”FESTIVAALI JOKA RAKENTAA ITSE ITSENSÄ” YLÄKAUPUNGIN YÖ -FESTIVAALI JA SEN ORGANISAATIO TOIMIJAVERKKONA

Jyväskylän yliopisto

Humanistis- yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

2017

Tekijä: Pauli Wuokko

Oppiaine: Sosiologia, kulttuuripolitiikan maisteriohjelma

Ohjaaja: Mikko Jakonen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

TIIVISTELMÄ

Tekijä Pauli Wuokko	
Työn nimi ”Festivaali joka rakentaa itse itsensä” Yläkaupungin yö -festivaali ja sen organisaatio toimijaverkkona	
Oppiaine Sosiologia, kulttuuripolitiikan maisteriohjelma	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika (pvm.) 13.11.2017	Sivumäärä 92

Tiivistelmä – Abstract

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan jyväskyläläisen Yläkaupungin yö -festivaalin organisaatiota toimijaverkkoteorian sekä tapahtumapohjaisen organisaatioteorian kautta. Tutkielman aineistona toimii vuoden 2016 Yläkaupungin yön organisointiin osallistuneiden henkilöiden haastattelut. Haastateltavat valikoitiin tarkoituksenhakuisella otannalla osallistuvan havainnoinnin yhteydessä. Tutkielman päämääränä oli tuottaa festivaaliorganisaatiosta sekä sen toiminnasta kuvaus siihen osallistuvien materiaalisten, inhimillisten sekä diskursiivis-sosiaalisten toimijoiden kautta.

Haastatteluiden pohjalta muotoiltiin teemoiteltu narratiivi, joka kuvasi festivaalin organisaatioprosessia. Toimijaverkkoteoreettisessa puuttumisessa aineistosta tuotettiin esiin suuri määrä toimijoita, prosesseja sekä yhteistyöverkostoja, joiden aika-avaruudellista toteutumista jäsenneltiin tapahtumapohjaisen organisaatioteorian avulla. Tutkielman pohjalta festivaalin organisointia voi kuvata ”tapahtumaklusterivirraksi”, jonka toteutus on inhimillisten toimijoiden lisäksi riippuvainen aineellisesta ympäristöstä, yhteiskunnan eri sektorien välisestä vuorovaikutuksesta, vaihdantataloudesta sekä yhteisöllisellä tasolla jaetuista arvoista, normeista ja traditioista.

Asiasanat

Festivaali, organisaatio, toimijaverkkoteoria, tapahtumapohjainen organisaatioteoria

Säilytyspaikka Jyväskylän yliopiston kirjasto

Sisällys

1 JOHDANTO 7

1.1 Yläkaupungin yö 7

1.2 Festivaali tutkimuskohteena 8

1.3 Tutkielman tausta 8

1.3.1 Tutkimuskysymykset 9

1.3.2 Tutkimusote 10

1.3.3 Tutkielman metodi 11

1.3.4 Aineisto 12

1.4 Tutkielman eteneminen 13

2 TAUSTOITUS 15

2.1 Festivaalien merkityksestä nykypäivänä 16

2.2 Suomalainen festivaalitutkimus ja festivaalikenttä 17

2.3 Järjestöpohjaiset festivaalit 18

2.3.1 Festivaalit tapahtumayhteisöinä 19

2.4 Festivaaliorganisaatiot 19

2.4.1 Festivaaliorganisaatioiden ja yhteistyöverkostojen tutkimus 20

2.4.2 Kansainvälisiä tutkimuksia 21

2.5 Alueellisuus ja kaupunki 22

2.5.1 Keski-Suomi ja sen (festivaali) järjestöt 23

2.5.2 Aineellinen yhteisö toimintaa ohjaamassa 24

3 TAPAHTUMAPOHJAINEN ORGANISAATIOTEORIA 26

3.1 Organisaatioentiteetti 26

3.2 Organisaatiovirta 27

3.3 Tapahtumapohjainen organisaatioteoria 27

3.4 Vakaus organisaatiossa 28

3.5 Kohti verkostoja 29

4 TOIMIJAVERKKOTEORIA 30

4.1 Latour ja sosiaalisen sosiologian kritiikki 31

4.1.1 Toimijaverkkoteorian synty 31
4.2 Todellisuuden hybridiys 32
4.3 Esimerkit verkostosta 33
4.4 Toimijoiden rooleja verkostossa 34
4.4.1 Rakennetoimijat 35
4.5 Mustat laatikot ja verkostojen rajaaminen 36
4.6 Käännös ja verkoston syntyminen 37
4.6.1 Käännöksen neljä vaihetta 37
4.7 Toimijaverkkoteorian tutkimuksellinen soveltaminen 39
4.7.1 Festivaaliklusterin mustan laatikon avaaminen 40

5 FESTIVAALITYÖN NARRATIIVI 41
5.1 Vuoristorata aloittaa nousunsa 42
5.1.1 Yleistä ja keskeistä työn aloittamisesta 42
5.1.2 Oravannahkakauppaa ja yhteistyötä 44
5.1.3 Yhdistykset ja järjestöt yhteistyökumppaneina 45
5.2 Toimistoelämää 47
5.2.1 Toimistotehtävistä 47
5.2.2 Vapaaehtoiskoordinointi 48
5.2.3 Digitaalinen työympäristö 49
5.2.4 Ohjelmalehti 49
5.3 Ohjelmisto 50
5.4 Verkko ja sosiaalinen media viestintäympäristönä 51
5.4.1 Instagram ja epävirallisempi viestintä 52
5.4.2 Facebook ja sen toimintalogiikka 53
5.4.3 Tapahtuman verkkosivut 54
5.5 Vuoristorata laskee 55
5.5.1 Tapahtumapäivän mustat laatikot 56
5.5.2 Minun Yläkaupungin yöni 57
5.6 Jälkipyykki 58

6 ANALYYSILUKU 2: KÄSITTEELINEN PUUTTUMINEN 59
6.1 Materiaaliset suhteet tapahtumapäivänä 59

6.1.1 Tila(t) 59
6.1.2 Tilan toimijuus verkostossa 60
6.1.3 Aineellisen ympäristön ja kulttuuriympäristön assosiaatiot 61
6.2 välineistö 62
6.3 Esiintyjät ja esitykset 64
6.4 Rakennetoimijat 65
6.4.1 Tapahtumayhteisö ja sosiaaliset siteet 66
6.4.2 Arvot toimijana 67
6.5 Ennustamattomia mediaattoreita 68
6.5.1 Kommunikaatiokatkoksia 69
6.6 Assosiaatioiden, kollektiivien ja käännösten tuottaminen 70
6.6.1 Työntekijä aktanttina 70
6.6.2 Vuosittaisen organisaation kääntäminen 71
6.6.3 Kääntäminen digitaalisessa ympäristössä 71
6.6.4 Representaatioiden toimijuus 72
6.7 Osatoimijat ja ”tapahtumat” tapahtuman sisällä 73
6.7.1 Mustan laatikon avaaminen: YHPP 73
6.7.2 Järjestöjen motivaatio, mahdollisuus ja kyky toimia 74
6.7.3 Yky osatoimijoiden kauttakulkukohtana 74
6.8 Ykyn käännöksen historia 75
6.8.1 Pysyvät ominaisuudet 76

7 KESKUSTELU 77
7.1 Verkosto tapahtumina 78
7.2 Tapahtumat ja käännös 79
7.3 Tutkimuskysymyksiin vastaaminen 80

8 PÄÄTÄNTÖ 81
8.1 Liitteet 83

9 LÄHTEET 85

1 JOHDANTO

1.1 Yläkaupungin yö

Yläkaupungin yö (jatkossa myös Yky) on Jyväskylässä vuosittain järjestettävä monitaiteellinen kaupunkifestivaali jonka järjestämisestä vastaa Yläkaupungin Yö ry. Tapahtuman yhteistyötahoja ovat muun muassa Jyväskylän kaupunki, Jyväskylän museot ja kirjastot, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta, Jyväskylän Energia sekä Jyväskylän yläkaupungin alueella toimivat ravintolat, liikkeet ja toimitilat (Ylakaupunginyo.fi). Ensimmäinen Yläkaupungin yö järjestettiin Jyväskylän yliopiston kulttuurivaliokunnan toimesta toukokuussa 1992, jonka jälkeen se on ollut vuosittainen Jyväskylän festivaalikauden avaus, yhtä poikkeusta lukuun ottamatta (1994). Yläkaupunki ja Jyväskylän yliopiston kampusalue ovat kotipaikkoina monille erilaiselle kulttuuri- ja taideyhdistykselle, museoille, gallerioille, sekä teattereille. Yläkaupungin yö -festivaali tuo nämä kaikki yhteen illan ja yön ajaksi. Festivaalin tapahtumapaikkoja on yliopiston Seminaarinmäellä ja sen lähiympäristössä viitisen kymmentä, ja vuosittaisten festivaalien kävijämääriksi on viime aikoina arvioitu noin 30000 henkilöä. Merkittävää tapahtumassa on sen laajuus, monipuolisuus sekä maksuttomuus. Toista täysin samankaltaista festivaalia Suomessa ei ole.

1.2 Festivaali tutkimuskohteena

Festivaalien ja muiden kertaluontoisten tapahtumien merkitys on viimevuosina korostunut kulttuurissa, kaupunkikulttuurissa, alueellisessa brändäämisessä, sekä paikallisessa taloudessa. Varsinkin 2010 -luvulle tultaessa festivaalitutkimusta on tehty runsaasti ympäri maailmaa. Usein tutkimus festivaaleista keskittyy tuotannollisiin ja taloudellisiin aspekteihin sekä aluetaloudelliseen kilpailuun ja matkailuun. Tapahtumien tutkimisessa laadullinen ja antropologinen lähestymistapa on ollut vielä 2000-luvulla suhteellisen harvaa, vaikka sillä on puolensa tarkasteltaessa tapahtuman ympäristöä sekä siihen liitettäviä merkityksiä (Holloway, Brow & Shipway 2010).

Festivaalien lisääntyessä on samalla lisääntynyt niiden standardimaisuus, ja yksityisen sektorin traditiot, joissa toisiaan muistuttavia festivaalikonsepteja toistetaan paikasta riippumatta (Karppinen, Laaksonen 2013). Valtaosa Suomessa järjestettävistä festivaaleista on kuitenkin järjestösektorin toteuttamia, ja ne sitoutuvat usein paikallisiin yhteisöihin. Järjestösektorin festivaaleja kuvataan tutkimuskirjallisuudessa usein ”hybridiorganisaatio” -käsitteen kautta. Hybridiorganisaatiot toteuttavat niin kutsuttua sekataloutta, jossa traditionaalinen rahatalous ja omavarainen vaihdantatalous ovat osittain sekoittuneet toisiinsa (Taalas 2009). Hybridiorganisaatiot ovat usein myös riippuvaisia yksityisen ja julkisen sektorin tarjoamasta taloudellisesta tuesta (Billis 2010). Festivaalina Yläkaupungin yön toteutus perustuu järjestöihin, vapaaehtoisiin, yksityisen sektorin toimijoihin sekä julkiseen sektoriin, kuten Jyväskylän kaupunkiin ja yliopistoon. Organisaationa Yky eroaa huomattavasti ”pakettifestivaalista”.

Yläkaupungin yö on omalaatuinen kokonaisuus, jossa yhden päivän aikana Jyväskylässä järjestetään useita satoja esityksiä, näytöksiä ja tilaisuuksia. Yksi festivaalin erikoisuuksista on myös se, että tapahtumaan ei varsinaisesti kutsuta tai tilata esiintyjiä, vaan esiintyjät voivat itse hakeutua osaksi festivaalia. Tutkimuskohteena Yläkaupungin yö herättääkin paljon kysymyksiä.

1.3 Tutkielman tausta

Tässä Pro gradu -tutkielmassa nostan tarkastelun keskiöön Yläkaupungin yö -festivaalin, sen organisaation sekä tavat ja resurssit joilla kyseinen festivaali organisoidaan. Teo-

reettiseksi metodiksi tähän tehtävään olen valinnut Bruno Latourin, John Lawin ja Michel Callonin kehittämän Toimijaverkkoteorian (Actornetwork-theory, ANT). Toimijaverkkoteoria on lähestymistapa, joka mahdollistaa diskursiivisten, sosiaalisten ja materiaalisten ilmiöiden sekä niiden välisten yhteyksien tarkastelun. Koska Yläkaupungin yö pohjaa rahatalouden lisäksi myös vaihdantatalouteen ja paikalliseen yhteisöön, näkisin, että metodi, joka kiinnittää huomiota todellisuutta rakentavien elementtien heterogeenisyyteen, tarjoaa teoreettisen lähestymistavan joka mahdollistaa festivaalin organisaatioprosessin kuvaamisen mielenkiintoisella ja uudella tavalla.

Organisaatiot rakenteina ja instituutioina ovat olleet analyysin kohteena usealla erilaisella tieteenalalla. Eräs tuore ja mielenkiintoinen teoreettinen lähestymistapa organisaation kuvaamiseen on Anthony Hussenotin ja Stéphanie Missonierin kehittämä tapahtumapohjainen organisaatioteoria (2016), jossa pyritään selittämään organisaatioprosesseissa ilmenevää muutosta ”tapahtuman” käsitteen avulla. Koen, että ”tapahtuma” käsitteenä helpottaa laajan ja monitoimijaisen verkostokokonaisuuden toimijaverkkoteoreettista kuvausta.

Tutkielmani tavoitteena on esitellä Yläkaupungin yön festivaaliorganisaation ”hajautettua tapahtumista” (Hyysalo 2016), ja kuvata festivaaliin ja sen organisoimiseen liittyvää toimintaa ja elementtejä tavalla, joka inhimillisen toiminnan ja merkityksenannon lisäksi keskittyy myös siihen, miten materiaalinen todellisuus ohjaa ja rakentaa festivaalitoimijoiden välisten verkostojen rakentumista. Uskoisin, että tällaisesta yksityiskohtaisesta kuvauksesta on hyötyä esimerkiksi festivaalitutkimukseen, luovaan talouteen, järjestöyhteistyöhön, organisaatiotutkimukseen, osallistamiseen sekä kaupunkikehitykseen liittyvissä keskusteluissa ja tutkimuksissa.

1.3.1 Tutkimuskysymykset

Tutkielmani liikkeelle paneva voima on toimijaverkkoteorian soveltaminen festivaaliorganisaation kuvaamiseen. Vaikka festivaaleja on tutkittu laajalti monissa yhteyksissä, niihin liittyvä käytäntö ja sen kuvaaminen on jäänyt usein varsin implisiittiseksi. Uskon, että laajat tutkimuskysymykset jotka ohjaavat huomiota festivaalin toteutukseen kokonaisuutena, tuottavat siitä myös monipuolisesti tietoa. Näitä kuvauksen tavoitteita lähestyn tutkielmassani seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

Millainen ”organisaatio” Yläkaupungin yö on?

Miten vuoden 2016 Yläkaupungin yön organisointi eteni ajallisena prosessina?

1.3.2 Tutkimusote

Tässä vaiheessa on syytä pohtia hetki kaupunkifestivaalia materiaalisesti rajattuna ilmiönä. Yhden päivän aikana kolmekymmentätuhatta ihmistä ovat yhteydessä toisiinsa saman tapahtuman kautta yleisönä, esiintyjinä sekä järjestäjinä. Heidän yksilölliset tarinansa kulkevat kaupunkiympäristön läpi vanhoissa sekä tapahtumaa varten rakennetuissa uomissa. Ihmisvirrat kulkevat katujen, rakennusten ja telttojen läpi sekä esityksestä toiseen. Tapahtuman kärrit ja kojut muokkaavat ympäristöään, ja illan aikana sadat eri soittimet maalaavat kuulijoilleen maailmoita. Festivaali on monitaiteellisten diskurssien ja tarinoiden, kaupunkitilan, ihmisten, esitysten ja tanssin mandala. Se on erilaisten toimijoiden liikettä, tekoja, tapahtumia ja vuorovaikutusta. Kaupunkifestivaalien aikaan koettu todellisuus on jatkuvasti konkreettisessa ja symbolisessa muutoksessa.

Tutkielmassani lähestyn tätä toiminnallista kokonaisuutta ”verkoston” käsitteen kautta. Arkikielisessä ajattelussa verkostoilla viitataan tavallisesti sosiaalisiin verkostoihin ja yhteyksiin ihmisten tai organisaatioiden välillä. Toisaalta verkostolla voi viitata myös materiaaliseen todellisuuteen, kuten tietokoneita maailmanlaajuisesti yhdistävään World Wide Web:iin tai esimerkiksi sähköverkostoihin. Verkostoajattelun myötä yhteiskuntatutkimuksessa onkin herännyt kiinnostus materiaaliseen todellisuuteen, jonka voi nähdä toimivan välittäjänä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Lehtonen 2015).

Yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa verkosto on käsitteenä laajentunut organisaatiomuotoa ja organisointia laajemmaksi konseptiksi, ja sitä on käsitelty useassa teoreettisessa keskustelussa. Käsitteellisessä ajattelussa ”verkosto ilmaisee siirtymistä suhteellisen kiinteistä ja selvärajaisista järjestelmistä kohti huokoisempia, rajoiltaan avoimempia kokonaisuuksia”. (Eriksson, 2015.) Tästä lähtökohdasta käsin en siis niinkään tutki suoraan ”festivaalia” tai ”organisaatiota”, vaan ihmisten, objektien, ideoiden ja toiminnan rakentumista festivaalin, ja organisaation muotoon.

1.3.3 Tutkielman metodi

Tutkimuskäytännöllisiin kysymyksiin siitä, miten toimijaverkkoteoriaa sovelletaan, ei ole selvää vastausta, sillä ANT ei ole täysin yhtenäinen teoreettinen kokonaisuus. Esimerkiksi Richie Nimmo esittää, että ”toimijaverkkoteoria” on tutkimuksena sitä, mitä ANT:stä vaikutteita saaneet tutkijat tekevät tutkimuksissaan. ANT:tä on sovellettu esimerkiksi teknologisten verkostojen, historiallisten lähteiden, tiedeyhteisöjen sekä työllisyyshankkeiden tutkimuksessa. Useimmin ANT:tä sovelletaan etnografisissa tapaustutkimuksissa. (Nimmo 2011, 109-112.) Metodina toimijaverkkoteoria on ehkä parhaiten ymmärrettävissä käsitteelliseksi tekniikaksi, joka herkistää havaintojen suuntaamista sosiaalisen vuorovaikutuksen ei-inhimilliseen puoleen (Hyysalo 2016; Nimmo 2011). Tutkimusmetodina toimijaverkkoteoria tuottaa tietoa tarkastelun kohteena olevasta ilmiöstä, kun sen kuvaamiseen sovelletaan toimijaverkkoteoreettista käsitteistöä. (Law, Singleton 2013).

Koska sovellan tutkielmassani useampaa teoreettista lähestymistapaa, voi tutkimuksellista orientaatiotani selkeyttää adaptiivisen teorian käsitteellä. Derek Layderin mukaan tutkimusotteen adaptiivisuus tarkoittaa, että käytettävissä oleva teoria muokkautuu ja mukautuu aineistosta esiin nouseviin ilmiöihin samalla, kun aineisto suodattuu käytettävissä olevien teorioiden läpi (Layder 1998). Layderin mukaan yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen tulisi keskittyä toimijuuden ja teoreettisten rakenteiden välisten yhteyksien tarkasteluun niin, ettei tutkijan tulisi olettaa yhden yleistettävän teorian voivan selittää aineistoa tyhjentävästi (Layder 2006).

Tutkielmassani en siis pyri perustelemaan teoreettisten rakenteiden toimivuutta tai paikkansapitävyyttä empiirisellä esimerkillä, vaan sovellan sitä, miten tapahtumapohjainen organisaatioteoria ja ANT käsitteellistävät yläkaupungin yötä ja siitä keräämääni aineistoa. Yky on siis paitsi tutkimuksen kohde, niin myös alusta jolla koettelen ANT:n sekä tapahtumapohjaisen organisaatioteorian selitysvoimaa. Kun keskustelutan teoreettista käsitteistöä aineiston kanssa, pyrin samalla tuottamaan sen avulla esityksen yhdestä Suomalaisesta poikkitaiteellisesta festivaaliorganisaatiosta. Metodi ja teoria on tässä päämäärässä nähtävä ennen kaikkea työkaluina.

1.3.4 Aineisto

Osallistuin vuoden 2016 Yläkaupungin yön organisointiin harjoittelijana. Päävastuukseni osana projektia päätyi Jyväskylän yliopiston Musica-laitoksella sijaitsevan kulttuuritila Boomboxin musiikillisesta sisällöstä vastaaminen sekä toimiminen tilan paikkavastaavana tapahtumapäivänä. Sen lisäksi autoin Ykyn toimistolla erinäisissä tehtävissä, kuten tapahtumalehden sisällön kirjoittamisessa. Tutustuin harjoittelun yhteydessä myös festivaalin historiaan sekä luin tapahtuman vuosikertomuksia. Kysyin työhaastattelun yhteydessä festivaalin tuottajalta sekä toiminnanjohtajalta mahdollisuudesta tehdä pro gradu -tutkielmani Yläkaupungin yöstä, mahdollisesti jonkinlaisen osallistuvan havainnoinnin kautta. Päädyin kuitenkin työn edetessä haastatteluun aineiston keruun muotona.

Havainnoidessani festivaalin järjestelyitä pääsin näkemään, kuinka tapahtuma organisoitui tavoilla, jotka sitoutuivat paikallisyhteisöön, järjestöyhteistyöhön, sosiaaliseen pääomaan sekä yhteiskunnan eri sektorien väliseen vuorovaikutukseen. Myöskin kaupunkitila, aineellinen yhteisö ja resurssit sekä materiaaliset vuorovaikutussuhteet näyttäytyivät osallistuvan havainnoinnin kautta uudessa valossa. Osallistuva havainnointi auttoi organisaatiokokonaisuuden hahmottamisessa niin, että pystyin johdonmukaisesti valitsemaan haastatteluotannan, joka antoi laajan kokonaiskuvan tapahtumasta. Haastateltavat valikoin esitutkimuksessa niin kutsutulla tarkoituksenhakuisella valikoinnilla (Ritchie, Lewis & Elam 2003). Haastattelu otannan päämääränä oli varmistaa, että haastattelut tarjoaisivat monipuolista ja tarkkaa tietoa festivaalin eri osa-alueista. Osallistumiseni auttoi myös haastatteluiden ja aineiston jäsentämisessä.

Tutkielmani aineistona toimi kuusi teemahaastattelua, jotka tein vuoden 2016 Yläkaupungin yön toteutukseen osallistuneille henkilöille. Haastateltavaksi valitsin festivaalin toiminnanjohtajan, tuottajan, viestintäjohtajan, vapaaehtois-koordinaattorin, festivaaliharjoittelijan sekä tuotantoon osallistuneen sidosryhmän promoottorin, joka myös esiintyi Yläkaupungin yössä oman yhtyeensä kanssa. Haastatteluissa nousi esiin hyvin erilaisia toiminnan polkuja, motiiveja sekä assosiaatioita, ja kaiken kaikkiaan haastatteluaineistoa kertyi sisällöntarkan litteroinnin jälkeen noin 83 Word-liuskaa. Festivaalin laajuudesta johtuen olen tapahtumapäivän kuvaukseen liittänyt myös kappaleen omasta toiminnastani festivaalipäivän aikana.

Tein haastattelut saman teemahaastattelurungon pohjalta, ja tutkielmassani olen lähestynyt niitä teemoittelevan narratiivin kautta. Toimenkuvien erilainen luonne, pro-

duktion aikana syntynyt yhteinen historiamme sekä työtehtävien ominaisuudet sekä painopisteet joita en osannut ennakoida ohjasivat keskusteluita usein myös haastattelurungon ulkopuolelle. Toimijaverkkoteoriassa on tärkeää pyrkiä seuraamaan toimijoita sekä ”pysyä ongelman äärellä” (Law, Singleton 2013), joten en pidä haastattelurungosta poikkeamista sinänsä ongelmallisena. Jokainen haastattelu avasi toisiaan täydentäviä puolia tapahtuman järjestämisestä niin, että pystyin niiden kautta teemoittelemaan johdonmukaisen tekstikokonaisuuden Ykyn organisointiin kuuluneista tapahtumista, työvälineistä ja toimijoista. Samaisesta aineistosta esiin nousseet ilmiöt ovat myös toimijaverkkoteoreettisen analyysini kohteena.

1.4 Tutkielman eteneminen

Tutkielmani rakenne koostuu taustoituksesta, kahdesta teorialuvusta, analyysiluvuista, keskustelusta ja päätännöstä. Taustoituksen tarkoituksena on toimia johdantona festivaaleihin tutkimus- ja toimintaympäristönä. Se toimii myös johdatteluna teoreettisille pohdinnoille ja laajentaa tulkintakehystä. Taustoituksessa esittelen muun muassa tutkimuksia jotka ovat keskittyneet kolmannen sektorin festivaaleihin, festivaaliorganisaatioihin sekä niiden yhteistyöverkostoihin. Tarkastelen myös sitä, miten kolmannen sektorin festivaaliorganisaatiot ovat sidoksissa paikallisiin yhteisöihin.

Ensimmäisessä teorialuvussa esittelen tapahtumapohjaisen organisaatioteorian. Käyn aluksi läpi entiteetti- sekä virtapohjaisen lähestymistavan, joiden synteesi Hussenotin ja Missonierin organisaatioteoria on. Tapahtumapohjaisessa lähestymistavassa ”tapahtuma” on itsenäiseksi kokonaisuudeksi määriteltävä tilanne, joissa organisaatioprosessiin osallistujat toimivat muokaten ja uudistaen samalla organisaatiota kokonaisuutena. Tapahtuma on siis tilanne, jossa aika-avaruudellinen ”organisaatio” muuttuu jaettujen päämäärien kautta. Tapahtuma käsitteenä kulkee tämän jälkeen tutkielmassani mukana Ykyn organisaation verkostoja jäsentävänä käsitteellisenä viitekehyksenä.

Toinen teorialuku keskittyy toimijaverkkoteorian ja sen käsitteellisen kielen selittämiseen. Aloitan luvun avaamalla toimijaverkkoteorian taustaa sekä sen ontologista filosofiaa. Tämän jälkeen siirryn esimerkkien kautta esittelemään ANT:n käsitteistöä. Lopuksi esittelen teorian toimijaverkon ”käännöksestä” sekä tarkennan sitä, miten toimijaverkkoteoriaa sovelletaan osana tutkimusta.

Taustoituksen ja teorian jälkeen siirryn Yläkaupungin yön organisaation toiminnan kuvaamiseen. Esittelen festivaaliprojektin aloittamista ja sen tapahtumia sekä siihen liittyviä yhteistyöprojekteja ja toimijoita. Avaan myös festivaalin organisointiin kuuluvaa toimistotyötä, sen kauttakulkukohtia ja tapahtumia, kuten ohjelmiston tekemistä ja viestintää. Lopuksi kerron tapahtumakuvauksen itse festivaalipäivästä ja sen aikana realisoituneesta toiminnasta.

Toimijaverkkoteoreettisessa analyysiluvussa sovellan ANT:n kieltä esitellyn prosessin kuvaamiseen. Aloitan analyysin tapahtumapäivän materiaalisista toimijoista ja niiden assosiaatioista. Tarkastelen myös festivaaliin assosioituvia rakennetoimijoita, kuten lakia ja arvoja. Laajempina kokonaisuuksina tarkastelen festivaalin järjestelyyn liittyviä toimistotehtäviä sekä yläkaupungin yön ja sen yhteistyötoimijoiden välistä vuorovaikutusta. Lopuksi pohdin vielä festivaalin historiaa ja sen pysyviä ominaisuuksia.

Analyysin jälkeen vertailen toimijaverkkoteorialla tuottamaani kuvausta tapahtumapohjaiseen organisaatioteoriaan, ja pohdin yleisemmällä teoreettisella tasolla tutkimusprosessiani. Havainnollistan myös analyysini tuloksia kuvion ja taulukon muodossa. Päätännössä pohdin vielä erinäisiä teemoja, ajatuksia ja keskusteluita joihin tästä voisi jatkaa.

2 TAUSTOITUS

Etymologisesti sana ”festivaali” tulee kahdesta latinan sanasta ”festum” ja ”feria” jotka tarkoittavat julkista iloa, riemua ja juhlintaa sekä työstä pidättäytymistä jumalten kunniaksi (Falassi 1987, 2). Herranen ja Karttunen toteavat *Festivaalit ja tapahtumat valtion kulttuuripolitiikassa* -raportissa ”festivaalin” merkitsevän ”sisällöltään taiteeseen tai kulttuuriin perustuvaa tilaisuuksien tai esitysten sarjaa tai kokonaisuutta”. Festivaalit ovat luonteeltaan vuosittaisia, yleensä samassa paikassa toistuvia, ja tavallisesti useamman päivän mittaisia tapahtumia. Esimerkiksi yksittäiset konsertit eivät siis ole välttämättä määriteltävissä festivaaleiksi. Koska erilaisia festivaaleja ja tapahtumia on hyvin monenlaisia, ei niiden yhtenäinen määrittely ole aina itsestään selvää. Joissain tutkimuksissa ”festivaalin” käsite samaistetaan ”Kulttuuritapahtuman” käsitteeseen, ja joissain festivaalit taas ovat yksi kulttuuritapahtumien alalaji. (Herranen, Karttunen 2016.)

Tilastokeskuksen mukaan joka kolmas suomalainen käy vuosittain kulttuuritapahtumassa, ja Aluehallintoviraston mukaan Suomen ”kunnissa järjestettiin vuonna 2013 yhteensä 18 000 kulttuuritapahtumaa”. Suurin osa Suomessa järjestettävistä festivaaleista on musiikkitapahtumia, mutta erityisesti poikkitaiteelliset tapahtumat ovat lisääntyneet määrältään viime aikoina. Myöskin vapaaseen kansalaistoimintaan perustuvat kaupunkitapahtumat jotka syntyvät spontaanisti sosiaalisen median kautta ovat lisääntyneet. Festivaaliorganisaatioiden toiminta on usein ympärivuotista, mutta itse festivaalit ovat ajallisesti rajattuja tapahtumia joita pyritään järjestämään samassa paikassa vuodesta toiseen. Suomessa valtionavustuksia saavista festivaaleista yli kuusikymmentä prosenttia järjestettiin kesäaikaan. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016.)

2.1 Festivaalien merkityksestä nykypäivänä

EU rahoitteisissa kaupunkipoliittisissa hankkeissa kulttuurilla on nähty olevan vahva välinearvo alueellisen kilpailukyvyn kehittämisessä sekä asuinalueiden segregaation ehkäisyssä (Kuokkanen 2005). Festivaalien yhteiskunnalliset vaikutukset näkyvät myös kulttuurisina, taloudellisina ja sosiaalisina merkityksinä, ja kulttuuripolitiikassa festivaaleja voidaan pyrkiä hyödyntämään myös hyvinvoinnin edistämisessä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016). Monessa suomalaisessa kulttuuritapahtumassa onkin viime aikoina otettu yhdeksi päämääräksi yhteisölähtöisyys sekä osallistumisen ja osallisuuden lisääminen, esimerkiksi mahdollistamalla kulttuurillisen sisällön aktiiviseen tuottamiseen osallistuminen (Virolainen 2015). Kansainvälisessä tutkimuksessa on myös korostettu kaupunkitilassa järjestettävien festivaalien vahvistavan julkista kansalaisulottuvuutta, ja esimerkiksi ranskalaisessa tutkimuksessa festivaalit on liitetty kulttuurin demokratisoitumiseen kansalaisuuden kasvattamisen ja vahvistumisen kautta (Herranen, Karttunen 2016, 24).

Muuhun alueelliseen kulttuuriin verrattuna kulttuuritapahtumia on suhteellisen helppo luoda ja niiltä odotetaan usein vetoapua alueellisessa brändäämisessä sekä matkailussa. Aluetaloudellisesti kulttuurin ja matkailun palvelut muodostavat kokonaisuuden joka voi tuottaa hyötyä ja työtilaisuuksia paikallisessa taloudessa myös oman toimialansa ulkopuolella (Halonen 2012, 14). Festivaalien talousvaikutukset voi jakaa välillisiin, välittömiin ja tulkinnanvaraisiin vaikutuksiin (Halonen 2010). Festivaalien välilliset taloudelliset vaikutukset syntyvät festivaaliyleisön paikkakunnan yrityksiin ja palveluihin kohdistamasta kulutuksesta. Festivaalien välittömät vaikutukset taas syntyvät festivaalin toteutukseen liittyvistä toiminnoista, ”kuten henkilöstön ja taiteilijoiden palkoista, tilavuokrista, hankinnoista ja investoinneista” (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 24). Vaikeammin mitattavissa olevat tulkinnalliset vaikutukset taas liittyvät paikallistalouden ulottuvuuksiin, kuten alueen imagoon sekä luovien toimijoiden alueellisen keskittymisen dynamiikkaan (Halonen 2010).

Festivaalien etuihin osana kulttuuritarjontaa lukeutuu niiden toteutuksen joustavuus sekä kustannustehokkuus. Suuri osa tapahtumien työstä on sesonkiluonteista ja perustuu vapaaehtois-, tai talkootyöhön. Suomalaisen kulttuurisektorin talkootyöstä ei ole kattavaa tutkimusta, mutta esimerkiksi Music Finlandin tekemän raportin mukaan

suomalaisilla festivaaleilla työskentelee vuosittain noin kymmenentuhatta talkoolaista. (Herranen, Karttunen 2016.)

2.2 Suomalainen festivaalitutkimus ja festivaalikenttä

Festivaalien määrän, suosion ja kirjon kasvaessa niin Suomessa, kuin ulkomaillakin, on samalla kasvanut julkisen vallan ja päättäjien kiinnostus festivaaleja kohtaan (Herranen 2016). Tämä on näkynyt myös tutkimuksen kasvussa. Tapahtumatuotanto on ollut suomalaisessa luovan talouden diskurssissa läsnä jo 1980-luvulta lähtien, jolloin rockfestivaalit tulivat pysyväksi osaksi Suomen kesätapahtumatarjontaa (Kopomaa 2016). Nykyisellään tutkimuksen piirissä puhutaan jo kulttuurielämän ja -politiikan ”festivalisaatiosta”.

Kansainvälistä empiiristä tutkimusta festivaaleista on tehty laajalti usean eri tieteenalan piirissä 1990-luvulta lähtien, mutta sen yhtenäisyydelle on ollut haasteena festivaalikentän monipuolisuus ja kirjo. Useimmin festivaalit nousevat tutkimuksen kohteena esiin aluetaloudellisten vaikutusten ja matkailun tutkimuksessa, mutta tutkimusta on tehty myös taloustieteen, sosiologian, antropologian ja musiikkitieteen parissa. Tutkimusaiheiden moninaisuus peilaa näin festivaalikentän moniaineksisuutta. (Herranen, Karttunen 2016.)

Suomessa viimeaikaisen tutkimuksen taustalla on ollut vuodesta 2011 Pääministeri Kataisen hallituksen strateginen toimeenpanosuunnitelma, jossa haluttiin vahvistaa etenkin suurtapahtumien vaikutusta alueiden kilpailukykyyn ja elinvoimaisuuteen (Herranen, Karttunen 2016). Yleisesti ottaen Suomessa suurtapahtumia onkin tutkittu enemmän kuin pieniä, alueellisia ja järjestöpohjaisia tapahtumia.

Suomessa on 2000-luvun puolivälin jälkeen julkaistu suuri määrä erilaista festivaalitutkimusta ja myös pohjoismaista festivaalitutkimuksen kenttää voi nykyään pitää varsin laajana (Herranen, Karttunen 2016, 21). Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore on toteuttanut vuosina 2014-2016 Kulttuuritapahtumien kulttuuripoliittisia ja aluetaloudellisia vaikutuksia tarkastelevan tutkimushankkeen, jonka tuloksena loppuvuodesta 2016 julkaistiin *Festivaalit ja tapahtumat valtion kulttuuripolitiikassa* -raportti sekä *Festivaalien Suomi* -artikkelikokoelma. Metropolia ammattikorkeakoulu on taas julkaissut vuonna 2012 artikkelikokoelman *Tuottaja2020: Kurkistuksia kulttuu-*

rituottajan tulevaisuuteen, joka käsitteli laajasti kulttuuri- ja tapahtumatuottamisen nykyhetkeä ja tulevaisuutta. Vuonna 2016 opetus- ja kulttuuriministeriö taas julkaisi esityksen taide- ja kulttuuritapahtumaohjelmaksi vuosille 2017-2025. Suomessa festivaaleista on myös tehty laajalti yksittäisiä tutkimuksia sekä opinnäytetöitä eri tieteenalojen piirissä. Kansainvälisesti festivaalitutkimusta taas on julkaistu esimerkiksi vuodesta 2010 lähtien *International Journal of Event and Festival Management* – julkaisussa.

Suomalaisen ja kansainvälisen festivaalitutkimuksen laajoiksi konteksteiksi on eroteltu matkailun ja aluetalousvaikutusten tutkimus, tapahtumatuotannon tutkimus sekä politiikan ja hallinnon tutkimuksen näkökulma (Herranen, Karttunen 2016, 21-23). Suomessa kulttuuritapahtumia on tarkasteltu myös esimerkiksi kulttuurialan lainsäädännön, sääntelyn ja normienpurkamisen sekä kokemuksellisuuden näkökulmista (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016). Tapahtumatuotannon tutkimuksen lisäksi oman tutkimukseni kannalta keskeisiä näkökulmia ovat kolmatta sektoria sekä yhteistyöverkostoja tarkastelevat festivaalitutkimukset.

2.3 Järjestöpohjaiset festivaalit

Yleisesti ottaen tapahtumien järjestäminen on ammattimaistunut viime aikoina. Suomalaisten ja kansainvälisten festivaalijärjestöjen lisäksi myös järjestöpohjainen tapahtumajärjestäminen on muuttunut ammattimaisempaan suuntaan. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, kuinka Suomessa jotkin kunnat (Kuten Oulu) ovat tehneet palvelusopimuksia yhdistysmuotoisten tapahtumanjärjestäjien kanssa. (Herranen, Karttunen 2016, 8.)

Valtakunnallista kulttuuritapahtumien valtionavustusta sai vuosina 2000-2014 noin 270 eri festivaalia, ja jaetusta summasta (73 miljoonaa euroa) lähes 90 prosenttia päätyi toistuvasti avustettaville festivaaleille. Vuonna 2014 valtion tapahtuma-avustusta hakeneista ja saaneista toimijoista noin 80 prosenttia oli yhdistyksiä. (Herranen 2016.) Huomattavaa onkin, että vaikka kaupallisten toimijoiden määrä suomalaisella festivaalikentällä on kasvamassa, ”valtaosa tapahtumanjärjestäjistä on yhdistyksiä ja muita kolmannen sektorin toimijoita” (Herranen, Karttunen 2016, 28). Samoin on esimerkiksi Ruotsissa (Jarman ym. 2014).

2.3.1 Festivaalit tapahtumayhteisöinä

Nykypäivälle on tyypillistä, että erilaisten harrastuksien, tapahtumien ja ilmiöiden ympärille rakentuu tilapäisiä, tai varsin vakiintuneitakin ”tapahtumayhteisöjä” (Halonen, Ala-Nikkola 2016). Tämä tarkoittaa sitä, että tapahtumiin osallistuminen on usein kokonaiselämyksellistä, jossa passiivisen vastaanoton lisäksi toimijat osallistuvat myös puoliammatilliseen tapahtumanjärjestämiseen ja esiintymiseen (Herranen, Karttunen 2016, 8-9).

Kulttuuritapahtumiin liittyy usein ilmaisesityksiä, jotka hämärtävät tapahtumien toteuttamisen määrittelyä ammatillisen työn, vapaaehtoistyön ja harrastamisen välillä (Iso-Aho 2011). Katri Halonen ja Elina Ala-Nikkola puhuvat tässä yhteydessä osallisuuden paradigman muutoksesta, jossa ei enää voi tehdä karkeaa jakoa tuottajiin ja kuluttajiin, vaan taiteellisella ja tuotannollisella tasolla tapahtumayhteisöön osallistuvia henkilöitä ja heidän osallisuuttaan kuvataan termillä Prosumer (Producer + Consumer). Prosumerismi näkyy tee se itse -periaatteella toimivien tapahtumayhteisöjen lisäksi erilaisina joukkoistamisen muotoina, kuten joukkoideointina, joukkorahoituksena ja joukkoviestintänä. (Halonen, Ala-Nikkola 2016, 90-91.) Halonen huomauttaakin Tuottaja 2020 raportin esipuheessaan, kuinka ”rajat taiteilijan ja yleisön välillä kaikkoavat, jokaisen osallisen halutessa olla samanaikaisesti taiteilija, tuottaja ja kuluttaja” (Halonen 2012, 1). Järjestöpohjaisesti syntyneet tapahtumat ovat usein alan harrastajien liikkeelle panemia ja ne kokoavat kulttuurialan ammattilaisia sekä harrastajia monipuolisesti yhteen (Herranen, Karttunen 2016, 8-9). Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmän mukaan aktiivisiin tapahtumayhteisöihin kuuluvat toimijoina tavallisesti taiteilijat, työntekijät, vapaaehtoiset sekä tapahtuman tuottamiseen osallistuvat sidosryhmät (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 20).

2.4 Festivaaliorganisaatiot

Festivaalien rahoituksen, tuotannon ja hallinnoinnin yhteydessä puhutaan kansainvälisessä kirjallisuudessa ”festivaalimuodosta” (festival form) tai ”festivaalikehyksestä” (festival framework), joilla viitataan festivaalien järjestämisen toimintaympäristöön (Herranen, Karttunen 2016, 8). Kolmannen sektorin festivaaliorganisaatiot ovat usein

niin sanotusti hybridejä entiteettejä, eli ne toimivat yksityisen ja julkisen sektorin välimaastossa, tehden yhteistyötä eri toimialojen kanssa. Kulttuuriorganisaatioiden välisessä yhteistyössä on myös yleistä, että yhteistyöverkostot perustuvat henkilökohtaisiin suhteisiin (Andersen, Vaihekoski 2000, 81) (Katso myös esimerkiksi Jarman ym 2014).

Festivaaleja järjestettäessä pääsääntöisesti keskeisin toimija on ”tapahtumapalvelusta vastaava toimija” (Esimerkiksi Yläkaupungin Yö ry), joka vastaa tapahtuman organisoinnista yhteistyössä tapahtuman sidosryhmien kanssa. Yleisimpiä sidosryhmän toimijoita ovat tapahtuman tilaaja (kunta tai muu vastaava), sisällön tuottajat (taiteilijat ja esittäjät), julkiset instituutiot, yksityiset rahoittajat ja sponsorit sekä alihankkijat ja tekniset palvelukumppanit joilta vuokrataan esimerkiksi äänentoistolaitteita (Halonen 2010). Muita merkittäviä toimijoita festivaaliorganisaatiokokonaisuuksissa ovat esimerkiksi klassinen ja/tai sosiaalinen media sekä vapaaehtoiset. Tällaisesta yhteistyöverkostosta käytetään myös nimitystä festivaaliklusteri, jolla viitataan erillisten toimijoiden muodostamaan kokonaisuuteen. Klusteripohjaisia analyysejä festivaalien vuorovaikutusverkostoista on tehnyt Suomessa esimerkiksi Katri Halonen. Kansainvälisesti yhteisöfestivaalien sekä järjestöjen välistä vuorovaikutusta ovat taas tutkineet muun muassa Jepson, Clarce ja Ragsdell (2013), Jarman ym (2014) sekä Stradler, Reid ja Fulgar (2013).

2.4.1 Festivaaliorganisaatioiden ja yhteistyöverkostojen tutkimus

Klusteri on yritysten vuorovaikutteinen verkosto, jonka perustana on toisiaan tarvitsevat yritykset ja heitä tarvitsevat organisaatiot. Halosen *Kulttuuri kokoaa. Kulttuuritapahtumien muuttuvat verkostot* -tutkimuksen päämääränä oli viedä klusterianalyysiä yleistä yksityiskohtaisemmalle tasolle esimerkkien kautta, ja yhdistää tutkimuksen tulokset osaksi kulttuurituottajien koulutusta Suomessa. Tiedonhankinnan päämääränä oli paikantaa keskeisimpiä toimialoja ja -ryhmiä eri tapahtumaorganisaatioista. Tutkimuksen kohteena oli kuusi tapahtumaa yksityiseltä-, julkiselta- ja kolmannelta sektorilta, joiden toimijoita ja suhteita määriteltiin varsin tarkasti ja monipuolisesti. Tutkimuksessa havaittiin, kuinka festivaaliklusterien tapahtumat syntyvät veturiyritysten (tapahtumapalvelusta vastaavien toimijoiden) kautta ja rakentuvat yhteistyön jatkuessa keskitetyksi hallinnoksi joka osallistaa monipuolisesti rahoittajia sekä yhteistyöverkostoja. (Halonen 2010.) Eräs mielenkiintoinen löydös oli myös se, kuinka suuremmissakin festivaaliko-

konaisuuksissa ympärivuotisia työntekijöitä on usein vain muutamia. Tutkimus oli osa laajempaa Tuottaja2020 -hanketta.

Suomessa kulttuuritapahtumien yhteistyöverkostoja on tarkasteltu myös opinnäytetöissä. Esimerkiksi Marja Tiainen tarkasteli Mikkelin ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään kymmenen keskisuuren Etelä-Savolaisen kulttuuritapahtuman yhteistyötä aluekehityksen kontekstissa. Myös Tiaisella teoreettinen lähestymistapa oli klusterianalyysi. Tutkimuksessa selvisi, kuinka järjestöjen välillä muodolliseen yhteistyöhön suhtauduttiin hivenen varauksellisesti, mutta yhteistyötä haluttiin kehittää varsinkin markkinoinnissa. Muuten haastateltujen näkemykset yhteistyöstä olivat varsin yhdensuuntaisia tutkielmassa viitekehyksenä toimineen maakuntaliiton kulttuurinkehittämisohjelman kanssa. (Tiainen 2003.)

Aapo Kivenmaa taas tarkasteli maisterintutkinnon opinnäytteessään Vastavirta-rock-festivaalia tutkimuskysymyksenään ”miksi järjestää ilmaisfestivaaleja?” (Kivenmaa 2013). Muita aiheeseen liittyviä opinnäytetöitä Suomessa ovat esimerkiksi Immonen, J. *Taide- ja kulttuurialan verkostot festivaaliorganisaation näkökulmasta* (2015), sekä Taskinen, H: *Pieni kulttuuriorganisaatio oppivana organisaationa* (2008). Aiheesta on tehty myös tapaustutkimuksia, kuten Parvinen (2014), sekä Andersen, Vaihekoski (2001).

2.4.2 Kansainvälisiä tutkimuksia

Ruotsissa, Englannissa ja Australiassa tutkittiin laajalla haastattelututkimuksella erilaisten festivaalimuotojen vahvuuksia ja heikkouksia SWOT (Strenghts, weaknesses, Opportunities, Threats) -analyysin keinoin. Tutkimuksessa ilmeni esimerkiksi kuinka yksityiset sekä kolmannen sektorin tuottamat festivaalit olivat puhtaasti julkisrahoitteisia festivaaleja tehokkaampia reagoimaan muutoksiin. Suurimmat riskit tapahtumille olivat huono sää ja vakaan rahoituksen puuttuminen. Huomattavaa myös oli, että yli kahdeksankymmentä prosenttia kyselyyn osallistuneista tapahtumista kokivat oman toimintansa hyödyttävän paikallisia yhteisöjä tavalla tai toisella. (Carlsen, Andersson 2011.)

Jepson, Clarce ja Ragsdell (2013) tarkastelivat unkarilaisessa Utcazene-katumusiikkifestivaalissa paikallisten järjestöjen osallistumista MOA (Motivation, opportunity, ability) -mallin kautta, jossa paikallisten osallistumisen tasoa tarkasteltiin suhteessa heidän motivaatioon, mahdollisuuksiin ja kykyihin. Tutkimuksessa selvisi,

että varsinaista fyysistä approksimiteettia tärkeämpiä muuttujia festivaaliorganisaatioon osallistumisessa olivat informaatio tapahtumasta, suorat suhteet tapahtumaorganisaatioon, sekä kyky kontribuoida tapahtumaan välineellisesti (Jepson, Clarce, Ragsdell 2013). He myös laajensivat MOA – malliaan uudessa tutkimuksessa vuonna 2014.

Paikallisten yhteisöjen osallistumista tapahtumien järjestämiseen on Jepsonin ja kumppaneiden mukaan tutkittu varsin niukasti. Heidän lisäksi Stradler, Reid ja Fullagar ovat tarkastelleet osallistuvan havainnoinnin keinoin, kuinka Queenslandissa pidetyssä Drag-festivaalissa paikallisen yhteisön ja festivaaliorganisaation yhteistyö oli keskeisessä asemassa yhteisötaideprojektien toteutumisessa. (Stradler, Reid, Fullagar 2013.)

Jarman ym taas ovat tarkastelleet festivaalikaupunkien verkostoja SNA (Social Network Analysis) -analyysin avulla, joka pohjaa muun muassa Granovetterin ja Putnamin teorioihin heikoista ja vahvoista sosiaalisista siteistä sekä sosiaalisesta pääomasta. Tapaustutkimuksessaan Edinburghin kaupungissa Skotlannissa festivaalityöntekijät tapasivat liikkua organisaatiosta toiseen kaupungin sisällä, ja samalla tavattiin myös jakaa tietoa ja kokemuksia tapahtumista ja niiden luonteesta. Festivaalikauden hiipuessa organisaatioiden väliset suhteet vähenivät määrällisesti, mutta toimijoiden ”ydinklikki” pysyi aktiivisena verkostossaan. (Jarman ym 2014.) Myös esimerkiksi Richards (2017) on osoittanut kuinka alueelliset tapahtumat mobilisoivat paikallisia yrityksiä ja lisäävät sosiaalista koheesiota alueella.

2.5 Alueellisuus ja kaupunki

Keskeisin (ja ehkä tutkimuksessa ylenkatsotuin) muuttuja joka erottaa festivaaleja toisistaan on festivaalin alue tai paikka. Vaikka luonnonympäristö, puistot ja leirintäalueet ovat tavanomaisesti olleet Suomessa ominaisia ympäristöjä festivaaleille, on urbaani ympäristö yleistynyt festivaalinäyttämönä vuosituhannen vaihteen jälkeen (Kopomaa 2016). Kulttuuritapahtuman sijainti on keskeisessä asemassa vaikuttamassa tarjolla olevan kulttuurin alueelliseen ja paikalliseen saatavuuteen sekä itse tapahtuman mahdollisuuksiin. Tätä kuvastaa hyvin se, että lähes 60 prosenttia suomalaisista asuu enintään kymmenen kilometrin päässä jostakin vuosittain järjestettävästä festivaalista. Festivaalit ovat myös lukumäärältään suuria tiheästi asutuilla alueilla (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015). Kaupunkiympäristö voi parhaassa tapauksessa lisätä huomattavasti tapahtu-

man saavutettavuutta, ja luonnonympäristöä muovaantumaisempi kaupunki voi antaa monipuolisine tiloineen festivaaleille huomattavia synergiaetuja (Kopomaa 2016).

Artikkelissa *Irrallinen tapahtumatila vai kaupunkilähtöinen elämys?* Minttu Karppinen ja Pirjo Laaksonen toteavat kuinka kaupunkifestivaalin tapahtumakontekstin elämyksellisyyttä määrittää tapahtuman ja kaupunkitilan välinen vuorovaikutus. Kulttuuritapahtumat sitoutuvat usein paikallisyhteisön ja -kulttuurin traditioihin, ja tässä mielessä tapahtuman paikka, eli fyysinen tila on keskeisessä asemassa tuottamassa myös festivaalin kokemuksellista tilaa. Fyysinen tila on aistein havaittavaa aineellista ympäristöä, johon festivaalien yhteydessä lukeutuu ”esimerkiksi luonnollinen ja rakennettu ympäristö sekä tapahtumaan liittyvä kulutusympäristö”. (Karppinen, Laaksonen 2013.)

Kulttuuritapahtuman ja paikan välistä suhdetta voi kuvata ekosysteeminä, kokonaisuutena, johon sen kaikki osatoimijat vaikuttavat (Halonen 2010). Esimerkkinä tapahtumakontekstin merkitsevyydestä voi pitää Savonlinnan oopperajuhlien kansainvälisesti kilpailukykyistä ekosysteemiä, joka muodostuu paitsi jatkuvasti uudistuvasta oopperafestivaalista, niin myös Savonlinnan keskiaikaisesta linnasta sekä alueen ainutlaatuisesta järviluonnosta (Halonen 2012). Oopperajuhlien ekosysteemin toimivuudesta kielii myös se, että yhdeksänkymmentäviisiprosenttia Savonlinnan oopperajuhlien asiakkaita on ulkopaikkakuntalaisia (Halonen 2010).

2.5.1 Keski-Suomi ja sen (festivaali) järjestöt

Järjestöpohjaisissa festivaaleissa on siis usein kyse monitoimijaisista tapahtumayhteisöistä, joihin tapahtumapalvelusta vastaavan toimijan ja vapaaehtoisten lisäksi kuuluu paikallisia yrityksiä ja muita toimijoita. Mari Holopaisen ja Annamari Maukosen artikkelissa *Yhdessä tekeminen ja jakaminen - pienen festivaalin perusta* (Holopainen, Maukonen 2016) tarkasteltiin keski-suomalaisten paikallisfestivaalien yhteisöjä. Tutkimuksen kohteena olleista Sumiainen Shake, Traktorijatzit, Kihveli Soikoon, Naamat ja Multiaista Satoa -tapahtumista jokaista järjesti paikallinen rekisteröity yhdistys. Paikkakunnan historialla, maisemalla ja ympäristöllä on keskeinen merkitys varsinkin pienissä ja paikallisissa tapahtumissa, ja tapahtumien järjestäjät mainitsivat keskeisiksi tavoitteikseen yhteishengen sekä yhteisöllisyyden vahvistamisen (Holopainen, Maukonen 2016).

Vuonna 2007 tehdyn selvityksen mukaan Keski-Suomessa oli väljästi määriteltynä 1111 kulttuuriyhdistystä ja moni Keski-Suomen kulttuuriyhdistys oli saanut alkunsa tapahtumasta. Usein on ollut niin, että ”joukolla ihmisiä on ollut halu järjestää tapahtuma ja jossain vaiheessa on huomattu, että tapahtuman järjestäminen käy kätevimmin perustamalla yhdistys”. (Haatainen 2011.) Holopaisen ja Maukosen mukaan paikallisten festivaalijärjestäjien, yrittäjien, yhdistysten, festivaalikävijöiden ja festivaalin välillä oli vahva sidos, joka perustui yhteisöllisyyteen (Holopainen, Maukonen 2016). Keski-Suomalaisissa järjestöissä oli tavanomaista, (kuten festivaalijärjestöissäkin) että yhdistystä pyörittää aktiivinen 2-5 hengen ydinjoukko joita vapaaehtoiset tukevat. Toiminta on usein projektivetoista ja rahoitusta toimintaan haetaan säätiöiltä, kaupungilta, kunnalta sekä EU:lta (Haatainen 2011, 16-17).

2.5.2 Aineellinen yhteisö toimintaa ohjaamassa

Vaikuttaisi siltä, että varsinkin järjestöfestivaalien yhteydessä tapahtumien ekosysteemi, festivaalimuoto, tapahtumayhteisö sekä aineellinen ympäristö lähentyvät toinen toisiaan. Myös yleisessä klusteriajattelussa toiminnan ympäristö on keskeisessä asemassa yritysten pyrkiessä toimimaan luovassa ympäristössä sekä innovaatiokeskittymissä, jotka ovat lähtökohtaisesti maantieteellisiä ryhmittymiä (Halonen 2010). Kaupunkikehityskeskusteluissa on myös ollut puhetta kaupungin luovasta ulottuvuudesta ja tilasta, jossa luovien alojen toimijat voisivat kohdata (Kuokkanen 2005, 18).

Turo-Kimmo Lehtonen muistuttaa *aineellinen yhteisö* kirjassaan, kuinka ”Inhimillisiin kykyihin liittyy olennaisesti se, mihin ei-inhimillisiin elementteihin ne ovat kytköksissä” (Lehtonen 2015, 27). Käytännössä siis se, mitä on mahdollista toteuttaa, on sidoksissa materiaaliseen todellisuuteen, toimintaympäristöön ja sen objekteihin. Esimerkiksi Naamat-festivaali syntyi yksityisellä maatila-alueella järjestetyistä mökkibileistä, joiden perustalle perustettiin kaksi vuotta myöhemmin järjestöpohjainen Rock-festivaali (Haatainen 2011). Kihveli Soikoon -tapahtuman järjestäminen taas helpottui huomattavasti, ”kun tapahtumapaikkana toimiva Hankasalmen vanha asema siirtyi yhdistyksen omistukseen” (Haatainen 2011, 12). Jepson kumppaneineen taas osoitti Utcazene -festivaalin yhteydessä, kuinka materiaaliset resurssit olivat keskeisiä muuttujia yksilön halussa osallistua tapahtuman järjestämiseen (Jepson, Clarce, Ragsdell 2013).

Tapahtumatuotantoa ja organisaatioiden välistä vuorovaikutusta tutkittaessa on varsin helppoa unohtaa materiaalisen ja fyysisen toimintaympäristön toimijuus tarkasteltaessa organisaatioiden yhteistyötä. Usein on niin, että tapahtumaa, tai organisaatiota tutkittaessa tutkija saapuu paikalle tapahtuman jo synnytettyä itse itsensä, jolloin tapahtuman festivaalimuoto on jo assimiloitunut osaksi paikallista ekosysteemiä. Tällöin voi päätyä helposti korostamaan toiminnan sosiaalista ulottuvuutta, joka on helposti havaittavissa esimerkiksi yhteiskuntatieteiden tutkimusmetodeilla. Myöskin festivaalien alueellinen tutkimus painottuu usein taloudellisen tuoton, tai brändäämisen tarkasteluun, jotka ovat ilmiöinä varsin immateriaalisia. Vaikuttaisi kuitenkin siltä, että varsinkin pienissä ja keskisuurissa järjestöpohjaisissa tapahtumissa yhteisö on edeltänyt tapahtumaa, ja tapahtuman ekosysteemin ”löytäminen” on jossain määrin edeltänyt yhteisöä. Näkisinkin, että tehtäessä kuvausta kulttuuritapahtumasta ja sen organisaatiosta, on tutkimus aloitettava sananmukaisesti ruohonjuuritasolta, eli materiaalisesta vuorovaikutuksesta. Materiaalisen tarkastelutavan liittäminen tapahtumaorganisaation kuvaamiseen luo kuitenkin tiettyjä ongelmia festivaalin toteuttamisen johdonmukaiselle esittämiselle.

3 TAPAHTUMAPOHJAINEN ORGANISAATIOTEORIA

3.1 Organisaatioentiteetti

Suomalaisissa festivaalitutkimuksissa käytetyn klusteriteorian voi katsoa edustavan organisaatioteoriassa niin kutsuttua entiteettipohjaista lähestymistapaa. Entiteettipohjaisen lähestymistavan diskurssissa organisaatio on stabiili entiteetti ja kokonaisuus, jonka ominaisuuksia eritellään sen ”kehityksen” eri tasoissa (Hussenot, Missonier 2015). Klusteriteorian organisaatiokaaviot ovat siis eräänlaisia aikaan jäädytettyjä kuvauksia siitä, miten jotkin toimijat ovat sidoksissa toisiinsa. Tällä tavoin organisaatiosta voidaan esimerkiksi nimetä toimijoita sekä määritellä niiden suhteita, vastuualueita ja sidoksia. Organisaation ajatteleminen entiteettinä on kuitenkin haastavaa tarkastelun kohteena ollessa aika-avaruudellinen muutos. Esimerkiksi Naamat -festivaalia ja sen organisaatiorakennetta voi nykyisessä muodossaan kuvata klusterikaaviolla. Kuitenkin, jos Naamojen tapahtumaorganisaatiota (tai järjestöä) mietitään ajallisena jatkumona, poikkeaa Naamojen vuoden 2016 festivaaliklusteri ”mökkibile”-ajan (2000-2002) festivaaliklusterista. Myös esimerkiksi erilaiset alihankkijaketjut ja freelancer -työntekijät tekevät entiteettipohjaisesta lähestymistavasta ajoittain kömpelön välineen kuvaamaan tapahtuvaa toimintaa kokonaisuutena. (Torrington, Hall, Taylor 2002, 4).

3.2 Organisaatiovirta

Organisaation ajallisen muutoksen huomioon ottavaa lähestymistapaa on organisaatiotutkimuksessa kutsuttu virtamaiseksi lähestymistavaksi (Hussenot, Missonier 2015). Siinä organisaatio käsitetään lähtökohtaisesti muutosprosessiksi, jossa jokin asia tehdään tai tulee tehdyksi (Torrington, Hall, Taylor 2002). Virtamaisessa lähestymistavassa organisaatio on kuin virta joka on jatkuvasti tuloillaan, ja tämä virta määrittyy kokonaisuutena uutuuden ja muutoksen käsitteiden kautta. Virtamaisen lähestymistavan organisaatio ei siis ole stabiili entiteetti, vaan ajallisesti muuttuva prosessi, jossa erilaiset ihmiset, sosiaaliset rakenteet, toimijat, objektit ja elementit yhdistyvät, erkanevat ja toimivat suhteessa toisiinsa pyrkiessään toteuttamaan erikseen määriteltyjä päämääriä. (Hussenot, Missonier 2015.)

3.3 Tapahtumapohjainen organisaatioteoria

Entiteetti- ja virtakoulukunnat ovat molemmat kohdanneet ongelmia pyrkiessään mallintamaan muuttuvan ja kehittyvän organisaation pysyviä ominaisuuksia. Artikkelissaan *Encompassing Stability and Novelty in Organization Studies: An Eventsbased Approach*; Anthony Hussenot ja Stéphanie Missonier kehittävät organisaatioiden tutkimiseen ”tapahtumapohjaisen” (*eventbased*) lähestymistavan, jossa organisaatioiden vakaus ja uutuus käsitetään yhteen kietoutuneiksi organisationaalisten ”tapahtumien” (*event*) kautta. Tässä ”tapahtuma” ei viittaa kulttuuritapahtuman käsitteeseen, vaan itsenäiseksi kokonaisuudeksi määriteltävissä olevaan aika-avaruudelliseen tapahtumaketjuun tai ilmiöön. Hussenot ja Missonier käyttävät tapahtumasta esimerkkinä aallonharjalla surffaamista. Yhden aallon surffaaminen on kokonaisuus jonka toteuttavat surffaaja, aalto sekä surffilauta ja tämä tapahtuma päättyy joko aallon murtuessa tai surffaajan kaatuessa. ”Aallon surffaaminen” on itsenäiseksi määriteltävä kokemus, ja kokonaisuus joka eroaa ajallisena tapahtumana sitä edeltäneestä ja seuraavasta ajasta. (Hussenot, Missonier 2015, 528.)

3.4 Vakaus organisaatiossa

Hussenotin ja Missonierin tapahtumapohjainen organisaatioteoria pohjaa A. N. Whiteheadin ja G. H. Meadin Prosessifilosofiaan, jossa ajatus vakaudesta ei ole olemassa vain suhteessa menneisyyteen, eikä uutuus ole eksklusiivisesti vain nykyhetken ja tulevaisuuden ominaisuus. Mennyt ja tuleva määrittyy sekä niitä määritellään jatkuvasti aktuaalisissa tapahtumissa (Hussenot, Missonier 2015, 525). Todellisuuden, joka on olemassa ”nykyhetken” yli, tulee myös ilmetä nykyhetkessä. Itsenäisiksi kokonaisuuksiksi määriteltävät tapahtumat voivat ”tapahtumasta” riippuen kestää muutamia sekunteja tai vuosia, ja erilliset tapahtumat voivat myös jakautua osatapahtumiin. Tapahtumien lisäksi ei siis ole olemassa niistä erillistä todellisuutta, vaan kokemus olemassaolosta syntyy toisiinsa sulautuvista tapahtumista. Tapahtumien toisiinsa sulautuminen ei tarkoita sitä, että todellisuus koostuisi peräkkäin olevista ”nyt”-hetkistä vaan sitä, että kokemus nykyhetkestä on jatkuva kokonaisuus, johon historia ja odotukset tulevasta ovat integroituneet (Hussenot, Missonier 2015, 528-529).

Chia ja King (1998, 1999) (Hussenotin ja Missonierin mukaan) Ovat määrittäneet organisaatiot ”tapahtuma klustereiksi”, eli kokonaisuuksiksi jotka rakentuvat tapahtumista ja suhteista näiden tapahtumien välillä. Organisaatioprosessin tapahtumat pohjaavat edellisiin tapahtumiin, mutta ne ovat myös sidoksissa odotuksiin tulevista tapahtumista (Hussenot, Missonier 2015, 527). Esimerkiksi se, miten jokin tiettyyn projektiin liittyvä kokous pidetään, on sidoksissa aiempiin tapahtumiin jotka ovat osa kyseistä projektia. Samoin tulevat tapahtumat (kuten erilaiset deadlinet) määrittävät kyseistä kokousta. Esimerkiksi tilanteessa jossa joukko ihmisiä järjestäytyy kokoukseen aikomuksenaan perustaa järjestö, voidakseen toteuttaa festivaalin, on kyseinen kokous sidoksissa, paitsi aiemmin syntyneeseen festivaali-ideaan, niin myös tulevaisuudessa odottavaan festivaalitapahtumaan. Organisationaalisissa tapahtumissa siis määritellään (Ja uudelleen määritellään) mennyttä ja tulevaa toimintaa. Samalla niiden kautta pidetään toiminnan vakautta yllä, samalla kun itse organisaatioon tehdään muutoksia ja luodaan uutta. Esimerkkitutkimuksessaan tapahtumapohjaisen organisaatioteorian toimivuudesta Hussenot ja Missonier tarkastelivat stabiiliuden ja uutuuden sitoutumista toisiinsa erään pankin henkilöstöhallinnointityökalun kehittämisessä. (Hussenot, Missonier 2015.)

3.5 Kohti verkostoja

”Organisaatio” on siis ymmärrettävissä jatkuvaksi nykyhetkeksi josta mennyttä, nykyistä ja tulevaa ei voi sinällään erottaa, vaan se tulee käsittää liikkeeksi, joka realisoituu tapahtumissa. Organisaation ontologia on sidoksissa sen ajallisuuteen ja sen prosessiluonne koostuu toisiinsa sitoutuneista tapahtumista. Organisaation rakennetta toistetaan ja uusinnetaan tapahtumissa, joihin mennyt ja tuleva ovat sitoutuneina organisaatioprosessin toimijoiden kautta. (Hussenot, Missonier 2015.) Kuten taustoitusluvussa selvitettiin, kulttuuritapahtumiin ja niiden syntyyn liittyy paljon sosiaalisia, kulttuurillisia ja välineellisiä toimijoita jotka tulevat lopulta yhteen vasta sillä hetkellä, kun festivaali "tapahtuu". Ennen itse festivaalitapahtumaa on sen toimijat löydettävä, tuotettava ja tuotava yhteen pitkässä ja monitasoisessa prosessissa johon taas kuuluu useita erillisiä tapahtumia.

Selittääkseen konkreettisen festivaaliorganisaation tapahtumia on siis mentävä essentialistisia, nimeäviä ja kulttuuris-sosiaalisia selitystapoja syvemmälle. Syy-seuraussuhteita, ja näin myös organisaatiollisia tapahtumia määritelläkseen tapahtumaorganisaatio on nähtävä useiden heterogeenisten toimijoiden vyyhdeksi jossa ei ole itsestään selvästi määriteltäviä rajoja, alkua eikä loppua. Voidakseen nimetä festivaaliorganisaation aika-avaruudellisia tapahtumia, on tuotettava esiin toimijat, niiden toimijuus, sekä verkostot joista tapahtumaorganisaatio koostuu fyysisessä todellisuudessa.

4 TOIMIJAVERKKOTEORIA

Verkoston käsite teoreettisena välineenä on yleistynyt yhteiskuntatieteissä 1900-luvun loppupuolella jopa niin, että verkostosta voidaan sanoa tulleen yhteiskuntatieteissä ”...yleinen nimitys nykyiselle yhteiskuntamuodolle ja sosiaaliselle järjestykselle”. Verkostoajattelu tekee pesäeroa 1900-luvun alkupuolella hallinneeseen strukturalistiseen ja strukturalistis-funktionaliseen teoriaan, joka oletti yhteiskunnan rakentuvan ”kansakunnan”, ”kulttuurin” tai ”kielen” kaltaisista essentialistisista perusyksiköistä. Rakenteellisten makroteorioiden sijaan verkostoajattelu kiinnittää huomiota yhteiskunnan prosessien relationaaliseen puoleen, jossa toimijoiden väliset suhteet syntyvät ennen niiden rakenteellista merkitystä. Näin syntyneitä huokoisia, päällekkäisiä ja alati muutoksessa olevia kokonaisuuksia ei voida tarkastella irrallaan materiaalisesta todellisuudesta jonka yhteydessä nämä suhteet ovat syntyneet. (Eriksson 2015.)

Yksi keskeisimpiä verkostoteorioita yhteiskuntatieteiden puolella on Bruno Latourin, John Lawn ja Michael Callonin 1980- ja 1990-luvuilla kehittämä toimijaverkkoteoria, jonka juuret ovat antropologis-filosofisessa tiedetutkimuksessa, sekä teknologiatutkimuksessa. Vaikka Bruno Latour näkee itsensä lähtökohtaisesti sosiologina, hän käy tutkimuksissaan suhteellisen vähän dialogia muiden sosiologien kanssa (Pyyhtinen 2015). Suurimmat vaikutteet Latourin ja kumppaneiden toimijaverkkoteorialle ovat olleet Michael Serres (s. 1930), Gabriel Tarde (1843-1904) sekä Alfred North Whitehead (1861-1947), jonka prosessifilosofia on vaikuttanut myös tapahtumapohjaisen organisaatioteorian synnyssä (ks. lisää Hussenot, Missonier 2015). Serresiltä Latour kumppaneineen on lainannut käsitteitä kuten ”kvasiobjekti”, Kollektiivi” ja ”käännös” (Pyyhtinen, Lehtonen 2015) ja Tarden Leibniz -vaikutteista metafysiikkaa Latour taas pitää

Toimijaverkkoteorian edeltäjänä (Leskinen 2015). Ennaltaan Latouria tuntemattomalle tarttumakohdan hänen filosofiaansa tarjoaa hänen käsityksensä ”sosiaalisen” luonteesta (Pyyhtinen 2015).

4.1 Latour ja sosiaalisen sosiologian kritiikki

Latour ja Callon ovat aktiivisesti kriittisiä puhtaasti kulttuurillisia merkityksiä tarkastelevaa sosiologiaa kohtaan, sillä se etäännyttää luonnon ja sen merkityksen toimintaa ohjailevista elementeistä (Callon 1986). Callonin ja Latourin mukaan sosiologiassa tehdäänkin usein virhe vaihdettaessa näkökulmaa ja tarkastelun peiliä siirryttäessä mikrotasolta makrotasolle. Jos oletamme esimerkiksi inhimillisten toimijoiden kuuluvan lähtökohtaisesti psykologisen diskurssin kentälle, ja instituutioiden esimerkiksi taloudellisen historian kentälle, ei holistista ilmiönkuvausta pystytä tekemään yhden keskustelun sisällä (Callon, Latour 1981.)

Teoksessaan *Reassembling the social* (2005) Latour painottaa käsitteen ”sosiaalinen” eroa ”sosiaalisissa siteissä” ja ”sosiaalisena” verkoston yhteyksissä (associations). Sosiaalinen kuvastaakin sosiologisessa teoriassa usein jonkinlaista linkkiä tai ”materiaalia”, joka sitoo asioita toisiinsa. Toimijaverkkoteoriassa sosiaalinen taas on ennemminkin nimi liikkeelle, tai muutokselle osana verkoston toimintaa. (Latour 2005.)

Ilmiöiden sosiaalisessa kuvauksessa ei sinällään ole mitään ongelmaa, jos kuvataan jotakin stabiilia asiantilaa, tai prosessia joka on jo syntynyt, tekemättä oletuksia syntyneen asiantilan luonnosta (Latour 2005). Esimerkiksi Holappaisen ja Maukosen artikkelin löydös festivaalitoimijoita ohjaavasta ja yhteistyötä mahdollistavasta yhteisöllisyydestä (joka on monessa yhteydessä merkittävä löydös) ei varsinaisesti kuvaa ”yhteisöllisyyden” toimintaa tapahtumien prosesseissa, vaan esittää, että tarkastelluissa verkostoissa tapahtuu ”sosiaalista”. Toimijaverkkoteoreettisessa lähestymistavassa tällainen löydös taas vaatii jatkoselvitystä siitä, miten sekä millaisten välineiden ja assosiaatioiden kautta kyseisen verkoston ”sosiaalinen” tapahtuu.

4.1.1 Toimijaverkkoteorian synty

Ensimmäisiä tutkimuksia joista toimijaverkkoteoreettinen lähestymistapa kehittyi oli Bruno Latourin ja Steve Woolgarin tekemä antropologinen tutkimus laboratoriotyös-

kentelystä (Laboratory Life: The Construction of Scientific facts). Tutkimuksessa tarkasteltiin sitä, kuinka tieteellinen käytäntö ja tekeminen muuttuvat toteamuksiksi siitä, miten tiedettä tehtiin eli tieteellisiksi faktoiksi (Latour, Woolgar 1979). Latourin ja Woolgarin mukaan tieteellisiä faktoja ei vain löydetä, vaan niitä rakennetaan aktiivisesti prosesseissa, joissa keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa ovat ihmiset, asiat sekä materiaaliset ainekset. Toisin kuin sosiaalisessa konstruktionismissa, Latourille ”tosiasioiden” konstruoiminen viittaa produktiivisiin materiaalisiin toimenpiteisiin (Pyyhtinen, 2015).

4.2 Todellisuuden hybridiys

Toimijaverkkoteoriaa voi pitää post-humanistisena ajatteluna, jonka ytimessä on luonto-ihminen dikotomian kyseenalaistaminen, sekä ”...essentialismin, intentionaalisesti käsitetyn toimijuuden sekä kielellisesti käsitetyn subjektiuden” kritiikki (Lummaa, Rojola 2014). Ihmisten sosiaalis-kulttuurillinen maailma on kielellisesti määriteltynä itsenäinen ja luonnosta irrallinen entiteetti, mutta sen prosessit ovat sidoksissa fyysiseen maailmaan. Fyysinen maailma taas itsenäisenä todellisuutena ylittää inhimillisen kielellisen tulkintakehyksen. Käytännössä tämä siis tarkoittaa sitä, että maailmankuva, maailma ja todellisuus jonka me ihmiskuntana jaamme, on hybridinen. Todellisuuden verkostot joissa me olemme, joita me asutamme ja joita me tuotamme ovat samaan aikaan todellisia, kuten materiaalinen luonto, narratiivisia, kuten (tieteelliset) diskurssit sekä kollektiivisia, kuten inhimillinen yhteiskunta. (Latour 1993.) Inhimillisen intentionaalisen toiminnan ja materiaalisen maailman kausaatioiden välille ei siis tulisi pakottaa tieteellisissä keskusteluissa asymmetriaa (Latour 2005, 76). Tällaista hybridistä kuvausta todellisuudesta Bruno Latour kutsuu ”modernin antropologiaksi”, viitaten modernin- sekä valistuksen ajan teoreettiseen ajatteluun, jossa yhteiskunnan instituutiot pyrittiin käsittämään teoreettisessa diskurssissa toisistaan erillisiksi ilmiöiksi (Latour 1993).

4.3 Esimerkit verkostosta

Keskeisimpiä erikoisuuksia toimijaverkkoteorian käsitteistössä on toimijuus, jota ei käsitetä intentionaaliseksi käyttäytymiseksi, vaan ominaisuudeksi, joka kuuluu myös objekteiksi määriteltävissä oleville olennoille. Kun huomio siirretään pois inhimillisen toiminnan tarkastelusta ja keskitytään objekteihin toimijoina, kyseenalaistuu toiminnan käsitys vain intentionaalisena ilmiönä. (Lummaa, Rojola 2014, 24). Toimijaverkkoteorian ”toimija” on semioottinen määritelmä, aktantti, ja toimivat olennot eli aktantit voivat olla luonteeltaan niin fyysisiä, diskursiivisia kuin sosiaalisiakin (Latour 1990).

Tutkielmani tarkastelun kohteena ollessa monitaiteellinen kaupunkifestivaali, voi toimijaverkkoa havainnollistaa muutamalla tutkimuskohteen mukaisella esimerkillä. Yksinkertaisena esimerkkinä toimijaverkosta voi pitää monista eri osasista koostuvaa ”yhtä” sähköpianoa. Musiikkiesityksessä sähköpiano toimivana kokonaisuutena syntyy sen osien, (koskettimet, komponentit, kotelo, sähkö, kaiuttimet…) sekä niiden käyttäjien välisen vuorovaikutuksen kautta. Hajotessaan soitin taas katkaisee vuorovaikutusverkoston myös sitä käyttävään ihmiseen. ”Toimijuus” syntyy siis prosessissa, jossa heterogeenisiä elementtejä yhdistävä joukko tulee yhteen ja muodostaa keskenään riippuvaisuus-suhteessa olevan kollektiivin (Åkerman 2006). Esimerkin mukaisessa verkostossa yksittäiset toimijat ovat verkoston osina kaikki yhtä korvaamattomia. Esimerkiksi yhdenkin transistoriportin kärähtäminen tekee sähköisestä soittimesta käytännössä toimintakyvyttömän. Samoin käy tilanteessa myös pianoa hetki sitten soittaneelle ihmiselle, ellei hän osaa korjata sitä. Tästä taas voi seurata toisenlainen verkosto, tai tapahtuma, johon osallistuu esimerkiksi korjaaja ja varaosia.

ANT -aktantin pystyy määrittelemään osaksi verkostoa sen toiminnan kautta, kysyttäessä miten kyseinen aktantti vaikuttaa, muokkaa tai luo muita toimijoita ympärillään. Samalla aktantit voivat muuttua osana verkostoa, verkoston toiminnan muuttuessa. A. N. Whiteheadia mukaillen Latour kutsuu aktantteja joskus ”propositioiksi” joilla ei aina ole selvää objektin kaltaista rajaa eikä positiota, vaan ne ovat verkoston osana myös tapahtumia (Pyyhtinen, 2015).

Toisena esimerkkinä toimijaverkostosta ja sen hybridiydestä voi käyttää kokonaista yhtyeen musiikkiesitystä. Sanottaessa ”artistit esiintyvät”, suorittaa esiintymisen tapahtumana ihmiset ja soittimet, tai ihmiset ja sadat erilliset teknologiset osaset joista

soittimet muodostuvat. Samoin voidaan sanoa, että esitys on kokonaisuus, johon osallistuu kouluttautuneet artistit, ääniteknikko, soittimet, äänentoistolaitteet, valotekniikka, yleisö, musiikkiteoria (johon artistien sävellykset perustuvat) sekä kaikki ne jotka ovat osallistuneet esityksen sekä sen välineistön tuottamiseen ennen esitystä ja sen aikana. Tapahtumaa ”esiintyminen”, tai ”esitys” ei siis voi typistää vain artistien intentioon, vaan esitys tapahtuu myriadien eri toimijoiden ja propositioiden yhteisvaikutuksessa. Toimijaverkkoteoriassa toimija eli aktantti ei siis niinkään ole toiminnan lähde, vaan liikkuva maali jota kohden myriadit muut aktantit toimivat (Latour 2005, 46). Toimijaverkon jokainen elementti määrittyy, ja tulee määritellä, sen assosiaatioiden (suhde muihin elementteihin) kautta ja jokainen erillinen elementti on tapahtuma, joka syntyy tilanteessa jossa nämä assosiaatiot ovat läsnä. Toiminta on siis myös aktanttien assosiaation, hybridin, eli kokonaisen verkoston ominaisuus. (Latour 1999.)

4.4 Toimijoiden rooleja verkostossa

Verkostot siis syntyvät aktanttien toiminnasta toisia aktantteja kohtaan (Latour 1990) ja ne kasvavat sen mukaan mitä enemmän niihin kuuluu (stabiileja) toiminnan kauttakulkukohtia. (Callon, Latour 1981). Verkostossa aktantilla voi olla erilainen rooli tai erilaisia ominaisuuksia suhteessa toimintaan, ja aktantin rooli taas riippuu siitä, miten se on olemassa itsenäisenä toimijana osana verkostokokonaisuutta.

Osana verkostoa toimijat voivat olla ominaisuuksistaan riippuen joko toiminnan kauttakulkukohtia (*intermediary*) tai mediaattoreita (*mediator*) (Latour 2005, 39). Intermediary on toiminnan kauttakulkukohta jonka ulosannin voi ennustaa sen sisäänannista. Toiminnan kauttakulkukohtana se välittää merkitystä tai voimaa, ”toimintaa”, ilman että se aiheuttaa tuohon toimintaan (ja sen sisäisiin merkityksiin) muutosta. Toiminnan kauttakulkukohdat voivat koostua yhdestä, tai sisäisesti useasta eri osatoimijasta, ja ne voivat olla hyvinkin kompleksisia, mutta verkoston osana ne silti merkitsevät vain ”yhtä” toimijaa. Esimerkiksi tarkoituksenmukaisesti toimivaa äänentoistoa voi pitää musiikin kauttakulkukohtina. Myös julkiset ja yksityiset tilat sekä erilaiset luvat voivat toimia (tarkasteltavasta verkostosta riippuen) merkittävissä toiminnan kauttakulkurooleissa osana festivaalienverkostoja.

Osaava miksaaja taas saattaa tuoda musiikkiin elementtejä joita siinä ei aiemmin ole ollut. Tässä yhteydessä voidaan puhua toiminnan mediaattorista. Mediaattorit muuttavat, kääntävät, muokkaavat tai vääristävät merkityksiä, toimintaa ja elementtejä joita ne kuljettavat. Selkein esimerkki mediaatorista on ihminen, jonka motivaatioita, kykyjä ja tavoitteita ei pysty ennustamaan vain häneen kohdistuvan toiminnan kautta. Muita esimerkkejä voivat olla esimerkiksi odottamattomat katkokset kommunikaatiossa tai muutokset säätilassa. Mediaattorin kautta tapahtuvaa toimintaa ei voi ennustaa sen sisään-annin perusteella. Sen toiminnan syy-seuraus-suhdetta ei voida pitää itsestäänselvyytenä, ja siksi mediaattoreihin verkostoa tarkastellessa täytyy kiinnittää erillistä huomiota. Mediaattoria ei voi käsittää verkoston osana ”yhdeksi toimijaksi” vaan mediaattorin voi ”laskea” yhdeksi, moneksi, ei miksikään ja äärettömäksi. (Latour 2005.)

4.4.1 Rakennetoimijat

Makrotason toimijat, eli sosiologisessa diskurssissa rakenteet, ovat laajoja erilaisten toimijoiden tasolla muotoutuneita kokonaisuuksia jotka ovat olemassa yliajallisesti. Vaikuttaakseen käytännön tasolla ne kuitenkin vaativat jatkuvaa toistamista ollakseen olemassa. Kun tehdään jonkinlainen rajaus siihen, minkälaista verkostoa tarkastellaan, muuttuu rakennetoimijoiden suhteellinen koko irrelevantiksi. Rajatussa verkostossa makrotason ilmiöt voidaan palauttaa objektiiviselle tasolle ja osaksi verkostoa niiden käyttäjien kautta. Esseessä *Unscreving the big leviathan* (1981) Callon ja Latour esittävät, että mikro- ja makrotoimijoiden välinen ero syntyy niiden voimasuhteissa sekä verkostojen rakenteissa. (Callon, Latour 1981.)

Esimerkiksi tarkastelun kohteena ollessa selkeästi rajattu työyhteisö, yhteiskunnallinen rakenne-muuttuja kuten laki ei enää näyttäydy abstraktina rakenne-entiteettinä, vaan diskursiivisesti määriteltynä merkityskokonaisuutena. Laki tulee osaksi kyseistä verkostoa silloin, kun joku kyseisessä rajatussa verkostossa ”käyttää” lakia. Tässä yhteydessä laki on kuin musta laatikko jonka päällä yksittäinen inhimillinen toimija ”istuu” (Callon, Latour 1981). Laki (tai muu vastaava rakenne) ei siis ole muita aktantteja ”isompi”, vaan verkostot joissa laki yleensä toimii ovat pidempiä, eli monitoimijaisempia (Latour 1990). On myös huomattava, että mikro- ja makroaktanttien toimijuudella suhteessa toisiinsa ei ole selkeää ennalta määriteltävää a priorista järjestystä.

Rakenne- ja objektitoimijoiden samanarvoistumista rajatuissa verkostoissa Callon ja Latour kuvaavat Thomas Hobbesilta lainaamallaan käsitteellä ”isomorfisuus”. Tehtäessä tulkintaa festivaaliverkoston rakentumisesta, toimijoiden isomorfisuudesta tulee relevanttia pohdittaessa esimerkiksi sitä, miten festivaalin maine tai tunnettuus vaikuttaa ihmisten välisissä vuorovaikutustilanteissa, tai sitä, miten festivaalin rakentaminen suhteutuu esimerkiksi lupapolitiikkaan, rahoitukseen tai yksittäisten henkilöiden ja järjestöjen osallistumiseen.

4.5 Mustat laatikot ja verkostojen rajaaminen

Toimijaverkkoteorian käsitteistössä musta laatikko tarkoittaa elementtien stabiilia kokonaisuutta, joka toimii verkoston hierarkiassa tavalla johon ei aina tarvitse intentionaalisesti puuttua. Tämä käsite on lainattu alun perin kybernetiikasta. Kybernetiikassa käytetään termiä ”musta laatikko” (black box) Kuvaamaan koneistoa tai komentoketjua joka on niin kompleksinen, ettei sen piirtäminen kytkentäkaavioon ole enää tarkoituksenmukaista. Piirrettäessä kytkentäkaaviota, sen sijaan että monimutkainen yksittäinen toimija kirjoitettaisiin auki, piirretään sen kohdalle ”musta laatikko”, josta tarvitsee tietää sen sisään syötetty tieto ja siitä ulos tuleva tieto (Latour 1994).

Mustan laatikon metaforaa käyttäen ANT-analyysissä pystyy erottelemaan esimerkiksi työ-organisaatioiden erilaisia osa-toimijoita ilman, että kyseinen verkosto tulee toistuvasti kirjoittaa auki aktantti kerrallaan. Esimerkiksi klusterianalyysissä klusterin erilliset osat ovat ”mustia laatikoita”, joiden toiminnasta klusterin representaatio ei sinällään anna tapauskohtaista tietoa. Samoin sähköpiano -esimerkissä toimiva sähköpiano on ”musta laatikko”, jonka tarkoituksen mukaisesti toimivat osatoimijat ovat käytännössä irrelevantteja suhteessa koko aktanttien assosiaation, tai kollektiivin toimintaan. Todellisuudessa aktanttien ominaisuudet eivät kuitenkaan ole stabiileja, ja mustat laatikot pystyvät myös ”vuotamaan”. (Callon, Latour 1981.)

Aktanttien Intermediary/mediator jaottelu ei ole staattinen, vaan syy-seurausuhteen muuttuminen toimijoissa on kaikkea muuta kuin harvinaista. sähköpiano-esimerkissä ”intermediary”-sähköpiano voi hajotessaan muuttua osana verkostoaan todella kompleksiseksi mediaattoriksi (esimerkiksi keskeyttämällä esityksen). Samoin esimerkiksi monimutkainen paneelikeskustelu tai kokous voi päätyä toistamaan jo

aiemmin tehtyjä toiminnan linjapäätöksiä ilman, että itse keskustelu päätyisi vaikuttamaan prosessissa mihinkään muuhun kuin osallistujien ajankäyttöön (Latour 2005). Festivaaliympäristössä merkittäviä aktanttikokonaisuuksia, eli mustia laatikoita, voivat olla esimerkiksi järjestöt, esitykset sekä työ-organisaatioon kuuluvat henkilöt.

4.6 Käännös ja verkoston syntyminen

Toimijaverkkoteoriassa ja verkostojen synnyssä on keskeisessä osassa ajatus toiminnan ”käännöksestä” (*translation*). Käännös ei välitä toimijoiden välistä kausaalisuutta, vaan se on ”suhde” joka luo ja mahdollistaa kahden (tai useamman) mediaattorin toimimisen yhdessä (Latour, 2005, 108). Käännös on siis tapahtuma jossa yhden aktantin toimijuus ”kääntyy” osaksi toisen aktantin toimijuutta. Käytännössä toimijaverkkoteorian soveltaminen on käännöksen sosiologiaa ja assosiaatioiden jäljittämistä mediaattorien välisissä suhteissa (Hyysalo, 2016).

Tunnetuimmassa esimerkissä käännöksen sosiologiasta Michel Callon (1986) tarkasteli kolmen meribiologin yritystä luoda kampasimpukoiden suojelustrategiaa ranskalaisella St. Brieuc -lahdella. Hän osoitti, kuinka prosessiin osallistuvat toimijat (Meribiologit, Kampasimpukat, kalastajat sekä tieteellinen yhteisö) olivat kaikki osatoimijoina välttämättömiä käännösprosessin (suojelustrategian synnyttämisen) onnistumiselle. Hän myös osoitti, kuinka meribiologit olivat toimineet käännösprosessin kauttakulkukohtana, puhuessaan vuorollaan tiedeyhteisön, kalastajien ja kampasimpukoiden puolesta (Callon 1986). Toinen hyvä esimerkki käännösprosessista on Martti Siisiäisen toimittama Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksen julkaisema tutkimusraportti *OWi auki? -Työllisyyshanke toimijaverkkona pienillä paikkakunnilla*, vuodelta 2005. Tutkimuksessa tarkasteltiin, kuinka eräs työllisyys- ja kehittämishanke muotoutui toimijaverkoksi ja toiminnan kauttakulkukohdaksi prosessiin osallistuneille toimijoille, kuten työnantajille, yhdistyksille sekä työllistettäville työnhakijoille (ks. Siisiäinen 2005).

4.6.1 Käännöksen neljä vaihetta

Ajatus aktiivisesta kääntämisestä on siis tilanne jossa ”yksittäinen toimija” (esimerkiksi Yky organisaationa) ”pyrkii muokkaamaan potenttiallisten liittolaisten intressit oman

tulkintansa mukaisesti, ja vakiinnuttaman oman auktoriteettiasemansa (sekä) oikeuden puhua liittolaistensa puolesta". (Åkerman 2006, 38). Tässä prosessissa osallistuvien toimijoiden identiteetti, mahdollisuus vuorovaikutukseen, sekä yleinen kyky toimia yhdessä ja erikseen määrittyy ja määritellään. Samoin aktanttien väliset rajat määritellään ja tulkitaan. Tutkimuksessaan *Some elements of sociology of translation* (1986) Callon määrittelee verkoston ja sen käännöksen aktiivisen synnyttämisen neljä eri vaihetta, jotka ovat *problematisointi, kiinnostuksen herättäminen, värväytyminen ja mobilisaatio.*

Problematisointivaiheessa tuotetaan "ongelma" johon vastataan toimijoilla jotka ovat välttämättömiä ongelmaan vastaamiselle. Verkoston päämääränä ollessa Yläkaupungin yö -tapahtuma, problematisointi kysymys on "mitä vaaditaan yläkaupungin yön toteuttamiseen?". Ykyn määritelmän kehittyessä, ja sen tullessa todellisemmaksi, toimijat jotka ovat syntyneet problematisoinnista tekevät vähitellen itsestään välttämättömän osan toimijaverkkoa ja sen organisaatioprosessia.

Kiinnostuksen herättämisen vaiheessa problematisoinnissa synnytetyt toimijat "lukitaan" paikoilleen ja "koneellistetaan" osaksi verkostoa. Tässä vaiheessa primaarinen toimija (esimerkiksi Yky tai sen edustaja) pyrkii stabilisoimaan problematisoinnissa synnytettyjen toimijoiden identiteetit osaksi verkostoa. Tässä vaiheessa itse verkostoa ei ole vielä "testattu" ja niinpä toimijoiden yksittäiset ominaisuudet ja motivaatiot voivat vaikuttaa verkoston toimimiseen, onnistumiseen sekä muotoon.

"Värväytyminen" on moniosaista neuvottelua toimijoiden välillä, sekä toiminnan testaamista joka avustaa kiinnostuksen herättämistä. Tässä vaiheessa verkoston ongelma pilkkoutuu pienemmiksi ja tarkemmiksi toteamuksiksi verkoston toiminnasta. Kyse on siis toimijoiden roolien määrittelystä sekä koordinoinnista.

Verkoston mobilisaatio vaiheessa varmistetaan, että mobilisoitavien toimijoiden (oletetut) edustajat edustavat mobilisoitavia toimijoita todenmukaisesti. Käytännössä tämä siis tarkoittaa esimerkiksi seuraavaa: Ykyn tehdessä yhteistyötä esimerkiksi Jyväskylän yliopiston kanssa, mobilisoitavaa toimijaa, yliopistoa, edustaa kokouksissa ja keskusteluissa vain muutamat ihmiset. Yliopisto toimijana on kuitenkin paljon laajempi kokonaisuus, johon tässä yhteydessä kuuluu tila- sekä välinevuokria, siivous ja turvapalveluita ynnä muita. Kokousten jälkeen taas (ennen itse tapahtumaa) yliopistoa edustaa Ykyn toimistolla yhteistyöstä tehdyt sopimukset ja lupaukset. Verkoston mobilisoijan näkökulmasta verkoston muita osasia siis edustaa jokin (usein abstrakti) "edustaja",

joka ei ole toimija itse, vaan toimijan edustus. Tässä mielessä verkoston toiminnan kannalta todellisuuden mukainen edustus on ensisijaisen tärkeää käännöksen onnistumiselle. (Callon 1986.)

Käännöksen vaiheista on huomattava, että ne eivät ole staattisia. Käännöksen vaiheet voivat tapahtua samanaikaisesti, sekä niihin voidaan palata uudestaan käännösprosessin eri vaiheissa.

4.7 Toimijaverkkoteorian tutkimuksellinen soveltaminen

Tutkimusmetodina ANT ei ole erityisen systemaattinen kokonaisuus, ja se on syntynsä jälkeen käynyt läpi lukuisia pieniä ja suuria muutoksia sekä tarkennuksia. Sitä on myös kritisoitu eri aikakausina, ja Latour on jopa itse kertaalleen sanoutunut irti siitä. Myöskin John Lawin ja Michel Callonin ANT tutkimukset ovat vaihtaneet painotustaan vuosien varrella. Keskeistä toimijaverkkoteoriassa on kuitenkin sen mieltäminen käsitteelliseksi tekniikaksi. (Hyysalo 2016.) Nimestään huolimatta toimijaverkkoteoria on helpoiten ymmärrettävissä metodiksi, ja tietynlaiseksi herkkyydeksi jolla tehdään empiiristä ”puuttumista” maailmassa. Ennen kaikkea ANT herkistää käyttäjänsä maailman materiaalisuudelle, sen suhteille, heterogeenisyydelle sekä prosesseille (Law, Singleton 2013).

Yhteiskuntatieteet eivät kuvaa todellisuutta neutraalisti (naiivi realismi), vaan akateeminen tutkimus on aina performatiivisia interventioita todellisuuteen (Ks esim Latour 1999, 122-123). Toimijaverkkoteoreettisessa tutkimuksessa teoria ei ole abstraktia ja irrallista, vaan se tulee osaksi tutkimusta tarkasteltaessa ja kuvattaessa todellisuutta. Samalla kun toimijaverkkoteorialla tarkastellaan maailmaa, sillä myös työstetään maailmaa tuottamalla representaatioita sitä. Sovellettaessa toimijaverkkoteorian käsitteistöä tuotetaan antropologista kuvausta ilmiöstä ANT:n ontologisen filosofian mukaisesti. Sovellettaessa ANT:tä maailman diskursiiviseen kuvaukseen, maailma siis samalla muokkaa tätä työskentelyä. (Law, Singleton 2013).

Toimijaverkkoteorian soveltamista voi kutsua ”hitaaksi” ja kokeelliseksi tutkimukseksi, jossa pyritään herkistymään todellisuuden epävarmuuksille. Performatiivinen interventioni tarkastella Yläkaupungin yötä toimijaverkkoteorian linssin läpi siis herkistää minut Ykyn verkostojen etnografisille ”yllätyksille” ja toiminnan poluille. ANT:n

soveltamien Ykyn kuvaamiseen ohjaa seuraamaan toiminnan assosiaatioita, polkuja sekä aktantteja, jotka muuten saattaisivat jäädä havainnoimatta toisenlaisella ontologisella maailmankuvalla. Toimijaverkkoteorian voikin sanoa korjaavan yhteiskuntatieteiden traditionaalista ihmissubjekteihin ja sosiaalisen toimintaympäristöön keskittyvää fokusta suuntaamalla havainnot sosiaalisen maailman ei-inhimilliseen puoleen (Nimmo 2010, 108).

4.7.1 Festivaaliklusterin mustan laatikon avaaminen

Mustien laatikoiden metaforaa pystyy laajentamaan koskemaan tieteellisiä, teoreettisia ja yhteiskunnallisia kokonaisuuksia jotka ovat jo valmiita ja käytössä. Kun festivaaliklusteriin tai organisaatioon (makrotoimijaan) syötetään rahaa, resursseja sekä työtunteja, organisaatio tuottaa kulttuurisen spektaakkelin, tapahtuman, joka muokkaa muun muassa kaupunkikuvaa, osallistensa kokemusmaailmaa, alueellista identiteettiä, yhteisöä sekä lähiympäristönsä taloutta. Miten tämä tapahtuu, on kysymys, jota lähdemme nyt selvittämään. Tarkoituksena on siis purkaa paikallisen festivaaliorganisaation musta laatikko sen osatoimijoihin, ja pyrkiä löytämään sen sisältä objektiivisten toimijoiden verkosto, verkoston käännös sekä sen organisaatioprosessi.

5 FESTIVAALITYÖN NARRATIIVI

Tarkastelun kohteena ollessa moniytiminen, sekä osin alhaalta ylöspäin ohjautuva prosessi jossa on paljon muuttujia sekä toimijoita, on tapahtuman ja organisaation toimijaverkkoteoreettisessa kuvauksessa tehtävä rajausta ja aineellisen kuvauksen ohennusta. Toimijaverkkoteorian ohennuksella Sampsa Hyysalo tarkoittaa monimutkaisten ja vaikeaselkoisten ilmiöiden rajaamista niin, että niiden kiinnostavuus sekä esitettävyys pysyvät asianmukaisena. Käytännössä tämä siis tarkoittaa sitä, että jokaista mahdollista toimijapolkua ei käydä läpi ankarimmalla mahdollisella ontologis-materialistisella kammalla, vaan kuvauksessa pyritään keskittymään verkoston merkityksellisimpiin toimijoihin. (Hyysalo 2016.)

Lähdin haastatteluissa liikkeelle perustiedoista, kuten iästä ja koulutaustasta. Aluksi kävimme läpi haastateltavan historiaa Yläkaupungin yön kanssa, sekä sitä, miten tämä päätyi tämän vuotiseen projektiin mukaan. Tämän jälkeen keskustelumme teemoja olivat muun muassa haastateltavan työnimike, työtehtävät sekä tehtävien ajallinen jakautuminen. Muita haastattelun teemoja olivat työvälineet, yhteistyö, yhteydenpito osatoimijoihin, festivaalin sisältö, sen logiikka ja suunnittelu sekä festivaalin tapahtumaympäristö. Puhuimme myös omista kokemuksistamme, ajatuksistamme sekä mielipiteistämme liittyen työskentelytapoihin, työhön sekä itse tapahtumaan ja sen arvoon. Usein haastattelut päätyivät olemaan dialogeja haastateltavan työn, työnkuvan, Ykyn sekä haastateltavien subjektiivisen kokemuksen merkityksellisemmistä osioista.

Narratiivi joita lähden seuraavaksi aineiston kautta purkamaan, on varsin käytännön läheinen ja keskittyy Yläkaupungin yöhön kokonaisvaltaisena prosessina. Tutkijana Latour ei koe kirjoittavansa filosofiaa, vaan kirjoja (Blok, Elgaard Jensen 2011), ja sa-

malla tavalla koen, että Yläkaupungin yön mustan laatikon avaaminen onnistuu parhaiten narratiivilla työn vaiheista, sen osista sekä tapahtumista.

Kuvauksen teemoittelua ja ohennusta olen pyrkinyt tekemään organisationaalisten tapahtumien kautta, jakamalla aineistoa suhteellisen itsenäisiin kappaleisiin. Narratiivisessa rakenteessa pyrin mahdollisimman tarkasti pitämään kiinni tuotannon ajallisesta etenemisestä. Aina tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista, sillä monet prosessit (kuten ohjelmiston kokoaminen, yhteistyötoimijoiden neuvottelu ja viestintä) limittyivät ajallisesti päällekkäin toisten tuotantovaiheiden kanssa. Käydessäni aineistossa tuotannon teemoja läpi, erittelen samalla toimijoita sekä niiden osallistumisen tapoja ja välineitä silloin kun koen sen tarpeelliseksi.

5.1 Vuoristorata aloittaa nousunsa

Osittain Jyväskylän keskustan ruutukaava-alueen länsipuolelle jäävällä Yläkaupungin alueella sijaitsee Jyväskylän yliopiston pääkampusalue sekä pääkirjasto, Ruusupuiston kampus, Lounaispuisto, useita ravintoloita, asuintaloja, kauppoja, liikkeitä, gallerioita ja museoita. Tapahtuman ydin ja torialue on perinteisesti ollut Seminaarinkadun ja Minna Canthin kadun risteyksessä (Kuva 1). Suurin osa festivaalin lähes kuudestakymmenestä tapahtumapaikasta sijaitsee Kirkkopuiston ja Seminaarinmäen kampusalueen välimaastossa, Kauppakadun ja Seminaarinkadun lähettyvillä. Samoilla tienoilla on myös tapahtuman toimisto. Nykyisin festivaalin tapahtumapisteitä on myös ympäri Jyväskylän keskusta-aluetta sekä maakuntaa.

5.1.1 Yleistä ja keskeistä työn aloittamisesta

> Vaikka se (Yky) on jollain tavalla erittäin vakiintunut, niin kaikki asiat aloitetaan aina ihan nollasta. Jokainen yhteistyökumppani jonka kanssa vaikutetaan, etsitään joka vuosi uudestaan. Esiintyjistä tai toimijoista jotka on ollut aiemmin mukana me ei oikeastaan kenenkään kanssa sovita seuraavasta vuodesta mitään, pois lukien pääyhteistyö-kumppanit joita on ihan muutama. Kaikki perustuu sellaiseen, että se aina puretaan ja kasataan uusiks. (Kyösti Ylikulju, toiminnanjohtaja, Yläkaupungin yö 2016)

Vuonna 2016 neljättä vuotta Ykyn toiminnanjohtajana toimineen Ylikuljun mukaan jokavuotisen festivaalipaketin kasaaminen alkaa lähes suoraan edellisen vuoden tapahtuman jälkeen ja jatkuu koko vuoden satunnaisesti vapaaehtoistyön hengessä. Palkalliseksi päivätyöksi toiminnanjohtajan ja tuottajan tehtävät vaihtuvat noin viisi tai kuusi kuukautta ennen itse tapahtumaa, riippuen kyseisen vuoden budjetista. Budjetin kolme peruspilaria tapahtumassa ovat kaupungin toiminta-avustukset Yläkaupungin Yö -yhdistykselle, ravintoloiden ja muiden tilojen osallistumismaksut, sekä mainosmyynti ja yritysyhteistyö esimerkiksi toripaikkojen vuokraajien kanssa. Näiden lisäksi on vuosittain muuttuvia avustuksia tai yhteistyöprojekteja (esimerkiksi Kulttuurikolmio, josta lisää seuraavassa kappaleessa). Näiden lisäksi vuoden mittaan pidetään myös ”Älylän ehtoo” -tukitapahtumia, joiden tuotto käytetään festivaalin järjestämiseen.

Ykyn organisaatiorakenteen yksi mielenkiintoisimmista ominaisuuksia on se, kuinka vakiintumatonta sen yhteistyö on eri toimijoiden välillä. Osittain tämä johtuu rahoituksen vuosittaisesta vaihtelusta, sekä tapahtuman taiteellisesta logiikasta. Myös vuosittain muuttuva teema, joka yleensä päätetään edeltävänä syksynä, vaikuttaa tapahtumaan kokonaisuutena.

> Aika harva juttu jää tekemättä esimerkiksi sen takia että aateltais et ei me jakseta, tai ei oo aikaa toteuttaa tai muuta, vaan se on se taloudellinen puoli siinä. Siks me yritetäänki joka vuosi mahdollisimman hyvin saada uusia yhteistyökumppaneita mukaan silleen, että laajeneminen ois vielä mahdollista. (Kyösti Ylikulju, Toiminnanjohtaja)

Vuonna 2016 Yläkaupungin yö oli mukana Opetus- ja kulttuuriministeriön luotsaamassa Kulttuurikolmio -hankkeessa, jonka tavoitteisiin kuului asuinalueiden kehittäminen kulttuurin avulla. Hankkeessa pyrittiin lisäämään osallistavuutta, jota tutkittiin Jyväskylässä kolmella eri alueella: Yläkaupungilla, Keltinmäki-Myllyjärvi suuralueella, sekä pohjoisella Korpilahdella. Projektissa toimijat kehittivät ja jakoivat ideoita, kouluttivat toisiaan sekä suunnittelivat yhteistyötä. Kulttuurikolmio -hankkeeseen osallistuneet alueet päätyivät myös tapahtumapaikoiksi ja osaksi Yläkaupungin yötä. Siitä saatiin myös nimi kyseisen vuoden teemalle: ”kyläkaupungin yö”.

5.1.2 Oravannahkakauppaa ja yhteistyötä

Teeman vakiinnuttua ja toiminnan muuttuessa kokopäivätyöksi alkaa palkatuilla henkilöillä yhteistyötoimijoiden ja sponsoreiden etsiminen. Käytännössä tämä on myyntityötä, jossa etsitään toimijoita jotka hyötyisivät Ykyn toiminnasta jonkinlaista korvausta vastaan. Yhteistyötoimijoiden haku aloitetaan usein aikaisemmin mukana olleista toimijoista.

Kenties keskeisin Yläkaupungin yötä mahdollistava yhteistyötaho on Jyväskylän yliopisto. Tapahtuman ydin ja torialue sijoittuvat Seminaarinkadun yläpäätyyn ja sen välittömässä läheisyydessä on ravintoloiden, museoiden, puisto- ja puutaloalueen sekä yliopiston pääkirjaston lisäksi Jyväskylän yliopiston Ruusupuiston-, ja Seminaarimäenkampus. Yky käyttää laajalti yliopiston tiloja hyväkseen tapahtumassa ja tiloissa on myös tapahtuman aikana henkilökuntaa töissä. Tarkasti sovituissa yhteistyökuvioissa yliopisto järjestää tiloissaan myös itse ohjelmaa, josta tiedottamisesta Yky vastaa. Ylikuljun mukaan laajemmat yhteistyösopimukset aloitetaan tavallisesti kokouksella, jonka pohjalta kasataan muistio ja tämän jälkeen yhteyttä pidetään toimijoiden kesken pääasiassa sähköpostitse.

Toiminnanjohtajan mukaan on varsin harvinaista, että yhteistyötoimijat tukisivat nykyisin tapahtumaa esimerkiksi ostamalla suoraan mainostilaa. Yleisempää onkin, että toimijoiden kanssa neuvotellaan jonkinlainen molempia osapuolia hyödyttävä yhteistyöpaketti. Esimerkiksi usealla yläkaupungilla toimivalla yrityksellä on tapahtumapäivänä erityiset aukioloajat, tai ohjelmaa joista tiedotetaan tapahtumaorganisaation kautta. Myöskin ravintoloiden ja museoiden kanssa tehtävissä yhteistyöpaketeissa sovitaan varsin tarkasti esitysten luonteesta, ajankohdista sekä näkyvyydestä viestinnässä. Näissä yhteistyöjärjestelyssä Yky saa esiintyjilleen muun muassa tiloja käyttöön sekä rahallista tukea. Myöskin äänitekniikkaa vuokraavien firmojen kanssa pyritään tekemään diilejä, esimerkiksi vuokraamaan välineitä mainostilaa vastaan. Tapahtuman tuottaja Tero Uuttana kutsuu tällaisia yhteistyökuvioita ”oravannahkakaupaksi”, joka tapahtuu limittäin ohjelmiston sekä tapahtumapaikkojen selvittämisen kanssa. Laite- ja tarvikevuokrausta tapahtuu paljon myös erilaisten järjestöjen kanssa, joiden kanssa Ykyllä, tai sen työntekijöillä on kontakteja.

> Siinä on aika paljon sosiaalisia verkostoja mukana. ihmiset tietää tapahtuman, tykkää tapahtumasta ja tahtoo olla sitä tukemassa omalta osaltaan, mut ei välttämättä kuitenkaan ihan ilmatteeks. (Tero Uuttana, tuottaja, Yläkaupungin yö 2016)

Tapahtuman ennakkovalmisteluihin kuuluvat myös julkimeluamislupien, turvallisuus-, paloturvallisuus- sekä pelastus-suunnitelmien tekeminen. Näitä tehdään osittain yhteistyössä viranomaistahojen kanssa. Lupapolitiikka ja yhteistyö kaupungin viranomaisten kanssa on keskeisessä asemassa, jotta tapahtuma saa käyttöönsä sisä- ja ulkopaikkoja (varsinkin Seminaarinmäen ympäristöstä), ja pystyy näin levittäytymään julkiseen tilaan.

5.1.3 Yhdistykset ja järjestöt yhteistyökumppaneina

Festivaalikokonaisuuden rakentamisessa tärkeä arvo tuottajalle ja toiminnanjohtajalle on tietynlainen vapauden idea, ja festivaalikokonaisuutta halutaan rakentaa mielellään kiinnostuneiden osallistujien kautta. Yläkaupungin yön varsinainen roolitus ja potentiaalisten toimijoiden neuvottelu osaksi itse tapahtuman verkostokokonaisuutta alkaa esiintyjä- ja myyntipaikkailmoittautumisen avautuessa tapahtuman nettisivuilla. Tässä vaiheessa useat tapahtumapaikat ovat vielä vakiintumattomia. Toiminnan johtaja Ylikulju nauraakin, kuinka tässä vaiheessa ”ilmoitetaan tapahtuman teema ja päivämäärä, ja sitten katsotaan ketä se kiinnostaa”. Kyseisenä vuonna esiintyjähakemuksia tuli yli kolmesataa, joten kiinnostusta tapahtumaa kohtaan riittää.

> ...Koko festivaalin ydin on siinä, että me ollaan yhteistyössä melkein jokaisen kulttuuriyhdistyksen, toimijan ja bändin kanssa mitä tästä Jyväskylästä ja vähän laajemminkin Keski-Suomen alueelta löytyy (...) kun lähtee perkaamaan sitä kuinka moni eri organisaatio on mukana, niin meidän kaupallinen yhteistyö kyllä kalpenee sen rinnalla. Kaikista suurin verkko mikä muodostuu, on nää yhdistykset ja muut.

Yhdessä rakentamisen ja vapauden logiikkaa noudattaen Yläkaupungin yö antaa myös monille yhdistyksille varsin vapaat kädet toteuttaa omaa toimintaansa osana festivaalia. Yksi tällaisista järjestöistä oli Yleishyödyttömät pahoinvointipalvelut (YHPP), jonka

promoottorina toimi Akseli Hiltunen. Alun perin yhdistys on perustettu antiteesiksi yleishyödyllisten hyvinvointipalveluiden idealle, mutta se on promoottorin mielestä kehittynyt parodian kautta valistuksellisempaan suuntaan pyrkimyksenään mahdollistaa kulttuuria, joka veisi yleisöä mukavuusalueidensa ulkopuolelle. Järjestö haluaa myös toiminnallaan antaa enemmän esiintymistilaa artisteille, joita saatettaisiin muuten ylenkatsoa joko vähäisen tunnettuuden tai yleisimpiin lokeroihin sopimattomuuden takia. Yläkaupungin yössä YHPP järjesti ”Tekotaiteellisen paskan festivaalin” Seminaarimäen kampuksen parkkipaikalla. Teltassa oli illan aikana yhteensä kymmenen esitystä, joiden sisältö vaihteli runon luennasta ambient-musiikkiin ja tankotanssiin sekä didgeridoon soitosta trubaduureihin ja kanteleen soittoon. Tapahtuman pääesiintyjä oli YouTubessa miljoonayleisön saavuttanut taiteilijapersoona Kari ”Tykylevits” Tykkyläinen.

Yhteistyö YHPP:n ja Ykyn välillä aloitettiin YHPP:n aloitteesta. Konseptin esittelyn jälkeen idealle ”festareista festareiden sisällä” näytettiin vihreää valoa Ykyn tuottajan toimesta. Tapahtumansa sisällöntuottamisesta YHPP vastasi itse, ja tehdyistä artistivalinnoista ja muusta tapahtumaan liittyvistä osista he sopivat Ykyn kanssa. Esityksiään varten YHPP sai Ykyltä taloudellista avustusta ja käytännössä ydinorganisaatio järjesti asiat niin, että YHPP:n tuli tapahtumapäivänä vain tuoda itsensä, telttansa, välineistönsä ja esityksensä paikanpäälle sovittuihin aikoihin sekä rakentaa tapahtuma-alueensa. YHPP:n lisäksi suurempia tapahtumakokonaisuuksia festivaalissa järjesti itsenäisesti muun muassa Jyväskylän elävän musiikin yhdistys Jelmu ry sekä Jyväskylän raskaan musiikin yhdistys Jyrmy.

Yhteistyöprosesseissa järjestötoimijoiden ja Ykyn vuorovaikutuksen tiiviyttä määrittää monet erilaiset toimijat. Jelmu ry esimerkiksi pystyi toimimaan varsin omavaraisesti Ykyn järjestettyä heille kuntoon tila- sekä lupa-asiat, kun taas Jyrmylle tarvitsi järjestää tila heidän artisteja varten. Muita erikseen sovittuja yhteistyöprosesseja olivat esimerkiksi ravintola Sohwin järjestämä anniskelutila lounaispuistossa, Old, Fat and slow- skeittikisa sekä galleria Beckerin sisäpihalla järjestetty koko illan pituinen dj-tapahtuma. Myös monet paikalliset tanssi-, ja teatteriyhdistykset järjestivät Yläkaupungin yössä ohjelmaa.

5.2 Toimistoelämää

Toiminnanjohtajan mukaan Yläkaupungin yö ry:n hallituksella on virallinen vastuu itse yhdistyksen toiminnasta. Käytännössä se merkitsee lakisääteistä toimintaa, vuosikokouksia, työntekijöiden valitsemista, sekä huolehtimista budjetin riittävyydestä. Toiminnanjohtaja taas toteuttaa tämän ja ohjaa työntekijöitä, harjoittelijoita sekä vapaaehtoisia.

Työntekijät joita haastattelin, olivat Ykyssä palkattomassa harjoittelussa ja he mainitsivat tuotantoon osallistumisensa motivaatioiksi muun muassa kokemuksen saamisen sekä yleisen kiinnostuksen itse tapahtumaa kohtaan. Yläkaupungin yöllä on hyvä maine kaupungilla ja jotkut myös mainitsivat tietäneensä tuottajan tai toiminnanjohtajan entuudestaan muista Jyväskylän järjestöpiireistä. Jyväskylä ei ole ”kokoaan suurempi kaupunki”, kuten tapahtuman tuottaja asian ilmaisee, ja monet kulttuurista ja tapahtumaorganisoinnista kiinnostuneet ovat olleet aiemmin mukana paikallisissa kulttuurijärjestöissä. Haastatellut mukaan lukien Yläkaupungin yön toimistolla toimi kymmenkunta henkilöä joiden työmäärä ja vastuualueet vaihtelivat viestinnästä ja lehden taittamisesta nettisisällön tuottamiseen ja suunnitteluun, sekä toiminnan koordinoinnista kommunikaatioon, budjetointiin ja muihin käytännön toimiin.

5.2.1 Toimistotehtävistä

Harjoittelijoiden tehtäväkuvaukset, toimi- ja vastuualat eivät olleet staattisia. Tapahtuman viestintäpäällikkönä toiminut Laura Piiroinen muistelee, kuinka toimistolla ”kaikki teki vähän kaikenlaista, mutta samalla jonkun täytyi olla se joka pitää pakkaa kasassa”. Toimistolla toimeen ryhdyttiin yhteisesti ymmärrettyjen prioriteettien pohjalta, joita pidettiin esillä muun muassa viikoittaisissa kokouksissa. Päätehtäviensä lomassa työntekijät tekivät esimerkiksi ”reittausta”, eli kävivät läpi tapahtumaan hakeneita esityksiä ja merkitsivät digitaalisesti jaettuihin listoihin omia mielipiteitään siitä, pitivätkö he kyseistä artistia hyvänä vaihtoehtona esiintyjäksi. Yhdessä palaverissa taas jokaiselle jaettiin ”viikkotehtäväksi” valita viisi esitystä ja ehdottaa niitä johonkin tapahtumapaikkaan. Lopullisen ohjelmiston teki kuitenkin tapahtuman tuottaja, jolla oli vuosien kokemus ja hyvä tuntemus Jyväskylän kulttuurikentästä.

Viestintää opiskellut, festivaaliharjoittelijan nimikkeellä toiminut Ruusa kertoo tehtävänkuvaa kysyttäessä, että hän sai tehdä hyvin pitkälti sitä mitä hän itse halusi: ”se oli semmosta, et jos haluut julkaista (verkossa) niin sitä, jos haluut tehdä nettisivui, niin sitä tai jos haluut sisäistä viestintää niin sit sitä...”. Ykyn laajuisessa tapahtumassa on paljon aikaa vievää manuaalista työtä, ja osaksi Ruusan tehtäviä kuului esimerkiksi esiintyjäkuvausten päivittäminen tapahtuman nettisivuille. Muita tehtäviä joita hänelle kuului, olivat muun muassa ulkoinen viestintä sosiaalisessa mediassa, sekä sisällön tuottaminen tapahtuman blogiin.

Yleinen tunnelma toimistolla ei ollut erityisen virallinen. Yhteisöllisyyttä toimistotyöskentelyyn toi muun muassa toimistolla pidetyt levyraadit sekä perjantaisin pidetyt ”perjantaipullo”-arvonnat, joihin osallistuttiin vapaaehtoisesti kolehtimielessä. Yky ei luonteeltaan olekaan haastateltujen mielestä erityisen vakava festivaali, eikä toimistolla ollut vahvaa ylhäältä alaspäin tulevaa käskysuhdetta. Ideointi toiminnan suhteen oli suhteellisen vapaata ja festivaaliharjoittelija Ruusa muisteleekin, kuinka tuskin mitään ideaa torpattiin suoriltaan, vaan usein myös ”tyhmätkin” ideat toteutettiin, koska ”tyhmät ideat on parhaita”. Toiminnan osalta kuitenkin luotettiin toiminnanjohtajan ja tuottajan kokemukseen sekä osaamiseen, ja kaikki harjoittelijat hyväksyivät annettuna sen, että näillä oli viimeinen sana toimintaa suunniteltaessa.

5.2.2 Vapaaehtoiskoordinointi

Harjoittelijoiden lisäksi keskeinen työvoima ja tärkeä toteuttava osio Yläkaupungin yössä ovat vapaaehtoiset. Vapaaehtoistehtäviin kuului tapahtumapäivänä muun muassa asiakaspalvelu, siivous, kuljetus, roudaus, järjestyksenvalvonta sekä valo- ja äänitekniikka. Järjestyksenvalvojia täydennettiin myös henkilövuokrauksella siihen erikoistuneelta yritykseltä. vapaaehtoiskoordinaattorina toimi toimistolla työkokeilussa ollut Kirsti. Ykyn nettisivulla toimivan vapaaehtoishaun kautta täytettiin noin viisikymmentä erilaista tehtävää, ja hakemuksissa oli mahdollista ilmoittaa kiinnostuksensa tiettyihin tehtäviin. Vapaaehtoiskoordinaattori järjesti vapaaehtoiset yhteistyössä tuottajan kanssa ryhmiin, joihin sitten asetettiin vapaaehtoisista ryhmänjohtajat kokemuksen tai osaamisen mukaan. Vapaaehtoishakua vahvistettiin myös lähettämällä sähköpostia esimerkiksi Jyväskylän yliopiston ainejärjestöjen sähköpostilistoille. Ennen itse tapahtumaa vapaaehtoisille pidettiin tehtävänkuviin liittyvä luento ja sen lisäksi heitä pidettiin ajan tasalla

muun muassa sähköpostiviestein, joissa kerrottiin aikatauluista, sekä Facebookin välityksellä. Vapaaehtoisille hankittiin myös vastuuvakuutus päivän työtehtävien ajalle.

5.2.3 Digitaalinen työympäristö

Ydinorganisaatiossa prosessin toimintaa ohjasi kokousten, jaetun vision sekä jatkuvien mikropalavereiden ja raporttien lisäksi jaettu digitaalinen työympäristö. Toiminnan kauttakulkukohtina toimivat erilaiset toimisto-ohjelmat, kuten Flowdock, Google-docs, Microsoft Excel, sähköposti ja WordPress. Varsinkin Flowdock, yritystoimintaan suunniteltu chat-alusta, mahdollisti informaation kulun ja pysyvyyden siinä määrin, ettei työntekijöiden fyysinen läsnäolo toimistolla ollut aina pakollista. Exel-taulukot taas mahdollistivat esimerkiksi tapahtuman ohjelmiston toimivan suunnittelun. Exel-tiedostot, kuten kaikki muukin informaatio, oli avoimena kaikille työntekijöille ja niitä tehtiin esimerkiksi tapahtumaan hakeneista esiintyjistä, varmistetuista esityksistä, aikatauluista, tapahtumaan osallistuvista yhteistyötahoista, tiloista, viestinnästä, työntekijöistä ja laitteistosta. Tapahtumalla oli myös oma kuva-arkisto, jota käytettiin viestinnässä hyväksi.

Toimistotyöskentelyssä oli tietty narratiivinen rakenne, ja matkalla itse festivaaliiltaan oli tapahtumaetappeja, sekä prosesseja jotka oli käytävä läpi. Tuottajan mukaan keskeisimpiä etappeja olivat ohjelmiston valmistuminen, tapahtumalehden valmistuminen sekä lopullisen työaikataulun valmistuminen. Näissä kriittisissä pisteissä oli useimmin kiire, ja myös deadlinet saattoivat venyä. Tuottaja ja toiminnanjohtaja pois lukien toimiston henkilökunta oli ensimmäistä kertaa Ykyssä mukana, ja omasta vastuualueestaan vielä hieman epätietoiselle viestintäjohtajalle tuli lievänä shokkina, kun monelle ensimmäisessä maanantaipalaverissa ilmoitettiin, että ”ensiviikon perjantaina tulisi ohjelmalehden olla valmis!”.

5.2.4 Ohjelmalehti

Ohjelmalehti on tapahtuman verkkosivun ohella keskeisin informaation lähde Ykyn sisällöstä ja ohjelmistosta. Valmiista lehdestä otettiin 10000 kappaleen painos ja sitä jaettiin ympäri Jyväskylää sekä muita kaupunkeja työntekijöiden toimesta. Lehden tuotannossa oli mukana tapahtuman graafisesta ilmeestä vastaava kuvittaja, sekä taittaja.

Tässä vaiheessa ohjelmiston suunnittelu oli edennyt jo varsin pitkälle, ja lehden sisältöä alettiin ideoimaan tapahtumaan varmistuneiden esitysten, teeman sekä yhteistyösopimusten puitteissa. Sisällön ideoinnin jälkeen lehdestä jaettiin artikkelivastuut työntekijöiden osaamista, kiinnostusta sekä muita tehtäviä mukaillen. Artikkeleita kirjotettiin muun muassa vuoden teemasta sekä tapahtuman sisällöstä, kuten kuoroista, taidenäyttelyistä, teatterista ja toriruuasta. Erikoisemmista tapahtumista tehtiin myös suurempia yksittäisiä artikkeleita, kuten Medieval Combat Sport Finlandin järjestämästä Buhurt-näytöksestä, sekä mahdollisuudesta kokeilla virtuaalitodellisuuslaitteille tehtyjä peliprototyyppejä. Lehdessä oli myös erillisiä artikkeleita Jyväskylän kaupungilta sekä yliopistolta, joista oli sovittu yritysyhteistyösopimuksissa. Valmiit artikkeliehdotukset oikoluettiin yhdessä, ja artikkeleiden kirjoituksen yhteydessä visioidut kuvitusideat lähetettiin kuvittajalle. Lehden sisällön lähtiessä taittajalle sen keskiaukeama oli kuitenkin vielä täynnä tyhjää: Ohjelmisto oli edelleen kesken.

5.3 Ohjelmisto

> Monet esitykset on semmosia että niillä on aika valmis idea, et hei voitasko me tässä ja tässä paikassa tehä tämmönen ja tämmönen juttu jos vaan sähköä saatais. Tällaisille tarvii melkein vaan ilmottaa kellon aika, että milloin ne esiintyy (...). Osa sitten on silleen että haluttais tulla esiintymään ja tarvii sisätilat ja sisätiloissa tarvii olla niitä ja näitä asioita, esimerkiksi pitää soveltua tanssimiseen, tai pitää olla valoja tai äänitekniikkaa tai videotekniikkaa tai muuta vastaavaa. (Tero Uuttana, tuottaja)

Poikkitaiteellisen kaupunkifestivaalin ohjelmistoa rakentaessa on paljon muuttujia, joita tulee ottaa huomioon. Vaikka Ykyllä onkin periaatteessa viimeinen sana tapahtuman sisällöstä liittyen esiintymistiloihin, määräävät usein tilojen tekniset puitteet reunaehtoja sille, millaisia esityksiä voi sijoittaa minnekin. Tanssiesityksille esimerkiksi täytyy olla siihen soveltuvat lattiat, sekä yleisölle katselupaikat joista näkee esityksen. Myöskin kaupungin ravintoloilla on oma profiilinsa, tunnelmansa, sekä tekniset rajoitukset jotka tulee ottaa huomioon ohjelmaa järjestettäessä. Tilojen tarjoajien pyynnöt ja palautteet pyritään tiedostamaan, mutta tuottajan mukaan he pyrkivät samalla pitämään kiinni

omasta taiteellisesta vapaudestaan, sillä osaksi tapahtuman traditioita on kuulunut taiteellisten tyylien sekoittaminen ja Yläkaupungin tilalla leikkiminen. Esimerkiksi tästä tuottaja nostaa yliopiston historianlaitoksen vanhan luentosalin, joka annettiin hevibändien käyttöön.

> ...Se lähti mun ideasta, että ois tavallaan yhet PA:t ylimääräistä. Sit oli harmiteltu ku ei oo noita raskaita bändejä, ku on tosi hankala keksiä jotain toimivaa paikkaan niille. Kyösti taiski heittää sit et mites se Historican pitkä sali, et oisko se...?

Sisältöideat perustuvat siis ympäristön rajoituksiin, sekä arvoihin jotka ovat osa tapahtuman konventioita. Kysyttäessä Yläkaupungin yön sisällön taiteellista logiikkaa, tuottaja mainitsee ensimmäisenä taiteen ja ilmaisun vapauden. Tuottajan mukaan mitä erikoisempi hakemus tulee vastaan, niin sitä todennäköisemmin sitä pyritään toteuttamaan, jos se vain on taloudellisesti ja tilallisesti mahdollista. Tuottaja naurahtaakin, että tapahtumaan koetetaan saada mahdollisimman paljon kaikkea mihin on resursseja ja vähän siitä vielä ylikin. Festivaalin yleisin palautekritiikki on, että esityksiä on liikaa, niin että kaikkea ei ehdi katsomaan. Tapahtuman toiminnanjohtaja näkee tämän kuitenkin pohjimmiltaan positiivisena ongelmana. Ohjelmiston karsiminen vain karsimisen takia tarkoittaisi sitä, että monet hyvät ja uudet ideat jäisivät silloin toteuttamatta. Tapahtuman alkuperäinen idea on kuitenkin ollut, että paikalliset esiintyjät saavat esiintymistilaisuuksia ja yleisöt uusia esiintyjiä.

Valmis ohjelmisto ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tapahtuma olisi valmis. Neuvonpito, käytännön järjestelyt sekä sähköpostikeskustelut jatkuvat vielä aivan viime päiviin asti. Tässä vaiheessa keskeisimmässä asemassa on tapahtuman markkinointi, viestintä ja mainostus, joka haluttiin pitää mahdollisimman monikanavaisena.

5.4 Verkko ja sosiaalinen media viestintäympäristönä

Yläkaupungin yöllä oli töissä useampi henkilö, joka oli opiskellut viestintää. Viestintäsuunnitelman tekemiseen heistä osallistui neljä. Viestintäpäällikkönä toimineen Laura Piiroisen mukaan viestintä on nykyaikana niin monikanavaista, ettei tapahtuman mark-

kinoinniksi enää riitä että ”pistää lehtimainoksen ja odottaa kaksi kuukautta, että tuleeko sinne sun tapahtumaasi ketään”.

Projektin edetessä tapahtuman profiilia ja näkyvyyttä pidettiin jatkuvasti yllä yleisimmillä sosiaalisen median alustoilla, kuten Facebookissa, Twitterissä, Instagramissa, Youtubessa, Snapchatissa, Periscopessa sekä Spotifyssa. Keskeisessä osassa tapahtuman markkinointia ja näkyvyyttä oli myös Yläkaupungin yön viralliset nettisivut ja sen blogi. Viestintäsuunnitelman sisältö, alustat ja päivitystahdit sovittiin viestintäpalaverissa, ja samalla päätettiin, kuka milloinkin vastaa tietyistä päivityksistä ja sisällöistä.

5.4.1 Instagram ja epävirallisempi viestintä

Sosiaalisen median viestintä jakautui alustojen luonteen pohjalta asialliseen ja rennompaan, niin että Instagram ja Snapchat päätyivät viestimään seuraajille toimistoarkea ja sen rennompia puolia. Myöskin viittauksia toisilla media-alustoilla tapahtuvista ilmiöistä ja sisällöistä tehtiin. Periscopessa pidettiin esimerkiksi interaktiivisia tiedotustilaisuuksia, sekä jokaviikkoisen perjantaipullon arvontoja livenä. Erilaisia informaatiovideoita tapahtuman sisällöstä, sekä osa Periscopen videoista, ladattiin myös Youtubeen, joita sitten jaettiin edelleen esimerkiksi Facebookissa. Instagramiin taas päätyi kuvia esimerkiksi Älylän ehtoosta, ohjelmalehden kirjoittamisesta, kahvihetkistä sekä toimistolla välillä vierailleesta toimistokissasta. Instagramissa Ykyllä on noin viisisataa seuraajaa, ja viestintäpäällikön mukaan kyseinen ryhmä on varsin homogeeninen.

> Yky ainakin seuraa nykysiä ja entisiä harjotteljoita ja joitain sisar-tapahtumia muista kaupungeista, mut sitten kuka seura Ykyy instassa on ehkä sellanen perus Jyväskyläläinen kulttuurihippi, et se ei oo ehkä kauheen laajan piirin insta. Mäkin tiesin sunnilleen kaikki jotka seuraa täältä yliopistopiiristä. (Laura Piiroinen, Viestintäpäällikkö, Yläkaupungin yö 2016)

Intiimimmästä viestinnästä ulospäin voisi spekuloida sen olevan produktiolle kannattavaa, koska sellainen voi madaltaa potentiaalisesti kiinnostuneiden kynnystä lähestyä tapahtuman organisaatiota. Tässä yhteydessä olisikin ehkä tarkoituksenmukaista puhua sosiaalisesta pääomasta joka tiivistää ja helpottaa organisaatioverkostoon osallistumista sekä osallisuutta.

5.4.2 Facebook ja sen toimintalogiikka

Niin sanotusti ”virallisempi” ohjelmatiedotus keskittyi Facebookiin sekä Twitteriin. Vuosittaiselle tapahtumalle perustettiin Facebook-sivu, mutta myös Yläkaupungin yöllä yhdistyksenä on oma sivunsa. Laajin some-yleisö viestinnälle on Facebookissa, jossa kyseisen vuoden tapahtumaan oli ilmaissut kiinnostuksensa tai osallistumisensa kuutisen tuhatta henkilöä. Samoin järjestön omalla sivulla on noin kolmetuhatta tykkäystä. Facebook ja Twitter olivat linkittyneet viestinnässä niin, että lähes kaikki päivitykset joita tehtiin Facebookissa, päätyivät myös linkiksi Twitteriin. Muuten päällekkäisyyksiä pyrittiin välttämään, koska viestintäpäällikön mukaan oletettavasti useat jotka seuraavat Ykyä sosiaalisessa mediassa, tekevät niin monella eri alustalla.

Viestintäsuunnitelman tekoon osallistuneiden mukaan sosiaalisessa mediassa on oma toimintalogiikkansa, joka tulee ottaa huomioon pyrkiessä tehokkaaseen näkyvyyteen. Päivitykset on esimerkiksi hyvä tehdä iltapäivällä, niihin tehdyt kommentoinnit lisäävät näkyvyyttä, ja myöskin se, jos joku jakaa päivityksen eteenpäin on arvokasta.

Sosiaalisen median markkinoinnissa passiivisia tykkääjiä merkityksellisempiä ovatkin ”aktiiviset tykkääjät”, eli sellaiset jotka itse jakavat mahdollista viestiä eteenpäin. Tällaista ei varsinaisen viestintäsuunnitelman tekemisessä otettu huomioon, mutta kun esimerkiksi Yky ilmoitti Facebookissa tapahtuman ohjelmiston olevan valmis, niin viestintäpäällikön mukaan lähes puolet esiintyjistä jakoivat kyseisen postauksen eteenpäin. Hänen mukaansa ”puskaradio” onkin kaikkein tehokkain markkinointiväline. Esimerkiksi yleishyödyttömien pahoinvointipalveluiden promoottori mainitsee, kuinka yhdistyksen virallisen Facebook-sivun lisäksi he jakoivat tapahtumaansa myös omissa yksityisissä profiileissaan. Sen lisäksi he levittivät tapahtumastaan julisteita ja linkkasivat sivulleen esiintyjiensä Facebook- sekä Soundcloud-sivuja. Jokaisella yksityishenkilön ja järjestön profiililla on omat sosiaaliset verkostonsa ja seuraajansa jotka ovat tapauskohtaisia. Oletettavaa kuitenkin on, että sosiaalisen median verkostot korreloivat jossain määrin esimerkiksi niiden osallisten fyysisen läheisyyden kanssa.

Viestintää ja näkyvyyttä pohdittaessa merkittävää on, että tapahtuman esiintyjät ovat omassa sosiaalisen median presenssissään ja toiminnassaan proaktiivisia. Yhtyeillä ja esiintyjillä on omat profiilinsa, faninsa ja ystävänsä sosiaalisen median verkostojen sisä- ja ulkopuolella ja tapahtuman lähestyessä monet esiintyjät ja järjestöt tekivät esityksistään omia Facebook-tapahtumia. Näitä myös usein pyydettiin linkitettäväksi Ykyn

viralliseen profiiliin. Näissä Yky otti usein itselleen ylläpito-oikeuden ja teki niistä sitten nostoja tapahtuman viralliselle sivulle osana markkinointia. Tällä tavalla laaja esiintyjien kirjo voi lisätä tapahtuman näkyvyyttä eksponentiaalisesti.

5.4.3 Tapahtuman verkkosivut

Suurin ja yksityiskohtaisin tieto tapahtumasta oli saatavissa Yläkaupungin yön verkkosivuilla ja blogissa, jonka päivitystahti oli vähintään kaksi artikkelia viikossa. Monet Ykyn viralliset somepäivitykset johtivat tapahtuman verkkosivuilla olevaan blogiin, ja tämä näkyi myös sivujen statistiikassa kävijämääräpiikkeinä. Tapahtuman alla verkkosivut kertaalleen jopa kaatuivat liian raskaasta liikenteestä. Sisällöllisesti blogissa keskityttiin ohjelmiston esittelyyn, ja sinne tehtiin myös esimerkiksi työntekijöiden omia ”tärppejä” esityksistä joita kannattaisi käydä katsomassa. Osana markkinointia pidettiin myös erilaisia osallistavia kilpailuja.

Ajallisesti suurin osa viestinnästä tapahtui festivaalia edenneiden kahden kuukauden aikana, ja päivitystahti kiihtyi tapahtuman lähetessä. Sosiaalisen median markkinoinnissa kyse on toiminnallisessa mielessä merkityksen tuottamisesta, ja nämä merkitykset, eli viestien sisällöt toimivat. Toimijaverkkoteorian mediaattori ja intermediary näkyvät tässä konkreettisesti viestin sisältönä ja viestin kantajana virtuaalisessa tilassa.

Tapahtumana Yläkaupungin yö on vakiintunut 25 vuoden historiansa aikana osaksi Jyväskylää. Haastateltavien mielestä on oikeastaan hämmentävää, kuinka moni tietää Yläkaupungin yön, mutta samalla monet eivät välttämättä tiedä mitä kaikkea siihen kuuluu. Tässä mielessä Ykyn viestinnässä tärkeämpää ehkä olikin ohjelmiston esittely, kuin itse tapahtuman mainostaminen.

Yläkaupungin yön brändin profiilista kertoo myös se, että festivaalipäivän lähestyessä produktioon aikaisemmin osallistuneet osasivat odottaa kiinnostusta myös traditionaalisen median suunnalta. Useasta paikallisesta lehdestä ja radiosta tulikin toimistoon haastattelupyyntöjä. Näitä haastatteluita toteutettiin muun työskentelyn yhteydessä, ja esimerkiksi Ruusa ja Tero kävivät paikallisradiossa puhumassa festivaalista tapahtumaviikon alla.

5.5 Vuoristorata laskee

Koko tapahtumaa edeltävä viikko on kuin loppukiri, jyrkkä nousu, joka johtaa itse festivaaliin. Edeltävällä viikolla toiminnanjohtaja esimerkiksi tapaa kaikki henkilöt jotka ovat tapahtumapäivänä vastuussa eri osa-alueista ja varmistaa heidän tietävän mitä he ovat tekemässä, missä- ja mihinkin aikaan. Käytännön töitä toimistolla tuottaa esimerkiksi staff-passien ja parkkilupien tekeminen. Myös lopulliseen aikatauluun saattaa tulla muutoksia, esimerkiksi sairastapausten johdosta. Samoin välineistön roudaus aloitetaan monessa tilanteessa jo ennen tapahtumapäivää. Kysyttäessä jonkinlaista narratiivia päivän etenemisestä, toiminnanjohtajalla riittää kerrottavaa. Vuoristorata-vertausta käyttäen hän selittää, kuinka edeltävänä viikkona ”varmistetaan että siellä on kaikki pultit riittävästi kiinni niin, että lasku voi tapahtua”. Itse tapahtumapäivä onkin sitten tarina itsessään.

> Tapahtumapäiväksi mä kirjotan ittelleni mahdollisimman yksityiskohtaisen aikataulun, millon pitää olla missäkin ja mihin mä oon lupautunut. Mulla se tarkottaa sitä et siinä aamulla käyn varmistamassa, että rakenteet (mitä tapahtumaan liittyy), esimerkiksi wct ja äänentoistokamat, tulevat paikalle sillon kun ne on sovittu. Sitten ku me suljetaan katuja, pitää huolehtia siitä, että autot poistuu kaduilta joita käytetään. Samalla siinä seuraillaan että kaikki vapaaehtoiset ja muut ovat tulossa työvuoroon. Se on sellasta mitä pitää aamupäivästä tehdä koko ajan. (...) Päivän keskeisin asia tietysti on, että on jatkuvasti saavutettavissa.
>
> Kriittisin vaihe on siinä yhden ja neljän välissä, koska klo 13 alkaa päätapahtuma-alueen kasailu yläkaupungilla. Siinä vaiheessa alkaa tulla järjestyksen valvojat, Punaisenristin päivystykset ja muut viralliset toimijat paikalle joiden kanssa pitää kattoo et juttu lähtee liikkeelle. Klo 14 me suljetaan kadut ja samaan aikaan alkaa torialueen rakentaminen. Viimeks meillä oli 35 toritoimijaa joiden kaikkien teltat, paikat ja muut pitää kasata ja löytyä. Suurelle osalle niistä tarvii myös vetää sähköt. Siinä sit samalla ottaa vastaan näitä torialuetoimijoita, mikä on siinä mielessä tärkeää, koska heille se on kriittistä et pääsee heti alkuun tapahtuman alkaessa virallisesti klo 15. Seuraava vaihe on kun

> klo 15 suuressa osassa ravintoloita ja muita alkaa ohjelma, tai vähintään niissä on kovassa vauhdissa äänentoiston tsekkailu. Se että asiat saa alkuun, paikat rakennettua, äänentoistot kasaan ja ihmiset paikalle on kaikista tiivein kohta, jossa joka vuosi on sellanen olo, että apua, mitä tästä tulee, koska siinä on yhtäkkiä läsnä kaikki ne toimijat jotka on mukana: Melkein 50 tapahtumapaikkaa ja tuhat ihmistä jotka yhtäaikaa rakentaa sitä. Kun sen saa vauhtiin, niin siinä 16-17 aikoihin yhtäkkiä parhaassa tapauksessa se oma päivä muuttuu siihen, että mä vaan kiertelen ja kattelen että asiat sujuu tästä eteenpäinkin. (Kyösti Ylikulju, toiminnanjohtaja)

Tästä eteenpäin tapahtuman kymmenissä eri toimipisteessä on melkoinen tohina päällä. Kaduilla kulkiessa vastaan tulee Capoeira-rinkejä ja kiertäviä kuoroja. Vanhalla juomatehtaalla tehdään (luvallisia) graffiteja ja torialueella voi esimerkiksi tutustua paikallisten käsitöihin ja järjestötoimintaan samalla nauttien monipuolisesta festivaaliruuasta. Gallerioissa ja museoissa on runon luentaa ja taideinstallaatioita. Ohjelmaa on runsaasti myös lapsille ja perheille.

Samaan aikaan myös organisointiin osallistuneet festivaalityöntekijät osallistuivat tapahtumapäivän järjestelyihin eri pisteissä. Esimerkiksi vapaaehtoiskoordinaattori päivysti toimistolla työntekijöiden vastaanottamisessa ja ohjaamisessa, osallistui infopisteen rakentamiseen sekä johti tapahtuman jälkeen siivousryhmää. Muut toimistotyöntekijät taas olivat esimerkiksi paikkavastaavina, sekä toimittivat erilaisia juoksevia asioita roudauksesta viestintään ja sadevaatteiden ostoon.

5.5.1 Tapahtumapäivän mustat laatikot

Tekotaiteellisen paskan festivaaliaan varten Yleishyödyttömät pahoinvointipalvelut oli vuokrannut oman teltan. Pa-monitorit sekä kitaravahvistimet he olivat vuokranneet paikallisesta kulttuurikeskuksesta. YHPP:n promoottori Akseli Hiltunen kertoo, kuinka oman tapahtumansa järjestelyn aikana hän kävi myös esiintymässä Jelmu ry:n teltalla.

> ...Se meni hyvin soljuvasti, raahattiin styrkkarit sinne ja mentii takas omalle festarialueelle levähtämään hetkeksi. Koko keikkahan meni sillai et tehtiin line-

tsekki, eli vedettiin suoraan lennosta. Jukka Nousiaisen lopetettua raahattiin omat kamat lavalle, testattiin lähinnä äänet ja keikka miksattiin ekan biisin aikana.

Ongelmattomaksi tämän teki hänen mielestään muun muassa Jelmun toimijoiden ammattitaito ja luotettavuus. Tapahtumaan osallistuvien osatoimijoiden omatoimisuus, ammattitaito, tietämys ja välineistö mahdollistavatkin parhaimmillaan sen, että itse toimintaa ei tässä vaiheessa enää tarvitse ohjata laajassa mittakaavassa.

Pohdittaessa tapahtumaprosessia ”käännöksen” kautta on huomattavaa, kuinka tapahtuman lopullisessa mobilisointivaiheessa, itse fyysisessä festivaalissa, toiminta muuttaa radikaalisti muotoaan. Aikaisemmin representaatioiden, sopimusten ja suunnitelmien kautta mobilisoitu toiminta muuttuu fyysisiksi aktanttikokonaisuuksiksi. Mahdollistavien rakenteiden kuten sopimusten, lupien ja tilojen toteuduttua Yky entiteettinä muuttuu myriadeiksi omavaraisiksi osatoimijoiksi joita käännöksen toteuttajan (Yky) ei tarvitse enää jatkuvasti ohjata. Tapahtumaan rakennetut verkostot ikään kuin katoavat näkyvistä, ja sulkeutuvat stabiileiksi osatoimijoiksi, mustiksi laatikoiksi, jotka kätkevät sisäänsä pitkäaikaisen ja monitoimijaisen verkoston. Näistä festivaalivieraat (ja esiintyjät) taas voivat vapaasti kävellä sisään ja ulos kunnioittaen rooliaan festivaaliympäristössä.

5.5.2 Minun Yläkaupungin yöni

Omassa toimipisteessäni, Musican Boomboxissa oli myös oma verkostokokonaisuutensa. Tullessani kymmeneksi työvuoroon paikalla oli jo tehtävään palkattu miksaaja, joka testaili tilan äänentoistoa. Olimme tutustuneet tilaan aiemmin, ja meille oli annettu sinne kulkuavaimet. Päivän aikana kanssamme työskenteli yliopiston musiikinlaitoksen vastaava, joka avusti tilojen ja tekniikan suhteen. Aamupäivällä, esiintyjien saapuessa paikalle soundcheck-aikataulun mukaisesti, viritimme esimerkiksi laitoksen oven ulkopuolella olevan televisioruudun näyttämään live-kuvaa Boomboxin sisältä. Päivällä tilassa taas esiintyi esimerkiksi yliopiston musiikinlaitoksella soittavia jazz-muusikoita. Kaiken kaikkiaan tilassa esiintyjiä oli seitsemän, ja sen viereinen auditorio oli varattu liikunta- ja tanssiesityksille.

Iltapäivällä minulla oli muutama tunti vapaata, ja tilallani oli järjestämäni tuuraaja. Vapaa-ajallani pyörähdin muun muassa Ruusupuistossa, keski-Suomen peliala esittäy-

tyy -tapahtumassa, jonka jälkeen katsoin sen etupihalla Tai chi esityksen. Tämän jälkeen kävin otattamassa itsestäni kuvan Keski-Suomen museon Kuvarekassa ja palasin Musicalle vielä kolmen viimeisen esiintyjän ajaksi. Näihin aikoihin alkoi verrattain lyhytkestoinen mutta sangen rankka vesisade, joka nosti yöllä hämyisen usvan Jyväskylän kaduille. Samainen sade toi Musica-laitoksen ulkopuolella lämmitelleet tanssijat venyttelemään Boomboxiin, jossa soitti sähkösellolla ja efektilaitteilla raskas ja aavemainen duo ambientia. Tila täyttyi yleisöstä iltaa kohden.

Päivän aikana ehdin toimia muun muassa yhteyshenkilönä artistien, Ykyn ja muun henkilökunnan välissä, toimittaa stage-handin virkaa ja huolehtia esiintyjien aikatauluttamisesta. Tilan loppusiivouksen suoritimme myös itse ja korjattuamme tilan backlinen musiikinlaitoksen varastoihin pääsimme vapaalle puolen yön aikaan. Toimistolla ilmoittautumisen jälkeen ehdin vielä käydä festivaalialueella. Kuuntelin esimerkiksi Lounaispuiston lavalla soittanutta Pink Floyd -coverbändiä ja kävin katsomassa YHPP:n teltalla esiintynyttä Tykylevitsiä ennen katoamistani yöhön.

5.6 Jälkipyykki

Yöllä, virallisen ohjelman loputtua, monet toimijat purkavat oman esiintymisympäristönsä ennen lähtemistä omiin suuntiinsa. Myös tori puretaan, ja festivaalin asiakaskunta suuntaa kohti Jyväskylän ja Yläkaupungin ravintoloita, joille Yläkaupungin yö on yksi vuoden tuottoisimpia päiviä.

Tapahtuman jälkeisenä päivänä siivousryhmä käy alueen läpi. Jälkipyykkeihin kuuluu myös tuotantoon osallistuneille tarkoitettu karonkka, joka vuonna 2016 pidettiin festivaalia seuranneena viikonloppuna. Asiakkailta kerättiin palautetta, ja toimistolla tehtiin työprosesseista tallenteita. Työskentelyssä käytettyjä taulukoita kerättiin yhteen, nimettiin ja tallennettiin. Tehtävistä tehtiin myös raportteja, joita aikanaan voitiin käyttää uuden tapahtuman suunnittelussa. Monet Instagramin virallisen #yläkaupunginyö hashtagin julkaisuista olivat perinteisen Instagram-kommunikoinnin lisäksi lähtöisin esiintyjien, järjestöjen ja järjestäjien sosiaalisen median profiileista. Julkaisuita oli tapahtuman jälkeen noin 1400 ja Suosituimmilla oli useita satoja tykkäyksiä.

6 ANALYYSILUKU 2: KÄSITTEELINEN PUUTTUMINEN

Tässä luvussa Toimijaverkkoteoria toimii pohjatasona, josta lähden kokoamaan teoreettisdiskursiivista kuvausta Ykyn verkostoista. Aloitan analyysin festivaalipäivästä, materiaalista toiminnasta, toimijoista sekä kaupunkitilan muutoksesta. Tässä luvussa ikään kuin puran ja rakennan festivaalin ja sen suunnittelun verkostoja toimijaverkkoteorian käsitteistöllä.

6.1 Materiaaliset suhteet tapahtumapäivänä

Latourin mukaan nimenomaan materiaaliset käytännöt jotka luovat liitoksia toimijoiden välille mahdollistavat vakauden yhteiskunnan prosesseissa (Pyyhtinen 2015). Tämä näkyy Yläkaupungin yön organisaation tapahtumissa, kun materiaalisiin toimijoihin kiinnittää erillistä huomiota. Toiminnallaan joka organisoi materiaalisia elementtejä Yky ikään kuin muokkaa materiaalisesta ympäristöstään yhteisiä hyödykkeitä, jotka ovat käytössä tapahtuman aikana sen osatoimijoilla, yhdistyksillä, esiintyjillä sekä yleisöllä.

6.1.1 Tila(t)

Koko festivaalin näyttämönä toimi julkinen ja yksityinen tila. Tilaa voi pitää tapahtumien kauttakulkukohtana (ilman ”tilaa” ei voi olla ”tapahtumaa”), jonka ominaisuudet kuten tilan henki, tunnelma sekä akustiikka vaikuttavat tilaa kohti toteutettavaan toimintaan (sen ulottuvuuksien, ominaisuuksien ja materiaalisten toimijoiden lisäksi). Samalla

julkiseen ja yksityiseen tilaan assosioituu diskursiivisia ja sosiaaliskulttuurillisia toimijoita jotka tapahtuvat tilan, tilan käyttäjien sekä sen omistajien kautta. Festivaalissa käytössä oleva tila kuten ravintola on siis jo syntyjään hybridinen aktanttien assosiaatio ilman, että siihen on liitetty festivaaliverkostoa.

Yksi esimerkki tilaan assosioituvasta diskursiivis-sosiaalisesta toimijasta on Suomen alkoholilainsäädäntö, jota peformoidaan legaalisten lupien kautta jotka kääntyvät osaksi tilan toimijuutta. Olutravintola on tila, johon assosioitunut toimija ”laki” mahdollistaa alkoholin tarjoilun ja nauttimisen ”laillisesti”. Aineistosta esiin nostamassani esimerkissä, festivaalia varten rakennetussa anniskelutilassa, saadakseen tarjoilla festivaalin aikana alkoholia anniskelun toteuttaneen tahon tuli rajata Lounaispuistosta alue toimiakseen lain kautta. Tässä yhteydessä voi sanoa, että kyseisen verkoston prosesseissa ”laki” toimi käännöstä toteuttaneiden mediaattoreiden suuntaan ja osaltaan aiheutti tapahtumaketjun, jonka päätepisteenä tuotettiin tila, johon assosioitui toiminnallisia normeja.

Kenties merkittävin tilaan assosioituva ominaisuus joka vaikuttaa Yläkaupungin yöhön tapahtumana on tilojen käyttöoikeus. Mikään ”tila” ei hybridisessä todellisuudessa ole yksittäinen tai passiivinen toimija, ja varsinkin kaupunkiympäristössä tilan normittunut toimijuus on jatkuvasti läsnä sen materiaalisessa puolessa. Kaikki tilaan liittyvä toiminta on vuorovaikutussuhteessa ihmisen tilaan liittämiin rakennetoimijoihin, kuten lupiin, lakeihin, normeihin ja traditioihin.

Yläkaupungin yö -festivaalia varten festivaalin tuottaja ja toiminnanjohtaja neuvottelivat käyttöoikeuksia eri tiloihin niiden omistajien tai haltioiden kanssa. Tällaista neuvottelutilannetta voi pitää verkoston kääntämisenä ja tapahtumana, jossa tila ja siihen assosioituneet diskursiivis-sosiaaliset aktantit toimivat pohjana prosessille jossa rakennetaan yhtä festivaaliverkoston osaa. Tällaisen prosessin päätepiste voi olla esimerkiksi aktanttien assosiaatio, jossa tilaan mobilisoidaan Keski-Suomen peliala kokoontuu -tapahtuma, joka on tilan, tilassa jo olemassa olleiden, sekä tilaan käännettyjen aktanttien yhteentulema.

6.1.2 Tilan toimijuus verkostossa

Kun ”yksi” tila-aktantti on neuvoteltu ja värvätty osaksi verkostoa, se alkaa myös toimia siinä. Hyvä esimerkki tilan fyysisten ominaisuuksien toimijuudesta Yläkaupungin yön

käännöksessä on Musica-laitoksen auditorio, joka oli useammalle sadalle henkilölle paikoitettu ylöspäin viettävä tila, jossa on laaja näyttämö. Kun festivaalikokonaisuutta aletaan kääntämään, auditorio on verkoston käännösprosessissa myriadien muiden toimijoiden kohteena. Jokaisen esityksen, työntekijän sekä festivaalia varten mobilisoitavan aktantin kohdalla tulee ottaa jollain tavalla huomioon myös tämä yksittäinen tila. Jos viemme nämä äänentoistolaitteet auditorioon, mitä viemme paikkaan X? Tunteeko tämä tai tämä ääni- tai valoteknikko auditorion laitteiston? Tuommeko paikalle erillisen turvamiehen, vai järjestämmekö lähiympäristöön kiertävän järjestyksenvalvonnan? Sopivatko nämä ja nämä esitykset yhteen tilan hengen kanssa ja tuleeko niistä toimiva kokonaisuus? Jos järjestämme tässä tilassa tanssiesityksiä, minne järjestämme esiintyjille takahuone- ja pukeutumistiloja? Tällaiset kysymykset ja teot vaikuttavat kaikki festivaaliverkostoon kokonaisuutena. Kuten toimijaverkkoteorialuvussa kerroin, verkoston käännöksessä jokainen yksittäinen toimija on jollain tavalla toiselleen liikkuva maali, ja muutokset yhdessä toimijassa vaikuttavat myös laajemmin koko verkostokokonaisuuteen. Vuoden 2016 Yläkaupungin yössä oli yhteensä 55 tapahtumapaikkaa, joissa järjestettiin 272 erilaista esitystä, näyttelyä tai työpajaa.

6.1.3 Aineellisen ympäristön ja kulttuuriympäristön assosiaatiot

Haastattelussa festivaalin toiminnanjohtaja kertoi, pohtiessamme Ykyn vaikutusta kaupunkitilaan, kuinka hänen mielestään Yläkaupungin yö päätyy muuttamaan kaupunkitilaa monella tavalla. Hänen mukaan se on päivä joka avaa kaupunkia, sen ovia sekä mahdollistaa ihmisille uudenlaisen tavan kokea kotikaupunkiaan. Festivaalin tapahtumakontekstin voi jakaa fyysiseen tilaan ja koettuun tilaan, ja yleisölle tapahtuman elämyskuluttaminen tapahtuu kulttuuritapahtuman ja sen paikan välisessä jännitteessä (Karppinen, Laaksonen 2013). Toiminnanjohtajan mainitsema ”ovien auki oleminen” on tutun fyysisen tilan uudelleen kokemista.

Kulttuuritapahtuma voi toiminnallaan päätyä kiinnittämään asiakkaansa huomiota kaupungin luonnolliseen kulttuuriympäristöön. Tästä voi nostaa esille muutaman konkreettisen esimerkin. Esimerkiksi yliopiston kampuksen kupeessa sijaitsevassa Jyväskylän vanhimmassa rakennuksessa, historiallisesti merkittävässä Taavettilan riihessä, järjestettiin Yläkaupungin yössä esityksiä. Samoin vuonna 2015 valmistuneeseen Ruusupuiston kampusalueeseen, sen arkkitehtuuriin ja taiteeseen tutustuminen on kokemus

(johon kiinnitettiin erillistä huomiota tapahtuman markkinoinnissa), jonka ”ovien auki oleminen” mahdollistaa tapahtumapäivänä myös muille kuin yliopiston henkilökunnalle ja opiskelijoille.

Kulttuuritapahtuman ja paikan välillä on siis symmetrinen vuorovaikutussuhde jossa tapahtuma assosioi elementtejä fyysiseen ympäristöön ja ympäristö tapahtumaan. Kun kaupungin traditionaalisia kauttakulkukohtia muokataan, ohjataan uudestaan, koristellaan sekä niihin tuodaan esimerkiksi tarjoilu- ja esittelykojuja, se ohjaa myös yksilöiden huomioita laajemman ympäristön aktantteihin. Esimerkiksi esitykset tai musiikki voivat ohjata kaupunkilaisia kotikaupungissaan heille ennestään tuntemattomilla kaduille ja alueille, mikä voi olla kokemus itsessään jo ilman taide-elämyksiä. Voi siis sanoa, että kun julkiseen tilaan tehdään festivaalissa assosiaatioita, se muuttuu toiminnan kauttakulkukohdasta mediaattoriksi joka aiheuttaa odottamattomia muutoksia sen kautta toimivaan ihmiseen. Innovatiivinen kaupunkitapahtuman järjestäminen ei siis vain valtaa tilaa kaupungista, vaan muodostaa hybridisiä kokonaisuuksia tilan, kulttuuriympäristön ja tapahtuman välille.

6.2 välineistö

Julkimeluamiseen sekä katujen sulkemiseen liittyvät käytännöt tuovat esille toimijuutta joka on sidoksissa materiaaliseen todellisuuteen. Tapahtuman tila syntyy ja määrittyy objektien välityksellä, jotka eivät normaalisti kuulu kaupunkiympäristöön. Aineellista ja materiaalisesti stabiilia kaupunkitilaa muokataan ja rajataan erilaisten objektien kautta, joilla tuotetaan tapahtumakontekstia ja ”uutta” toimintaympäristöä tilaan intentionaalisesti käännetyillä aktanteilla ja niiden assosiaatiolla. Mellakka-aidat joilla tapahtuman ydin- ja torialue rajataan ovat hyvä esimerkki tästä. Paikalla ollessaan mellakka-aidat kääntävät ja muokkaavat katujen kautta tapahtuvaa toimintaa. Aiemmin kadulla (kadun kautta) tapahtunut toiminta siirretään laillisilla fyysisillä esteillä toisaalle, jotta katu voisi toimia kauttakulkukohtana uudenlaiselle toiminnalle. Tekemällä muutoksia kaupunkitilan toimijuuteen tuotetaan uudenlainen aktanttien assosiaatio, ja tällä uudella kaupunkitilalla on ominaisuuksia joita sille ei ole aiemmin kuulunut. Festivaalipäivänä vielä hetki sitten kauttakulkukohtana toiminut katu onkin muuttunut sosiaaliskulttuurilliseksi

tapahtumapaikaksi, mediaattoriksi johon liittyvät toiminnalliset konventiot poikkeavat huomattavasti ”arjesta”.

Objektit voivat myös muuttua konkreettisesti tilaksi. Muutosta, assosiaatioita, toimintaa ja toiminnan kauttakulkua aiheuttaa festivaaliympäristössä nähtävät teltat, katokset ja esiintymislavat. Esimerkiksi Ykyn ajaksi yliopiston kampuksen kentälle rakennettu Jelmu ry:n teltta oli uusi tapahtumatila ja aktanttien assosiaatio osana ympäristöään. Teltan rakenteet, pressut, valot, valotrussit, lavarakenteet, äänentoistolaitteet, soittimet, matot ja kaikki muu ovat aktanttien assosiaation lisäksi erillisiä objekteja osana verkostokokonaisuutta, joka käännetään vapaaehtoisten, artistien ja työntekijöiden kautta osaksi festivaalipäivän toimijaverkostoa. Jokaiseen tilaan on käännettävä oma verkostokokonaisuus joka mahdollistaa tiloissa tapahtuvat esitykset. Tämä vaatii laajan ennakkovalmistelun osana festivaalin käännöstä.

Tilan toimijuus verkostossa -kappaleessa mainittu tilan ”liikkuvien maalien” (välineistön, työntekijöiden, artistien) paikalleen lukitseminen on käännöksessä saman aikaisesti kiinnostuksen herättämistä, värväytymistä ja mobilisointia joka seuraa festivaalin problematisointia. Kappaleen 5.1.2 ”Oravan-nahkakauppa” taas on problematisointia, jossa pyritään ottamaan huomioon suunniteltu tapahtumakokonaisuus toimijana samalla, kun tapahtumakokonaisuuden osatoimijoita neuvotellaan organisaatiotapahtumissa. Esimerkiksi musiikkiesitys ei ole mahdollinen ilman välineistöä ja välineistön vuokraaminen ei ole mahdollista ilman yhteistyösopimuksia. Jokainen (merkittävä) objektitoimija on verkoston ajallisessa käännöksessä propositio, tapahtuma ja neuvottelu joka muokkaa festivaalia ja muotoutuu osaksi sitä. Yhdetkin äänentoistolaitteet voivat toimia merkittävässä osassa Yläkaupungin yön verkostojen synnyssä. Esimerkkinä tästä toimii hyvin kappaleessa 5.3 kerrottu esimerkki siitä, kuinka yksien ”ylimääräisten” PA-laitteiden kautta yliopiston Historica-saliin saatiin Jyrmy:n avustuksella järjestettyä osaksi festivaalia oma tapahtumaympäristö raskaalle musiikille.

Kokonaisuudelle merkittäviä objektitoimijoita löytyy sitä enemmän, mitä yksityiskohtaisemmin toimintaa tarkastellaan. Esimerkiksi festivaalin ohjelmalehti on keskeisessä asemassa assosioimassa paikallisia tapahtumaan, sekä festivaalipäivänä tapahtumasta toiseen. Samoin festivaaliympäristössä näkyvät ohjeistuskyltit, kartat, turvamiesten liivit, bajamajat, infopisteet, sähköjohdot, yhteydenpitovälineet, kuljetusvälineet, parkkiluvat, varastot, avaimet, staff- ja artistipassit, ruokaliput, nippusiteet ja niin

edespäin ovat kaikki kokonaisuuden osina korvaamattomia aktantteja, joiden kautta festivaalipäivän toimijuus kulkee.

6.3 Esiintyjät ja esitykset

Kuten tilaa tarkasteltaessa tuli ilmi, tilan ja tilan kautta toimivan verkoston assosiaatiot rakentuvat fyysisille, diskursiivisille ja kulttuuris-sosiaalisille ilmiöille. Taideperformanssi taas on itsessään fyysinen, diskursiivinen sekä kulttuuris-sosiaalinen ilmiö.

Yksi tapa tarkastella artististen ryhmittymien toimintaa osana festivaalipäivän verkostoa on jakaa aktanttien assosiaatio sen osatoimijoihin niin, että esityksen emergentit ominaisuudet liudentuvat. Tällä tavalla materiaaliksi redusoituna esimerkiksi rock-bändin keikka on kollektiivi, jossa on ihmisiä, soittimia, sähköjohtoja (sähköä), piuhoja, vahvistimia, Pa-laitteita, lavarakenteita, tilaa, valoa, ääntä ja liikettä.

Toinen mahdollisuus esitysten toimijuuden tarkasteluun osana festivaalin organisaatiota on tarkastella esityksiä niiden representaatioiden kautta osana festivaalin ohjelmiston suunnittelua ja organisaatiotapahtumia. Tässä yhteydessä artisteja voi myös tarkastella henkilöinä ja heitä taas toiminnan kauttakulkukohtina yhtyeiden ja festivaaliorganisaation toimijuudelle. Palaan tähän luvussa 6.7.

Festivaalien sisällöllinen ydin, eli esitykset ovat toimijoina ja verkostoina mediaattoreita. Niiden verkostojen toimijuutta, laajuutta, vaikutusta ja assosiaatioita on lähes mahdotonta tarkastella ilman, että siitä tulisi myös tutkielma taiteesta ja sen mekanismeista. Aika-avaruudellinen (aktanttien assosiaation) performanssitapahtuma (keikka) välittää artistista intentiota, mutta sen vaikutukset eivät ole ennustettavissa sen enempää toimijakokonaisuuden sisällä, kuin laajemman verkoston tulkintakehyksessäkään ilman aineistoa joka olisi keskittynyt subjektiiviseen kokemuksen tarkasteluun. Kerätty aineisto tai tutkimusmetodi ei siis anna välineitä taiteellisen performanssin tai sen seurausten tulkinnalle, ja joudun siksi tekemään tarkasteltavan verkoston rajauksen assosiaatioon, joka monelle on festivaalien ytimessä: tapahtuman ja yleisön vuorovaikutukseen.

Yleisesti artisteista on mainittava, että Yläkaupungin yössä monet heistä jakoivat välineistöä (esimerkiksi peräkkäisillä keikoilla), tuoden näin lisää materiaalisia toimijoita mahdollistamaan verkostokokonaisuuksia. Monet esiintyjät olivat osallisia erilaisissa järjestöissä, ja osallistuivat tätä kautta festivaalin toteuttamiseen. Esiintyjien henkilö-

kohtainen työpanos näkyi myös verkoston käännöksessä markkinoinnissa, josta kerrottiin kappaleessa 5.4.

Artisteista osana verkostoa on huomattava, että heidän kauttaan festivaaliverkosto laajentuu tapahtumaorganisaation ulkopuolelle. Ajatellaanpa esimerkiksi yhtä artistia, jolla on tuhat erillistä kuuntelijaa Spotify-suoratoistopalvelussa. Tällöin artistilla on tuhat assosiaatiota eri mediaattoreihin. Oletetaan samoin, että kyseinen artisti keikkailee, hänen musiikkiaan soitetaan radiossa ja hän julkaisee levyjä, videoita sekä tallenteita eri muodoissa. Tämän lisäksi hänestä kirjoitetaan eri medioihin ja puhutaan puskaradiossa. Näistä, ja monista muista toimijoista, tapahtumista sekä assosiaatioista muodostuu verkostollinen Chimaira, jota on käytännössä mahdotonta seurata, osoittaa tai merkitykselliseä aineiston tarjoamassa tulkintakehyksessä. Festivaaliorganisaation assosiaatiot leviävät artistien kautta laajalti organisaation ulkopuolelle. Näiden assosiaatioiden takana olevat aktantit taas ovat potentiaalista yleisöä, joita kohti organisaatio levittäytyy myös esimerkiksi viestinnän kautta.

6.4 Rakennetoimijat

Sosiaaliset ja diskursiiviset rakenteet ovat nousseet esiin aineistossa ja analyysissä kuin varkain. Puhe on ollut sosiaalisista siteistä ja verkostoista, luvista, laeista, sekä arvoista. Kuten toimijaverkkoteoria-luvussa kerroin, rajattua verkostoa tarkasteltaessa rakennemuuttujat menettävät ”rajattomuutensa” ja muuttuvat verkostoissa ja sen toimijoiden välisissä suhteissa propositioiksi.

Miten sitten esimerkiksi lain toimintaa voi tarkastella laajemmin Yläkaupungin yön verkostossa? Jyväskylän kaupungin julkaisemassa tapahtumanjärjestäjän oppaassa mainitaan esimerkiksi, että julkisessa tapahtumassa tarvitaan alueen käyttölupa, jos tapahtuma rajaa julkista tilaa (Ruponen, Heikkinen 2017). Kuten tiloja tarkasteltaessa havaittiin, sosiaalis-diskursiivinen toimijuus assosioituu aktanttina materiaaliseen todellisuuteen. Tilan käyttöluvan yhteydessä lailla ja tilalla on assosiaatio, joka liittyy myös tapahtumaan sekä sen toteuttajiin. ”Tilan käyttölupa” on välttämätön osa festivaalia, jonka pois jättäminen realisoituisi todennäköisesti tapahtumassa lainvartijoiden interventiona tapahtumaan. Verkoston taas ollessa laillinen, lainvartijat ovat luonnollinen (ja välttämätön) osa festivaalikokonaisuutta. Luvussa 5.1.2 festivaalin tuottaja mainitsi

osaksi ennakkovalmisteluita julkimeluamislupien, turvallisuus-, paloturvallisuus- sekä pelastus-suunnitelmien tekemisen. Kaikki nämä kuuluvat lain toimijuuden piiriin, ja ennakkoehtoihin joita laissa on määritelty osaksi kaupunkifestivaalia. Festivaalin toteuttajien täytyy siis toimia näitä lain pykäliä kohtaan, sekä niiden kautta erillisissä tapahtumissa, esimerkiksi erilaisten hakemusten, kokousten ja lupausten välityksellä. Festivaalipäivänä lakia taas ”käyttävät”, ja sen mukaista toimijuutta valvovat järjestyksenvalvojat sekä poliisit jotka on käännetty osaksi tapahtumaa, sen tilaa, toimijoita ja verkostoja.

6.4.1 Tapahtumayhteisö ja sosiaaliset siteet

Kuten aiemmassa tutkimuksessa on selvinnyt, kolmannen sektorin festivaalien yhteydessä on ”tapahtumayhteisöjä” (Halonen, Ala-Nikkola 2016). Ykyn tuottaja mainitsi, että tapahtuman laite- ja tarvikevuokraneuvotteluissa on ”sosiaalisia verkostoja mukana”, ja useat eri toimijat haluavat osaltaan tukea tapahtumaa. Viestintäpäällikkö taas kertoi kuinka keskeinen osa ”puskaradio” on tapahtuman markkinoinnissa, ja YHPP:n promoottori vahvisti tätä kertomalla, kuinka he tekivät omatoimista markkinointia. Haastatteluissa myös selvisi, kuinka useat työntekijät tunsivat toisensa entuudestaan paikallisista järjestöistä, ja että järjestöyhteistyö on keskeinen muuttuja mahdollistamassa festivaalitapahtumaa. Haastatteluissa nousi siis esille konkreettisia esimerkkejä siitä, miten tapahtumayhteisön aktantit assosioituvat toisiinsa. Tiivistäessä esimerkkejä tapahtumiksi, voi havaita myös materiaalisia aktantteja joiden kautta ”sosiaaliset” assosiaatiot tapahtuivat.

Ehkä yksinkertaisin esimerkki ”sosiaalisen” tapahtumisesta materiaalisen kautta on nimensä mukaisesti sosiaalinen media, jossa jokaisen henkilön, järjestön ja toimijan sivuilla on numeerinen esitys siitä, kuinka monta ”sosiaalista” assosiaatiota kyseisellä toimijalla on. Käytännössä tämä ”sosiaalinen kytkös” tapahtuu erilaisten soft- ja hardwarejen kautta. Kun Yky ilmoittaa jotain sivuillaan tai muilla sosiaalisen median alustoilla, assosiaatio Ykyn ja sen seuraajan välillä kääntyy digitaalisella alustalla koodinpätkiksi jotka kulkevat linkkimastojen ja satelliitin kautta toiselle digitaaliselle alustalle, ja kääntyvät kommunikatiiviseksi teoksi sekä symboleiksi joita toinen henkilö tulkitsee sosiaaliskulttuurisessa kontekstissa.

Luvussa 5.4 esiteltiin esimerkkejä sosiaalisen median alustoista, ja viesteistä joita käytettiin hyväksi festivaalin markkinoinnissa. Sisällön markkinoinnin lisäksi epäviral-lisempi sosiaalisen median viestintä ilmensi tapahtuman arvoja, sekä yhteisöllisyyttä, ja laajensi kuvaa festivaaliorganisaatiosta, esimerkiksi antamalla seuraajilleen mahdolli-suuden tutustua festivaalityön arkeen. Tällaiset sosiaaliset assosiaatiot voivat lopulta kääntyä osaksi festivaaliverkostoa, esimerkiksi vapaaehtoistyön tai muun osallistumisen muodossa.

Ykyn tuottaja kertoi, että paikalliset toimijat tuntevat tapahtuman ja haluavat tu-kea sitä. Tässä siis sosiaalinen assosiaatio ilmenee esimerkiksi luottamuksena, tietona ja sympatiana joko tapahtumaa tai sen erillistä toimijaa kohtaan. Välineistön lainaaminen on tapahtumana samalla materiaalinen ja symbolinen teko. Se, miten tällainen verkoston käännös, tai yhteinen tulkintakehys on muotoutunut, on yksilö- ja toimijakohtainen il-miö, johon oletettavasti liittyy pitkiä verkostoja, tapahtumia sekä toimijoita joihin haas-tatteluissa ei syvällisemmin paneuduttu. Tällaisen yksittäisen verkostoprosessin loppu-tulema (tai osa) on materiaalinen teko, jota laajemmassa sosiologisessa tulkintakehyk-sessä voi lähestyä esimerkiksi ”lahjan” käsitteen kautta. Tällaiset sosiaaliset assosiaatiot eivät kuitenkaan ole liikkeenä yksipuolisia, sillä osallistuminen Ykyn verkostoihin luo esimerkiksi välinevuokraajalle assosiaatioita myös muihin aktantteihin ”näkyvyyden” kautta. Luotu assosiaatio ei siis katkea silloin kun esimerkiksi kitaravahvistin vaihtaa kättä.

6.4.2 Arvot toimijana

Tapahtumayhteisö on siis kollektiivi, aktanttien assosiaatio, jonka toiminta kokonaisuu-tena perustuu jaettujen ideoiden kautta toimimiseen. Mitkä ideat sitten ovat tarkasteltavana olevalle verkostolle keskeisimmässä strategisessa merkityksessä, eli mille diskur-siiviselle aktantille voi olettaa pisimmän verkoston?

Katri Halonen on sanonut, että ”Innovaatioiden ekosysteemin ytimessä on arvot ja asenteet” (Halonen 2010). Vaikka Yläkaupungin yön arvoja ei ole eksplisiittisesti mää-ritelty julkisesti, tapahtuman toiminnanjohtaja ja tuottaja painottivat molemmat toimin-nan motiiveina vapautta, mahdollistavuutta sekä rajojen rikkomista. Haastattelun yhtey-dessä toiminnan johtaja puhui myös siitä, kuinka he haluavat Ykyssä rikkoa jaottelua korkea- ja populaarikulttuurin, sekä erontekoa lasten- ja aikuistenohjelman välillä. Fes-

tivaalin verkkosivuilla taas mainitaan Ykyn yhdeksi keskeisimmäksi tavoitteeksi ”edesauttaa erilaisten kulttuurien ja yleisöjen kohtaamista”. Samoin festivaalin ”…pyrkimyksenä on tarjota yleisölle helposti tavoitettava, välitön ja monipuolinen kulttuurikokemus” (Ylakaupunginyo.fi). Myös esitysten suhteellinen uutuus on festivaalin ohjelmistossa arvo, joka koetetaan pitää mielessä ohjelmistoa suunnitellessa. Haastatellut työntekijät taas mainitsivat motiivikseen kiinnostuksen tapahtumaa kohtaan. Samoin suurin osa artisteista, yrityksistä ja muista toimijoista hakeutuu aktiivisesti osaksi tapahtumaa osallistujailmoittautumisen kautta. Haastatteluissa spekuloitiin myös paljon sitä, kuinka tunnettu Yky on festivaalina Jyväskylässä.

Vaikuttaisi siltä, että Yläkaupungin yön kulttuuris-diskursiiviset representaatiot, kuten arvot, ideat, muistot, tarinat ja toiveet, eli Ykyyn assosioituvat immateriaaliset aktantit jotka eivät ole festivaali itsessään, ovat kokonaisuus jonka jokainen festivaaliorganisaatioon liittyvä ihminen jakaa jollain tasolla toisen kanssa. Tapahtumaan assosioituvia ideoita voi siis pitää aktantteina, jotka toimivat verkoston sen inhimillisten toimijoiden kautta. Inhimilliset toimijat uusintavat ideoita ajallisissa tapahtumissa toimimalla niiden kautta ja ilmaisemalla niitä. Idea tapahtumasta on siis yliajallinen diskursiivinen rakenne, joka toimii siihen assosioituvien fyysisten aktanttien kautta. Diskursiiviset aktantit ovat käytännössä toimijoina läsnä tapahtumissa, joissa festivaalin osasia, toimijoita ja kokonaisuuksia neuvotellaan, suunnitellaan ja toteutetaan.

6.5 Ennustamattomia mediaattoreita

Festivaalipäivän aikana tapahtui myös odottamattomia muutoksia, ja festivaalipäivän verkostoja täytyi intentionaalisesti tarkastella ja koota uudestaan. Festivaalin käännös ei siis onnistunut täydellisesti, ja jotkut festivaaliin rakennetut mustat laatikot ”vuosivat”.

Laajin odottamaton mediaattori tapahtumapäivän verkostossa oli illalla alkanut vesisade. Kuten Carlsen ja Andersson (2011) ovat todenneet, ulkoilmafestivaalien suurin uhka on huono sää. Sade onkin malliesimerkki mediaattorista, joka vaikutti jollain tapaa lähes jokaiseen toimijakokonaisuuteen. Yleisö esimerkiksi pakkaantui YHPP:n telttaan, ulkona lämmitellyt tanssiryhmä siirtyi Musican Boomboxiin, ja vapaaehtoiskoordinaattorin tarvitsi käydä ostamassa työntekijöille sadeviittoja. Haastatteluista ei kuitenkaan selvinnyt, että sade olisi aiheuttanut ”todellista” vahinkoa itse tapahtumalle,

ja eniten sade tuntui vaikuttaneen yleisön käyttäytymiseen. Sade -mediaattorin aiheuttamat suhteellisen vähäisiksi jääneet muutokset ovatkin hyvä esimerkki kaupunkiympäristön potentiaalista reagoida muutoksiin festivaaliympäristönä.

Kuten kappaleessa 6.3 havainnollistin, esitysten toimijuus ja verkostot ovat hyvin moniulotteinen kokonaisuus jonka kautta myös voi syntyä ennustamattomia tapahtumia. Yksi ”positiivinen” ongelma oli Jyväskylä Burlesque oy:n esitys, josta tehtiin markkinoinnin yhteydessä artikkeli sekä tapahtumalehteen, että Ykyn verkkosivun blogiin. Ilmeisesti (osittain) tästä laajemmasta näkyvyydestä seurasi, että (viestintäpäällikön mukaan) tapahtumapäivänä esitystä oli saapunut katsomaan miltei kolme kertaa enemmän asiakkaita kuin esitykselle varatussa tilassa oli asiakaspaikkoja.

Toinen tilaan (ja esitysten kokonaisuuteen) liittyvä ennustamaton muuttuja oli hevibändien käytössä ollut Historica-sali. Oikeanlaisen äänen aikaansaamiseksi tulee esimerkiksi kitaravahvistimia pitää tietyllä äänenvoimakkuudella. Tämän lisäksi ääni tulee vielä miksata äänentoistolaitteiden kautta ja miksauksen tulisi myös kuulua vahvistimien äänen yli. Historica -sali ei ollut kuitenkaan suunniteltu musiikkiesityksiä varten, ja tilan akustiikka päätyi näin tuottajan mukaan olemaan odotettua heikompi. Tässä yhteydessä siis käännetyn aktanttikokonaisuuden toimijuutta ei osattu ennustaa täydellisesti.

6.5.1 Kommunikaatiokatkoksia

Kommunikaatio ja tiedon jakaminen ovat myös tilanteita joissa verkostot voivat yllättäen muuttaa muotoaan. Kuten toiminnanjohtaja sanoi: ”Päivän keskeisin asia on, että on jatkuvasti saavutettavissa”. Käytännössä festivaalipäivänä saavutettavissa oleminen tapahtuu fyysisen läsnäolon ja informaation jaon lisäksi erilaisten kommunikaatiovälineiden (toiminnan kauttakulkukohtien) kautta. Tähän varustauduttiin toimistolla esimerkiksi tekemällä listoja toimihenkilöistä, sekä heidän puhelinnumeroistaan joita jaettiin työntekijöille sekä vapaaehtoisille. Kommunikaatiokatkoksia kuitenkin tapahtui.

Festivaalipäivänä oli tarkoitus järjestää bussikyydityksiä Jyväskylän keskustasta Kyläkaupunki-kohteisiin, mutta bussiyhtiö oli joutunut muuttamaan sovittua aikataulua. Tästä oltiin käyty laittamassa ilmoitus bussipysäkille (ilmeisesti kuskin toimesta), mutta samainen viesti ei ollut kulkeutunut festivaaliorganisaation toimihenkilöille. Tästä seurasi kyselyitä informaatiosta joihin järjestäjät eivät voineet vastata, josta taas seurasi

tarve ottaa muutoksista selvää organisaation tasolla. Yhtiön edustajaa ei kuitenkaan aluksi saatu kiinni ja siksi informaatiota ei voitu varmistaa eikä jakaa eteenpäin. Varsin yksinkertainen ja inhimillinen erehdys johti siis lumipalloon, jossa useamman toimistotyöntekijän tarvitsi jättää oma tehtävänsä tehdäkseen päivityksiä muuttuneesta tilanteesta, esimerkiksi Twitteriin ja festivaalin verkkosivuille sekä kommunikoimaan asiasta bussiyhtiön sekä muiden työntekijöiden kanssa. Tapahtumapäivänä sattui myös muita pieniä informaatiokatkoksia, mutta ne eivät muuttaneet aiottuja verkostokokonaisuuksia yhtä laajalti.

6.6 Assosiaatioiden, kollektiivien ja käännösten tuottaminen

Yläkaupungin yön käännöstä tarkasteltaessa on huomattava, että aktanttien toiminta rakentuu hyvin eri tavalla festivaalin suunnittelun ja itse festivaalipäivän aikana. Callonin käännöksen vaiheiden kautta tarkasteltuna voi esittää, että tapahtumapäivän fyysiset vuorovaikutussuhteet ja toiminta osana Yläkaupungin yön käännöstä ovat lähtökohtaisesti verkoston mobilisointia, vaikka sen toimintaan päivän aikana puututtiin toisinaan myös intentionaalisesti. Tässä luvussa pyrin kiinnittämään huomion ennen festivaalia tehtyyn käännösprosessiin, joka toteutettiin Ykyn toimistotyöntekijöiden toimesta.

6.6.1 Työntekijä aktanttina

Yksilö tarkasteltavana toimijana assosioituu osaksi Ykyn organisaatiota, jos tätä ajattelee toteutettavassa verkostoprosessissa työnimikkeen, työtehtävän ja festivaalin toimijuuden kauttakulkukohtana. ”Työtehtävä” on diskursiivinen aktantti ja käsite, johon assosioituu oletuksia aktuaalisista tapahtumista verkoston prosesseissa. Yksilö joka asettuu vuorovaikutussuhteeseen työtehtävän kanssa käy toteuttamaan diskursiivisesti määriteltyjä (ja määriteltäviä) tapahtumia käännettävän prosessin tapahtumissa. Yksilö siis välineellistetään verkoston osaksi tekemällä assosiaatio hänen ja diskursiivis-sosiaalisen aktantin välille. Työtehtävien ja niiden tekijöiden määrittely tapahtumana on tärkeä ja varhainen osa festivaaliverkoston käännöstä, ja osa problematisointia jossa luodaan aktanttikokonaisuuksia, joiden kautta verkoston toiminta mahdollistuu.

Aktanttien assosiaatiot kuten ”vapaaehtoiskoordinaattori”, ”festivaaliharjoittelija”, ”tuottaja” tai ”vapaaehtoinen” eivät kuitenkaan kanna mukanaan valmista toteutet-

tavan verkoston kytkentäkaaviota, vaan verkoston elementtejä, propositioita ja assosiaatioita tuodaan mukaan ja luodaan tapahtumissa verkoston muotojen kehittyessä. Käytännössä siis jää aina ihmisen osaksi kääntää ja mobilisoida diskursiivisesta nykyisestä ja tulevasta, objektiivisesta reaalimaailmasta, sosiaalis-rakenteellisista mahdollisuuksista, ennustuksista ja lupauksista todellisuus, joka resonoi organisaatiotasolla jaetun representaation kanssa mahdollisimman tehokkaasti.

6.6.2 Vuosittaisen organisaation kääntäminen

Sen määrittely, mistä kunkin vuoden käännöstyö ja verkosto alkavat, on monitulkintainen kysymys. Voisin kuitenkin esittää, että vuonna 2016 ensimmäinen kyseiselle vuodelle erityinen aktantti joka lukittiin paikoilleen, oli Kulttuurikolmio-yhteistyö ja ”Kyläkaupungin yö”-teema. Tämän jälkeen alettiin festivaalitapahtumalle neuvottelemaan toimijoita, niiden mobilisoitavissa olevien aktanttien kautta joita Ykyllä oli käytössään festivaalikauden ulkopuolella.

Budjetti on yksi keskeisimpiä aktantteja joka luo reunaehtoja sille mitä festivaalissa voi tai ei voi tehdä. Esimerkiksi se, kuinka moneksi kuukaudeksi yhdistyksellä on varaa palkata toiminnanjohtaja ja tuottaja, määrittää vuosittaisen festivaalin monimuotoisuutta. Samoin esimerkiksi kuljetus- ja välinekustannukset sekä palkattavien ammattilaisten määrä assosioituvat budjettiin. Yhteistyötoimijoiden ja lupien neuvottelu taas luo materiaalisia raameja joihin tulevan festivaali toiminta sijoitetaan.

Kun tulevasta festivaalista on olemassa tapahtumaympäristö, teema sekä budjetti, alkaa itse festivaalin aktanttien järjestely sekä sen kokoamisesta vastaavan ydinorganisaation rakentaminen. Työntekijöiden haastattelu on tapahtuma, jossa rakennetaan aktanttien kauttakulkukohtia ja tehdään päätöksiä siitä, miten itse töitä tullaan järjestämään. Esimerkiksi tänä vuonna otettiin käyttöön aikaisemmista vuosista poiketen erillinen vapaaehtoiskoordinaattorin työtehtävä, jonka toimet olivat aiempina vuosina olleet tuottajan ja toiminnanjohtajan vastuulla.

6.6.3 Kääntäminen digitaalisessa ympäristössä

Festivaalitapahtumien sisällön kääntäminen alkaa avoimen osallistujailmoittautumisen kautta Yky:n verkkosivuilla. Osallistujailmoittautumisessa pyydetään kiinnostuneita artisteja ja toimijoita ilmaisemaan mahdollisimman tarkasti esityksen luonne, esiintyjien

tarpeet, omat ja tarvittava välineistö, toivottu esiintymisajankohta sekä muu relevantti informaatio. Sama koskee myös muita toimijoita, kuten toripaikkamyyjiä ja järjestöjä. Osallistujailmoittautumisessa toimijat siis kääntävät Ykyn työntekijöille oman toimijuutensa representaation.

Festivaalikokonaisuutta käännettäessä esityksen representaatio, esimerkiksi idea keikasta ja esiintyvästä artistista on diskursiivinen toimija, joka on sidoksissa (potentiaaliseen) festivaalien aikana realisoituvaan keikkaan. Kappaleissa 5.2.3 mainitut digitaaliset työalustat ovat kauttakulkukohtia, joissa festivaalin representaatiota muodostetaan sen osatoimijoiden edustuksista. Esitysten edustukset ovat siis toimijoita, joiden totuudenmukaisuus on tärkeää käännöksen onnistumiselle. Esimerkiksi esitysten sisällön kuvaaminen festivaalin verkkosivuille oli ajoittain haastavaa, koska jotkut esiintyjät olivat kertoneet esitystensä sisällöistä varsin ympäripyöreästi.

6.6.4 Representaatioiden toimijuus

Artistien ”representaatioiden” tarkoituksenmukainen mobilisointi on yksi tärkeimpiä muuttujia onnistuneen festivaalin muotoilussa. Tapahtuman tuottajat ja toteuttajat eivät tietenkään nojaa toimijaverkkoteoriaan festivaalin suunnittelussa, vaan omaan tietotaitoonsa, ymmärrykseensä sekä tarjolla olevaan informaatioon. Festivaalitapahtuman käännöksessä siis rakennetoimija (tunnettuus, maine tai muu vastaava) välineellistyy tuottajan toiminnan kautta. Kyse on isomorfisuudesta jossa verkoston rajaus ”kadottaa” toimijoiden suhteellisen koon.

Toteutetusta organisaatioprosessista voi rajata tilanteita joissa artistien ja muiden osatoimijoiden representaatio ”toimi”. Tällaisia tapahtumia olivat ainakin ohjelmiston suunnittelu, markkinointi sekä tilanne, jossa esitys tapahtuu. Artistin toimijuuden lopullinen luonne paljastuukin vasta itse festivaalitapahtumassa ja tätä ennen sitä on voitu vain ennustaa tai olettaa sen representaatioiden kautta.

Tapahtumakokonaisuuksia käännettäessä Yläkaupungin tiloista luodaan festivaalipäivän mustien laatikoiden representaatioita, jotka ovat käännösprosessissa ydinorganisaation käytössä. Festivaalin kääntämistä tarkasteltaessa on varsin mielenkiintoista, kuinka ohjelmistoa työstettäessä (ks. kappale 5.3) Callonin käännöksen eri vaiheet (problematisointi, kiinnostuksen herättäminen, värväytyminen ja mobilisaatio) vaihtuvat toimijakohtaisesti hyvinkin ripeästi. Kun toimijan (esimerkiksi yhtyeen) representaatio

siirretään Exel-taulukossa esiintymistilasta toiseen, tapahtuu samalla kiinnostuksen herättämistä, värväytymistä sekä mobilisointia. Kun yhden mustan laatikon potentiaalinen representaatio on valmiina, tekee Yky kiinnostuksen herättämistä takaisinpäin artisteille (informoimalla heitä suunnitellusta kokonaisuudesta), jotka taas ovat aiemmin osallistuneet problematisointiin sekä kiinnostuksen herättämiseen representaatioidensa kautta.

6.7 Osatoimijat ja ”tapahtumat” tapahtuman sisällä

Thomas Hobbesilta lainatun vertauskuvan kautta Yläkaupungin yö -festivaalia voi kuvata Leviathanina, kokonaisuutena joka rakentuu pienemmistä osatoimijoista jotka taas puolestaan rakentuvat vielä pienemmistä toimijoista. Seuraavaksi tarkastelen Ykyn leviathania ja sen suhdetta sen sisäisiin osatoimijoihin.

6.7.1 Mustan laatikon avaaminen: YHPP

Tekotaiteellisen paskan festivaali oli promoottorinsa mukaan ”festivaalit festivaalin sisällä”. Tämä on monella tapaa osuva kuvaus, ja on varsin mielenkiintoista huomata, kuinka saman tyyppisiä tapahtumia, aktantteja ja toiminnan kauttakulkukohtia Tekotaiteellisen paskan festivaali mobilisoi kuin ”emotapahtumansa”.

Festivaalipäivänä YHPP:n tapahtuma rakentui lukuisista aktanttien assosiaatioista. Tapahtumaa varten hankittiin sähköjohdot Ykyltä, sähköt yliopiston pistokkeesta, vahvistimet paikalliselta kulttuurikeskukselta, soittimet ja musiikki artistilta ja artisti järjestön neuvottelemana. Esiintymispaikka taas saatiin osana yhteistyösopimusta, esiintymistila (teltta) vuokrattuna, melu-, tilankäyttö- ynnä muut vastaavat luvat kaupungilta (Ykyn toimesta), yleisö (osittain) markkinoinnista, markkinointi viestintäsuunnitelmasta(kin), viestintäsuunnitelma viestintäpäälliköltä ja niin edelleen ja niin edelleen.

YHPP:n promoottori kertoi, että he olivat haaveilleet vastaavanlaisesta tapahtumasta jo pitkään. Käytännössä siis Yky oli heille tapa vastata omaan problematisointikysymykseen ”miten voimme toteuttaa Tekotaiteellisen paskan festivaalin”. Samoin tämä osatapahtuma vastasi osittain Ykyn problematisointikysymykseen Yläkaupungin yön toimijoista ja sisällöstä. Käytännössä siis tilanne jota YHPP:n promoottori kutsui ”vihreän valon näyttämiseksi konseptille” oli tapahtuma, joka loi assosiaation Ykyn ja YHPP:n järjestöjen ja näiden verkostojen välille. Tämän jälkeen YHPP:n organisaa-

tiotapahtumat kuten kokoustaminen, yhteydenpito, artistivalinnat, markkinointi ja välineistön hankkiminen olivat tapahtumia, prosesseja ja käännöksiä, jotka assosioituivat organisaatiotapahtumina ”vihreän valon näyttämiseen” sekä festivaalipäivään.

6.7.2 Järjestöjen motivaatio, mahdollisuus ja kyky toimia

Taustoituksessa mainitsemassani MOA-tutkimuksessa (Jepson, Clarce & Ragsdell 2013) havaitut osallistumiseen vaikuttavat ominaisuudet, kuten informaatio tapahtumasta, suorat suhteet tapahtumaorganisaatioon, sekä kyky osallistua tapahtumaan välineellisesti ovat havaittavissa YHPP:n ja Ykyn vuorovaikutuksessa. Keskeisessä asemassa järjestöjen välisten assosiaatioiden synnyssä ei siis välttämättä ole vain inhimillisten toimijoiden väliset siteet tai toimijakohtaiset motivaatiot, vaan mahdollisuus mobilisoida aktantteja tavoilla jotka hyödyttävät molempia järjestöjä. Toimijat, kuten tilat, välineistö, viestintäkanavat, luvat sekä esitykset jotka ovat yksilötoimijoiden käytettävissä ja välineellistettävissä osaksi festivaalin kokonaisuutta, toimivat siis verkostona joiden kautta järjestöt pystyivät toimimaan omia sekä yhteisiä päämääriään tukevilla tavoilla. Samoin myös järjestökohtaiset assosiaatiot, kuten Yky:n maine, luvat, asiakkaat, taloudellinen kyky sekä YHPP:n visio, artistit, välineistö ja talkoolaiset loivat mahdollisuuden järjestöjen välisten assosiaatioiden luomiselle.

6.7.3 Yky osatoimijoiden kauttakulkukohtana

Tapahtumapäivän osatoimijat ja tapahtumapisteet toimivat siis (ideaali tapauksessa) itsenäisesti suhteessa alkuperäisen käännöksen toteuttajaan. Festivaalitapahtumaa suunniteltaessa taas on luotu erilaisia assosiaatioita, toimijoita, tapahtumia sekä yhteyksiä joiden kautta osatoimijat voivat suunnata kohti omia päämääriään.

Itse festivaalipäivää voi pitää sidosryhmien toiminnan kauttakulkukohtana, joka tuo yhteen organisaatioprosessiin osallistuneita toimijoita laajemman verkoston. Toimijakohtainen hyöty konkretisoituu tapahtumassa esimerkiksi järjestöille, artisteille ja instituutioille näkyvyytenä, asiakkaille nautintona ja elämyksinä, ravintoloitsijoille ja torimyyjille taloudellisena tuottona, vapaaehtoisille ja harjoittelijoille taas esimerkiksi työkokemuksena. Näiden kaikkien tavoitteiden kauttakulkukohta, ja ennakko-oletus on festivaalin käännökseen osallistuminen ja liittyminen osaksi Yläkaupungin yön verkos-

toprosesseja, joissa yksittäisistä toimijoista tehdään laajempia assosiaatioita, kollektiive- ja sekä hybridejä.

Käytännössä siis yläkaupungin yö on organisaatioentiteettinä toimija, joka saattaa yhteen yksityishenkilöitä, kulttuuritoimijoita, yritysorganisaatioita, välineistöä, tiloja sekä järjestöjä ja mahdollistaa markkinoinnillaan sekä profiililillaan osallistumisen tuottaman arvon osatoimijoille ja yleisölle. Toiminnanjohtajan sanoin: ”Yläkaupungin yö ei ole festivaali jota tehdään, vaan se rakentaa itse itsensä”.

6.8 Ykyn käännöksen historia

Yläkaupungin yön historiallisen käännöstyön voi esittää alkaneen vuonna 1992 Jyväskylän yliopiston kulttuurivaliokunnan, sekä ensimmäisen Ykyn järjestelyistä vastanneen Soili Purasen toimesta. Tästä eteenpäin Ykyn voi katsoa olleen olemassa sosiaalisdiskursiivisena rakenteena. Materiaaliseen festivaaliin liittyvän verkoston käännöstyö taas jatkuu historiaan monelta osin tapahtuman syntyä pidemmälle, sillä elementit ja toimijat, (esimerkiksi materiaalinen yhteisö) jotka käännettiin ”Yläkaupungin yöksi”, olivat osittain olemassa jo ennen käännöstyön alkua. Toimijaverkkoteoreettisesta tarkastelutavasta käsin Yläkaupungin yön historia on siis myös Yläkaupungin ja Jyväskylän historiaa.

Vuosittaisissa materiaalisissa käytännöissä Yky -verkosto rakennetaan joka vuosi uudelleen. Inhimilliset toimijat vaihtuvat (myös motiivit voivat vaihtua) ja välineistö vaihtuu (fyysisesti eri lava on eri lava). Samoin tapahtuma ja sen konsepti ovat useaan otteeseen laajentuneet ja muuttuneet. Tapahtumapaikat vaihtuvat ja muuttuvat, esiintyjät vaihtuvat, viestintäalustat, työvälineet ja työntekijät muuttuvat, tulevat ja menevät. Rahoitus muuttuu. Myöskin Yläkaupungin asemakaava muuttuu, ja yhteistyötoimijat muuttavat ja muuttuvat. Esimerkiksi vuonna 2016 tapahtumapaikkana ollutta Ruusupuiston kampusta ei vielä ollut olemassa vuotta aiemmin. Vuosien mittaisena käännösprosessina ja organisaationa Yläkaupungin yö on siis kuin klassinen paradoksi Theseuksen laivasta, jota on rakennettu merellä uudestaan ja uudestaan niin, ettei alkuperäisestä ole varsinaisesti enää mitään jäljellä.

6.8.1 Pysyvät ominaisuudet

Mikä sitten on Ykyssä pysyvää? Yläkaupungin yön pysyvät ominaisuudet ovat suurimmalta osin immateriaalisia, diskursiivisia ja rakenteellisia. Kuten taustoituksessa selvisi, usein helpoin tapa yksittäisillä toimijoilla järjestää tapahtuma tai festivaali on perustaa ensin yhdistys. Rekisteröitynä yhdistyksenä Yläkaupungin Yö ry:tä taas rakentaa ja velvoittaa suomalainen yhdistyslaki. Yhdistyslaki vaatii toimivalta yhdistykseltä esimerkiksi toimivaa hallitusta, jäsenluetteloa sekä kirjattuja sääntöjä, joista tulee ilmetä yhdistyksen nimi, kotipaikkakunta, yhdistyksen tarkoitus ja toimintamuodot sekä vuosittaisten kokousten ajankohdat (Finlex.fi). Tällaiset diskursiiviset ja rakenteelliset toimijat tuottavat yleistä kehikkoa sille, miten toimijoita voidaan tuoda yhteen ja performoida Yky ry:n kautta.

Yläkaupungin yön imago, idea ja tarina ovat myös paikallisesti varsin tunnettuja. Niin yleisöllä, työntekijöillä, esiintyjillä kuin yhteistyökumppaneillakin on olemassa jonkinlainen kuva, idea tai narratiivi Ykystä toimijana. Tässä mielessä Yläkaupungin yö on sosiaalinen konstruktio, diskurssi ja emergentti rakenne, johon myös esimerkiksi tapahtumaan assosioituvat arvot kuuluvat. Tämän rakenteen merkitys vuotuiselle käännöstyölle taas on keskeinen, ja sen voi olettaa ilmenevän jossain muodossa lähes aina kun inhimilliset toimijat vuorovaikuttavat osana festivaalin käännöstä. Kuten Hussenot ja Missonier ovat todenneet, rakenteet yliajallisina konstruktioina ilmenevät hetkessä toimijoiden kautta, ja toimijat taas toimivat menneiden ja tulevien tapahtumien odotusten ja sitoumuksien kautta (ks. lisää Hussenot, Missonier 2015).

Yläkaupungin yö materiaalisena organisaatioprosessina on (erinäisten strategisten tapahtumien lisäksi) jatkuvassa virrassa ja muutoksessa jota määrittää uutuus ja innovaatiot. Festivaaliverkoston vakiintumattomuus vaikuttaisi mahdollistavan toiminnallisen notkeuden, joka taas mahdollistaa suhteellisen nopean reagointikyvyn joko sisältä- tai ulkoapäin tuleviin muutoksiin. Toiminnan edetessä ajallisesti, osatoimijoita sekä niiden representaatioita, rooleja ja suhteita toisiinsa neuvotellaan jatkuvasti. Vuosittaisten toimijoiden ja toiminnan kauttakulkukohtien vakiintuessa, vakiintuu myös tulevan festivaalin representaatio, ja suunnitelma jota lähdetään toteuttamaan. Tämä taas mahdollistaa organisaatioprosessin siirtymisen seuraaviin tuotannon vaiheisiin, joidenkin toimijoiden mahdollistaessa yksiä prosesseja ja toisten estäessä toisia.

7 KESKUSTELU

Bruno Latour on sanonut, että tarpeeksi kokonaisvaltaisen kuvauksen jälkeen ei todellisuuden selittämiseen tulisi tarvita erillistä teoreettista viitekehystä (Latour, 2005). Kokonaisvaltaisessa ja todellisuudelle rehellisessä kuvauksessa Yläkaupungin yön verkostojen ”kytkentäkaaviosta” tulisi jokaiselle haastatteluissa mainituille (ja mainitsematta jääneelle) aktanteille ja propositioille pystyä osoittamaan aika-avaruudesta tilanteet, joissa ne ovat toimineet ja muodostaneet assosiaatioita toisiin aktantteihin. Tämän ei voi kuitenkaan väittää toteutuneen täydellisesti tarkastelun aikana, ja olen tarkasteltavan kokonaisuuden laajuudesta johtuen tehnyt runsaasti ilmiön ohennusta.

Toimijaverkkoteoreettisen puuttumisen jälkeen Yläkaupungin yö näyttäytyy organisaatiokokonaisuutena, jota voi kuvata klusteri-, entiteetti-, virta-, sekä tapahtumapohjaisilla käsitteillä. Samalla sen toimijoita ja verkostoja tarkasteltaessa Yky on ontologis-diskursiivisena kokonaisuutena osoittautunut verkostoksi, joka ilmiönä venyy, muotoutuu ja leviää lähes jokaisella todellisuuden tasolla organisaatioteoreettisia ja intuitiivisia kategorioita laajemmaksi kokonaisuudeksi. Syventyminen yksittäiseen aktanttiin nostaa aina esille uusia assosiaatioita, kytköksiä ja verkostoja niin, että edustavan rajauksen tekeminen ykyn festivaaliorganisaation verkostosta on tehtävä sovittamalla tarkasteltava todellisuus teoreettiseen viitekehykseen.

7.1 Verkosto tapahtumina

Näkisin, että tapahtumapohjaisessa organisaatioteoriassa, sekä toimijaverkkoteoriassa on yhtymäkohta ”proposition” ja ”tapahtuman” käsitteen välillä, joka mahdollistaa suhteellisen tiiviin kuvauksen festivaalin organisaatioprosessista ilman, että käsitteellisessä analyysissä tuotetut merkitykset ja assosiaatiot yksinkertaistuvat liikaa. Yläkaupungin yön organisaatioverkoston tapahtumapohjainen esittäminen palaa siis aktanttikokonaisuuksien kokoamiseen prosessin kannalta relevanteiksi tapahtumiksi, ja ”vuotaviksi” mustiksi laatikoiksi.

Haastattelussa Yläkaupungin yön tuottaja erotteli organisaation ajallista luonnetta etappien kautta. Näitä etappeja olivat muun muassa ohjelmiston, ohjelmalehden ja työaikataulun valmistuminen. Toiminnanjohtaja taas mainitsi vuosittaisen teeman päättämisen sekä esiintyjä- ja myyntipaikkailmoittautumisen avautumisen merkittäviksi tapahtumiksi. Työntekijähaastatteluiden yhteydessä tapahtuman organisointi purkautui osakokonaisuuksiin, kuten vapaaehtoiskoordinointiin, yhteistyöneuvotteluihin, markkinointiin, viestintään sekä tietysti itse tapahtumapäivään. Toimijaverkkoteoreettinen puuttuminen haastatteluaineistoon taas ohjasi huomion kokonaisuuden osiin ja osatoimijoihin, kuten tapahtumaympäristöön, välineistöön ja niiden assosiaatioihin, yksilöihin, arvoihin, sopimuksiin sekä järjestöihin ja esityksiin hybridisinä kollektiiveina.

Näkisin, että näitä kaikkia ilmiöitä voi diskursiivisella tasolla lähestyä propositioina, assosiaatioina ja tapahtumina jotka ovat tulleet todellisiksi jossain vaiheessa prosessin aikana. Tilanteet joissa aktantit toimivat, ja joissa aktanttien välille syntyy assosiaatio, on käsitettävissä tapahtumiksi.

Koska Yläkaupungin yö tapahtumana ja prosessina aloitetaan joka vuosi alusta, eikä sen luomia siteitä (pääyhteistyökumppaneita lukuun ottamatta) pidetä yllä vuosittaisten tapahtumien välillä, se on prosessi, joka intentionaalisesti käännetään joka vuosi uudestaan. Vuosittaisen käännöstyön lopputulema on itse festivaali ja tapahtumapäivä. Matka festivaalipäivään taas koostuu tapahtumista, jotka ovat kääntäjiensä kautta sidoksissa organisaation historiaan sekä suunniteltuun tulevaisuuteen. Esimerkiksi ”teeman synty” on tapahtumana aktanttien assosiaatio, joka problematisoi tulevaa festivaaliverkostoa ja samalla sitoo jo organisaatiossa mukana olevia (ja siihen myöhemmin liittyviä) aktantteja, sekä kyseiseen tapahtumaan, että tulevaan festivaaliin jossa teemaa tullaan

toteuttamaan. ”ohjelmiston luominen” taas vertautuu organisaatioprosessin käännöksen vaiheista selkeimmin värväytymiseen ja on tapahtumana sitoutunut sitä edeltäneisiin tapahtumiin, kuten osallistujailmoittautumiseen, tilojen neuvotteluun, teeman syntyyn sekä Ykyn arvoihin jotka ovat osa järjestön historiaa.

Olen eritellyt tulkintani mukaan festivaalin organisaatioprosessin keskeisimmät tapahtumat Hussenotin ja Missonierin esimerkin mukaisesti taulukkoon (Taulukko 1). Taulukosta on huomattava, että festivaalin organisaation tapahtumapohjainen representaatio muistuttaa kulttuurituottamisessa usein käytettyä arvoketjutaulukkoa (ks. esim Andersén, Vaihekoski 2001, 15). Tapahtuma-taulukkoon olen liittänyt myös omat sarakkeet tapahtumissa ilmeneville assosiaatioille, aktanteille sekä käännöksen vaiheille.

7.2 Tapahtumat ja käännös

Toisiinsa sidoksissa olevia organisaatiotapahtumia voi verrata Michel Callonin esittämiin verkoston käännöksen vaiheisiin, kuten olen tehnyt taulukossa. Tarkempi syventyminen ”yksittäiseen” tapahtumaan, kuten esimerkiksi viestintään osoitti kuitenkin, että erillisten tapahtumien mustien laatikoiden sisällä on toistuvasti uusia kääntämisprosesseja ja verkostoja, jotka levittäytyvät intuitiivisen ”organisaation” ulkopuolelle. Käännöksen aktiiviset toteuttajat eivät myöskään aina olleet lähtöisin ydinorganisaatiosta, ja tilannekohtaisesti esimerkiksi YHPP toimi ajoittain kääntäjänä ja puolestapuhujana Ykyn toimijuudelle, esimerkiksi markkinoinnin yhteydessä. Monet verkoston tapahtumat ovat siis intentionaalisia toimijoita joita ei aina voi redusoida osaksi Yky-organisaation ”koneistoa”. Jos tapahtuman olettaa tulkintakehykseksi, mutta on samalla rehellinen toimijoiden assosiaatioille ja niiden verkostomaisuudelle, miltei jokainen aktanttien assosiaatio on tapahtuma, johon tarvitsee intentionaalisesti kiinnittää huomiota.

Tapahtumapohjaista representaatiota (ja varsinkin sen suhdetta teoriaan käännöksen vaiheista) tulee siis lähestyä ideaalityyppisenä konstruktiona. Pohjimmiltaan Yläkaupungin yö on verkostona niin monimutkainen, ettei sen aika-avaruudellista toteutusta pysty tyhjentävästi palauttamaan käsitteellisiin representaatioihin.

7.3 Tutkimuskysymyksiin vastaaminen

Toimijaverkkoteoria tuottaa tarkasteltavasta ilmiöstä tietoa analyysin aikana. Tässä mielessä tekemäni analyysi on myös tulos itsessään. Vastauksia tutkimuskysymykseen siitä, ”millainen organisaatio yläkaupungin yö on”, on siis löytynyt tutkimustyön varrelta. Festivaalin toiminnanjohtajan mainitsema ajatus siitä, että ”yläkaupungin yö on tapahtuma joka rakentaa itse itsensä”, on mielestäni varsin kuvaava tiivistys Ykyn toiminnasta. Vuosittainen festivaalityö on verkostoprosessi, joka toteutuu sosiaalisten-, diskursiivisten ja materiaalisten toimijoiden luodessa assosiaatioita toisiinsa festivaalityöntekijöiden organisoivassa myötävaikutuksessa. Järjestöt, yhdistykset, yksityishenkilöt sekä julkisen- ja yksityisen sektorin toimijat tuottavat, ja luovuttavat lukemattoman määrän erilaista materiaa ja toimijuutta organisaatioverkoston käyttöön, joista tuotetaan neuvottelevassa prosessissa visio, ja kokonaisuus joka valmistuu tapahtuessaan itse festivaalipäivänä. Olen pyrkinyt havainnollistamaan tähän prosessiin osallistuvien aktanttien kokonaisuutta nelikentällä. Kuviossa 1. on teoreettinen representaatio ja tiivistys siitä, minkälaisten propositioiden ja aktanttien kautta Yläkaupungin yön toiminta kulkee (Kuvio 1).

Festivaalin aika-avaruudellisen organisaatioprosessin taas voi käsittää useaksi samaan aikaan tapahtuvaksi käännösprosessiksi ja ”tapahtumaklusterivirraksi”. Yksittäiset tapahtumat osana kokonaisuutta pitävät sisällään useita käännöksen vaiheita, ja jokaisessa tapahtumassa on lukuisia assosiaatioita ja verkostoja jotka taas liittyvät toisiin organisaatiotapahtumiin. Ontologis-diskursiivisessa katsantotavassa Yläkaupungin yön organisaatio on menneeseen, nykyisyyteen ja tulevaan levittäytyvä hybridi, jonka voi samaan aikaan käsittää rakenteena, tapahtumana ja toimijana. Tällainen kuvaus verkostosta on kuitenkin itsessään tyhjä, ennen kuin aktuaalisen verkoston rakenteet, toimijat, tapahtumat sekä assosiaatiot on tuotettu näkyviksi.

8 PÄÄTÄNTÖ

Tässä tutkielmassa olen pyrkinyt tuottamaan ontologis-diskursiivista kuvausta hybridiorganisaation festivaaliprojektin verkostoista. Päämääränäni oli tarkastella Yläkaupungin yö -festivaalin organisaatiota ja sen organisationaalisia tapahtumia. Tutkielman aikana festivaalin verkostoista nousi esiin suuri määrä toimijoita, yhteistyökuvioita, assosiaatioita, verkostoja sekä tapoja, joilla festivaali organisoitiin. Tutkimusprosessin aikana, ja festivaalin verkostojen avautuessa assosiaatioiden paikantaminen tuotti paljon yksityiskohtaista tietoa siitä, miten kolmannen sektorin festivaali ja sen yhteistyöverkostot toimivat, ja millaisiin materiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin tällainen toiminta perustui. Vaikka verkostojen kuvaus jäi monilta osin vajavaiseksi, näkisin että tuottamani kuvaus loi paljon lihaa festivaaliverkoston luiden ympärille, ja tarkensi kuvaa monitaiteellisen festivaalin organisoinnista kokonaisuutena.

Tutkimusmetodina toimijaverkkoteorian vahvuus tuli näkyväksi tarkasteltaessa fyysisten aktanttien toimijuutta. Tapahtumapohjainen organisaatioteoria taas auttoi festivaaliprosessin kokonaisuuden kuvaamisessa. Tutkimuksellinen pyrkimykseni tarkastella Ykyn organisaatiota ja sen etenemistä kokonaisuutena kohtasi suurimman haasteensa tarkasteltavan tapauksen laajuudessa. Vaikka koenkin, että haastatteluotanta oli varsin onnistunut, en sitä tehdessäni osannut ennakoida Ykyn ja sen yhteistyötoimijoiden välisten suhteiden tapauskohtaisuutta. Vastaavanlaista tutkimusasetelmaa saattaisikin olla mielenkiintoista soveltaa yhteiskunnan eri sektorien välisen yhteistyön tarkasteluun laajemmin.

Aikaisemmassa tutkimuksessa on havaittu luovan kentän vaihdantatalouden olevan keskeinen osa kansalaisyhteiskunnan järjestämistä (Taalas 2009). Vaikka Suomessa

on aktiivinen ja laaja paikallisyhdistyskulttuuri, on arvioitu, että suurin osa suomalaisista yhdistyksistä toimii rekisteröitymättöminä. Haasteita kansalaistoiminnan järjestämiselle aiheuttaa nykyisin myös se, että nuorten keskuudessa ei enää haluta liittyä yhdistyksiin jäseniksi, vaikka monien mielestä yhteisölliseen toimintaan olisikin mukavaa osallistua (Heiskanen, Kangas & Mitchell 2015).

Ykyssä osallistumista edesauttoi osallistuvien toimijoiden näkeminen resurssina, sekä osallistujien mahdollisuus vaikuttaa festivaalin sisältöön osallistumisensa kautta. Organisointiin osallistuneista henkilöistä valtaosa ei kuulunut Yky ry:n jäsenistöön. Vaikuttaisikin siltä, että toimivassa osallistamisessa tulisi organisaatiotasolla rakentaa toiminnan kauttakulkukohtia sekä käsittää mobilisoitavat resurssit ihmisiä ja rahaa monipuolisemmaksi kokonaisuudeksi. Tässä yhteydessä osallistamisen sijaan voisikin puhua mahdollistamisesta, jossa yksilöt eivät toimisi organisaation kauttakulkukohtana, vaan osallistettavalle taholle annettaisiin mahdollisuus toteuttaa itseään organisaation avustuksella.

Näkisin, että jatkossa vastaavanlaisilla empiirisillä esimerkeillä sekatalouden toiminnasta on paljon annettavaa kulttuuripoliittiselle tutkimukselle, sekä yhteiskunnan eri sektorien välisten yhteistyöprojektien suunnittelulle. Sekatalouden organisaatioita tutkimalla voisi esimerkiksi löytää toimivia malleja sille, miten yhteishyödyllisten hybridiorganisaatioiden toimintamalleja voisi laajentaa muille yhteiskunnan kentille. Tässä olisikin mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe.

8.1 Liitteet

kartta

kartta ja paikat

1. Alvar Aalto -museo 11-23
2. Carisman lounaskahvila
3. Galleria Hoppa 19-23
4. Grilli 21 12-05
5. Harjun Paperi 10-21
6. Harjun portaat 00-24
7. Hotelli Alba 11-01
8. Jelmun teltta 18-01
9. Jyrmy-lava, H320 19-00
10. Jyväskylän taidemuseon Holvi 11-21
11. Jyväskylän yliopiston tiedemuseo, Seminarium 12-00
12. Karnevaalikauppa Aprilli 10-16
13. Kauppakatu 15 (entinen Tiimari) 11-17
14. Kaupunginkirjasto 10-16
15. Kaupunginkirkko 18-22
16. Keski-Suomen luontomuseo 12-20
17. Keski-Suomen museo 11-23
18. Keski-Suomen museon Käsityöläismuseot 10-20
19. Kirpputori Harjunporras 10-15
20. Laatikkomo 00-24
21. Lounaispuisto 15-01
22. Lucky Baldwin's 15-02
23. Musica: M103, Boombox 15-00
24. Mäki-Matin perhepuisto 10-15
25. Olohuone Kyllin Kypsä 12-20
26. Puutarhurintalon kahvila 17-22
27. Päijänne aktikvariaatti –antikvaarinen kirjakauppa 10-00
28. Ravintola Bar Shiraz 11-02
29. Ready Set Pole 13-16
30. Ruusupuisto, Uno 15-22
31. Ryhtilä 11-23
32. Seminaarinkadun tori 11-23
33. Seminaarimäen puutarha 00-24
34. Siltasali 18-21
35. Sohwi 12-03
36. Studio, Juomatehdas 15-23
37. Suomen käsityön museo 11-22
38. Taidekortteli, Becker ja Kirjailijatalo 12-20
39. Tanssiina 12-20
40. Tekotaiteellisen paskan festivaali 18-01
41. ti-la2016, Äkkigalleria 12-21
42. Toivolan Vanha Piha 10-20
43. Vakiopaine 14-02
44. Vanha Paja 09-24
45. Yliopistokauppa Soppi, ravintola Tilia 10-19
46. Yliopiston kirjasto, Libri, Ilokivi 10-21
47. Ylä-Ruth 12-03

POHJOIS-KORPILAHTI

48. Tikkalan koulu 12-22
49. Laukkalan tila 12-18
50. Ohelan maitotila 14-17
51. Mehtosen kauppa 12-18

KELTINMÄKI

52. Keltinmäen Keidas 22-06
53. Alan Pizzeria Pub 11-02
54. Pizzeria Bivo 10.30-

KUOHU

55. Kuohun kylätalo 15-19

KUVA 1: Yläkaupungin yön kartta (Yläkaupungin yö -tapahtumalehti 2016)

TAULUKKO 1: Yläkaupungin yön organisaatio (2016) tapahtumina

Organisaation ydintapahtumat	Assosiaatiot	Aktantit	Käännöksen vaiheet
Yhdistyksen ja sen toiminnan historia	Jaetut diskursiiviset, kulttuurilliset ja sosi-aaliset merkitykset	Yhdistys, aiemmat festivaalit, arvot, representaatiot	Problematisointi
Vuosittaisen teeman syntyminen	Mahdollinen tapahtumaentiteetti	Yhdistys ja sen edustajat, budjetti, yhteistyökumppanit	Problematisointi, kiinnostuksen herättäminen
Työntekijöiden, toimintaympäristön ja yhteistyötoimijoiden neuvottelu sekä ”oravannahkakauppa”	Toiminnan kauttakulkukohtien tuottamisen prosessi	Tapahtuman representaatio, laki, sopimukset, tila(t), välineistö, työntekijät	Problematisointi, kiinnostuksen herättäminen
Osallistuja-ilmoittautuminen	Toimijoiden sekä toiminnan kauttakulkukohtien tuottaminen ja tarkentaminen	Esitykset, artistit, järjestöt, torimyyjät, vapaaehtoiset	Problematisointi, kiinnostuksen herättäminen
Ohjelmisto	Toimijoiden ja kauttakulkukohtien (representaatioiden) yhdistäminen	Toimijoiden ja festivaalin edustukset, työntekijät, harjoittelijat	Värväytyminen, kiinnostuksen herättäminen, mobilisointi
Sisäinen ja ulkoinen viestintä (Verkkosivu, sosiaalinen media, tapahtumalehti…)	Toimijaverkoston assosiaatioiden laajentaminen organisaation ulkopuolelle	Työntekijät, harjoittelijat, viestintäalustat, viestit, yhteistyökumppanit	Kiinnostuksen herättäminen, mobilisointi
Työaikataulu	Tulevan toiminnan representaation lukitseminen	Valmiin festivaalin idea ja siihen assosioidut aktantit	Värväytyminen, mobilisointi
Festivaalipäivä	**Yläkaupungin yö**	**Festivaalitapahtuma(t)**	**Mobilisointi**

Materia Objektitoimijat (aidat, teltat, äänentoistolaitteet..) toiminnan kauttakulkukohdat (budjetti, tilat, kommunikaatioalustat...)	**Yksilöt** Työntekijät harjoittelijat vapaaehtoiset yhteistyötoimijat esiintyjät yleisö
Tapahtumat Verkostojen kääntäminen aktanttien assosiaatiot	**Rakenteet** Arvot diskurssit kulttuurilliset konventiot ja tavat jaetut merkityskokonaisuudet (esimerkiksi laki, luvat ja sopimukset)

Kuvio 1: Yläkaupungin yön festivaaliverkoston propositiot

9 LÄHTEET

Andersén, Tuukka, Vaihekoski, Mika. 2001. Verkostoyhteistyön merkitys kulttuurialan yritystoiminnan kannalta. Case: Helsinki 2000 kulttuurikaupunkivuosi. Helsinki. LTT-tutkimus

Blok, Anders, Elgaard Jensen, Torben. 2011. Bruno Latour: Hybrid thoughts in a hybrid world. New York. Routledge

Billis, David. 2010. Hybrid organizations and the third sector: challenges for practice, theory and policy. New York. Palgrave Macmillian.

Björkqvist, Leena, Halonen, Katri, Hero, Laura-Maija, Iso-Aho, Juha, Teye, Outi, Uotila, Pekka. 2012. Tuottaja 2020. Kurkistuksia Kulttuurituottajan tulevaisuuteen. Helsinki. Metropolia Ammattikorkeakoulu, Kulttuuri ja luova-ala

Callon, Michel. 1986. Some elements of a sociology of translation: domestication of the scallops and the fishermen of St Brieuc Bay. J. Law, Power, action and belief: a new sociology of knowledge? 196-223. London. Routledge.

Callon, Michel, Latour, Bruno. 1981. Unscrewing the big Leviathan: how actors macro-structure reality and how sociologists help them to do so. Teoksessa Knorr-Cetina, K.

Cicoure, A. V. 1981. Advances in social theory and methodology: Toward an integration of microand macro-sociologies. Boston. RoutLedge & Kegan Paul Ltd

Carlsen, Jack, Andersson, Tommy D. 2011. Strategic SWOT analysis of public, private and not-for-profit festival organisations. International Journal of Event and Festival Management. Vol. 2 No. 1, 2011 pp. 83-97. Emerald Group Publishing Limited

Eriksson, Kai (Toim.). 2015. Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa. Helsinki. Gaudeamus Helsinki University Press.

Falassi, Alessandro. 1987. Festival: definition and morphology. Teoksessa Falassi, Alessandro. (toim.) Time out of time: essays on the festival. Albuquerque. University of New Mexico Press.

Finlex.fi. Yhdistyslaki. julkaistu 24.8.2017.

Haatainen, Jussi. 2011. ”Tekijät tapahtumien takana”. Raportti keskisuomalaisista kulttuuriyhdistyksistä. Jyväskylä. Keski-Suomen taidetoimikunta.

Halonen, Katri. 2010. Kulttuuri kokoaa. Kulttuuritapahtumien muuttuvat verkostot. Teoksessa Tuottaja 2020. Kurkistuksia Kulttuurituottajan tulevaisuuteen. Helsinki. Metropolia Ammattikorkeakoulu, Kulttuuri ja luova-ala.

Halonen, Katri (Toim.). 2012. Kulttuurituottajakoulutuksen suuntaviivoja. Tuottaja2020 hankkeen loppuraportti. Teoksessa Tuottaja 2020. Kurkistuksia Kulttuurituottajan tulevaisuuteen. Helsinki. Metropolia Ammattikorkeakoulu, Kulttuuri ja luova-ala.

Halonen, Katri, Ala-Nikkola, Elina. 2016. Kurkistuksia festivaalituotannon joukkoistamiseen. Teoksessa Silvanto, Satu (Toim.). 2016. Festivaalien Suomi. Cuporen julkaisuja 29. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö. Helsinki. Unigrafia oy

Heiskanen, Ilkka (Toim.) Kangas, Anita, Mitchell, Ritva. 2015. Taiteen ja kulttuurin kentät. Helsinki. Tietosanoma.

Herranen, Kaisa, Karttunen, Sari. 2016. Festivaalien ja tapahtumien edistäminen valtion kulttuuripolitiikassa: Katsaus tietopohjaan, valtionavustuksiin ja vaikuttavuuteen. Cuporen verkkojulkaisuja 35. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö.

Herranen, Kaisa. 2016. Festivaalit valtion kulttuuripolitiikassa. Teoksessa Silvanto, Satu (Toim.). 2016. Festivaalien Suomi. Cuporen julkaisuja 29. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö. Helsinki. Unigrafia oy

Holloway, Immy, Brown, Lorraine, Shipway, Richard. 2010. Meaning not measurement: Using ethnography to bring a deeper understanding to the participant experience of festivals and events. International Journal of Event and Festival Management Vol. 1 No. 1, 2010. 74-85. Emerald Group Publishing Limited

Holopainen, Mari, Maukonen, Annamari. 2016. Yhdessä tekeminen ja jakaminen – Pienen festivaalin perusta. Teoksessa Silvanto, Satu (Toim.). 2016. Festivaalien Suomi. Cuporen julkaisuja 29. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö. Helsinki. Unigrafia oy

Hussenot, Anthony, Missonier, Stéphanie. 2015. Encompassing Stability and Novelty in Organization Studies: An Eventsbased Approach. Organization Studies 2016 Vol. 37(4) 523 –546. Sage publishing.

Hyysalo, Sampsa. 2016. Sosiologinen materia – toimijaverkkoteoreettisen tutkimustarinan ohennus. Sosiologia 3/2016. 53 vuosikerta. 275-291. Westermarck-seuran julkaisu.

Immonen, J. 2015. Taide- ja kulttuurialan verkostot festivaaliorganisaation näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma. Pori. Turun yliopiston kauppakorkeakoulu, liiketaloustiede, markkinointi.

Iso-Aho, Juha. 2011. Vapaaehtoiset tapahtumien voimavarana ja hengenluojina. Teoksessa Tuottaja 2020. Kurkistuksia Kulttuurituottajan tulevaisuuteen. Helsinki. Metropolia Ammattikorkeakoulu, Kulttuuri ja luova-ala.

Jarman, David, Theodraki, Eleni, Hall, Hazel, Ali-Knight, Jane. 2014. Social network analysis and festival cities: an exploration of concepts, literature and methods. International Journal of Event and Festival Management. Vol. 5 No. 3, 2014. 311-332. Emerald Group Publishing Limited.

Jepson, Allan, Clarke, Alan, Ragsdell, Gilian. 2013. Applying the motivation-opportunity-ability (MOA) model to reveal factors that influence inclusive engagement within local community festivals: The case of UtcaZene 2012. International Journal of Event and Festival Management Vol. 4 No. 3, 2013. 186-20. Emerald Group Publishing Limited.

Jepson, Allan, Clarke, Alan, Ragsdell, Gilian. 2014. Integrating "self-efficacy" theory to the Motivation-Opportunity-Ability (MOA) model to reveal factors that influence inclusive engagement within local community festivals. International Journal of Event and Festival Management Vol. 5 No. 3, 2014. 219-234. Emerald Group Publishing Limited.

Karppinen, Minttu, Laaksonen, Pirjo. 2013. Irrallinen tapahtumatila vai kaupunkilähtöinen elämys? – paikan rooli kulttuuritapahtumaan liittyvissä kulutuskokemuksissa. Teoksessa Kulutustutkimus.Nyt (7)1-2/2013. 44-64. Kulutustutkimuksen seuran julkaisu.

Kivenmaa, Aapo. 2013. Kymmenen vuotta vastavirtaan – Miksi järjestää ilmaisfestivaaleja? Pro gradu -tutkielma. Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, Taiteen laitos, Porin yksikkö, Creative Business Management.

Kopomaa, Timo. 2016. Musiikifestarit: säpinää maalla ja kaupungissa. Tekosessa Silvanto, Satu (Toim.). 2016. Festivaalien Suomi. Cuporen julkaisuja 29. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö. Helsinki. Unigrafia oy

Kuokkanen, Kanerva. 2005. Kaupunkipolitiikan perusteluketjut ja käytännön toimet viidessä länsieurooppalaisessa maassa. Helsinki. Suomen Kuntaliitto.

Latour, Bruno. 1993. We have never been modern. New York. Harvester Wheatsheaf.

Latour, Bruno. 2005. Reassembling the social: an introduction to actor-network-theory. Oxford. Oxford University Press.

Latour, Bruno. 1990. On actor-network theory. A few clarifications plus more than a few complications. CSI-Paris/Science Studies-San Diego.

Latour, Bruno, Woolgar, Steve, Salk, Jonas. 1979. Laboratory life: the construction of scientific facts. Princeton (N.J.). Princeton University Press 1986. [2nd ed.]

Latour, Bruno. 1999. Pandora's hope: essays on the reality of science studies. Cambridge (Mass.). Harvard University Press.

Latour, Bruno. 1994. Science in action: how to follow scientists and engineers through society. Cambridge (Mass.). Harvard University Press.

Layder, Derek. 1998. Sociological practice: Linking theory and social research. London. Sage.

Layder, Derek. 2006. Understanding social theory. London. Sage.

Law, John, Singleton, Vicky. 2013. ANT and politics: Working in and working on the world. Qual Sociol (2013) 36:485-502. New York. Springer Science, Business Media New York.

Lehtonen, Turo-Kimmo. 2015. Aineellinen yhteisö. Episteme-sarja. Helsinki. Tutkijaliitto.

Lehtonen, Turo-Kimmo, Pyyhtinen, Olli. 2015. Michael Serres ja yhteisön logiikat. Teoksessa 1900-luvun ranskalainen yhteiskuntateoria. 237-256. Helsinki. Gaudeamus Helsinki University Press.

Leskinen, Jaakko. 2015. Gabriel Tarde – Keksimisen ja jäljittelyn sosiologi. Teoksessa 1900-luvun ranskalainen yhteiskuntateoria. 49-71. Helsinki. Gaudeamus Helsinki University Press.

Lummaa, Karoliina, Rojola, Lea. 2014. Posthumanismi. Eetos-julkaisuja 15. Turku. Eetos.

Nimmo, Richie. 2011. Actor-network theory and methodology: social research in a more-than-human world. Methodological innovaitons online. (2011) 6(3) 108-119. University of Manchester.

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmä. 2015. Kulttuuritapahtumien järjestäminen – Sääntelyn ja byrokratian purkamisen tarpeita koskeva kartoitus. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:21. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmä. 2016. Taide- ja kulttuurifestivaalit – vahvistuva kulttuurinen voimavara. Esitys toimintaohjelmaksi vuosille 2017 – 2025. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 42. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Parvinen, M. (2014). Taiteen ja liiketoiminnan välinen jännite ja sen vaikutus organisaation ohjaukseen – case-tutkimus taiteellisen organisaation kokonaisohjauksesta. Väitöskirja. Turun kauppakorkeakoulu. Turku. KY-Dealing Oy

Pyyhtinen, Olli. 2015. Sosiologia ilman yhteiskuntaa? Bruno Latourin sosiaaliteoria. Teoksessa 1900-luvun ranskalainen yhteiskuntateoria. 259-277. Helsinki. Gaudeamus Helsinki University Press.

Pyykkönen, Miikka, Kauppinen, Ilkka (Toim.). 2015. 1900-luvun ranskalainen yhteiskuntateoria. Helsinki. Gaudeamus Helsinki University Press.

Richards, Greg. 2017. From place branding to placemaking: the role of events. International Journal of Event and Festival Management. 8.1 (2017): 8-23. Bingley.

Ritchie, J., Lewis, J., Elam, G. 2003. Designing and selecting samples. Teoksessa Ritchie, J. and Lewis, J. (Toim.) Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers. 77-108. London, New Delhi, Thousand Oaks, CA. Sage Publications.

Ruponen, Jaana, Heikkinen, Anne. 2017. Tapahtumajärjestäjän opas. Järjestä onnistunut tapahtuma Jyväskylässä. Jyväskylän kaupunki. Verkkojulkaisu.

Siisiäinen, Martti (Toim.). 2005. Owi auki? Työllisyyshanke toimijaverkkona pienillä paikkakunnilla. Jyväskylän yliopiston sosiologian julkaisuja 70. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

Silvanto, Satu (Toim.). 2016. Festivaalien Suomi. Cuporen julkaisuja 29. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö. Helsinki. Unigrafia oy

Stadler, Raphaela, Reid, Sacha, Fullagar, Simone. 2013. An ethnographic exploration of knowledge practices within the Queensland Music Festival. International Journal of Event and Festival Management Vol. 4 No. 2, 2013 pp. 90-106. Emerald Group Publishing Limited.

Taalas, Saara L. 2009. Kohti hybriditalouden haasteita. Keskustelua luovasta taloudesta Suomessa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 17/2010. Helsinki. Työ- ja elinkeinoministeriö.

Taskinen, H. 2008. Pieni kulttuuriorganisaatio oppivana organisaationa – Case: elokuvafestivaali Vilimit, Kuopio. Pro gradu -tutkielma. Taidehallinto, Sibelius-Akatemia, Kuopion yksikkö.

Tiainen, Marja. 2003. Kaikki yhden ja yksi kaikkien puolesta? Selvitys Etelä-Savon kulttuuritapahtumien yhteistyöverkostoista. Mikkelin ammattikorkeakoulu, B: artikkeleita, opinnäytetöitä, tiedotteita 90. Mikkeli. Kopio Oswald Valokopiolaitos.

Torrington, Derek, Hall, Laura, Taylor, Stephen. 2002. Human resource management. Harlow. Pearson Education Limited.

Virolainen, Jutta 2015. Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö. Cuporen verkkojulkaisuja 26.

Virtanen, Esko, Hernesniemi, Hannu. 2006. Klusterin evoluutio: prosessikuvaus. Helsinki. Tekes

Yläkaupungin Yö -ohjelmalehti. 2016. Toimitus: Laura-Kristiina Moilanen, Ruusa Myllyaho, Paula Määttä, Laura Piiroinen, Mette Seppälä, Tero Uuttana, Tuulikki Väliniemi, Pauli Wuokko, Kyösti Ylikulju. Graafinen suunnittelu, kuvitus, taitto: Sirpa Varis ja Darja Zaitsev. Kokkola. Botania Print Oy.

http://www.ylakaupunginyo.fi/

Åkerman, Maria. 2006. Tiedon tuotannon käytännöt ja ympäristöpoliittinen toimijuus. Rajaamisen ja yhdistämisen politiikkaa. Sähköinen väitöskirja. Acta electronica univesitatis Tamperensis 513.